

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG

FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1927

LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1927

Agerbruget i Thisted Amt 1683.

Af Henrik Larsen.

KILDERNE til denne Afhandling er hovedsagelig Mark- og Modelbøgerne i Matrikulsarkivet henhørende til Christian den 5.s Matrikel. De første indeholder Opmaalinger af al Landets Agerjord, Ager for Ager, foretaget for Jyllands Vedkommende 1683 af en Stab udsendte Landmaalere, samt desuden Oplysning om det Hø, der kunde avles paa Engene, om det Antal Kreaturer, der kunde græsse paa den hvilende Agerjord, paa Overdrev og paa Hede, om Tørveskær, Lyngslet, Fiskeri og al anden Herlighed, der kunde ligge til en Gaard. Dog blev heller ikke Sandflugten forglemt eller anden Aarsag, der kunde nedsætte en Gaards Skatteevne. Til Hjælp ved Takseringen af Engene havde Landmaalerne Mænd, udnævnte paa Tinget, medens en Bonde i en Naboby skulde tilligemed Landmaalerne dømme om Jordens Godhed; desuden skulde Bønderne give Oplysning om deres Jorders Dyrkning, samt deres Brug og Hvile. Som Eksempel paa denne Taksering skal her anføres en saadan fra Jestrup paa Thyholm, hvor den blev foretaget af Chresten Larsen i Nabobyen Kallerup: „Gaardsmed Fald. Alsædjord, brug. aarligen, god Bygjord af graa Muldjord“, og „Balsagger Fald. Brødjord, saas 4 Aar, hviler 5 Aar, middelmaadig Bygjord af graa Muld og Sand“.

Det var først Meningen, at Jorden efter denne Taksering skulde deles i 4 Sorter og derefter sættes i Hartkorn; dette skete ogsaa paa Øerne, men i Jylland turde man, da det kom til Stykket, imidlertid ikke benytte denne Fremgangsmaade. Der blev derfor her nedsat flere Kommissio-
ner, der i Aaret 1686 berejste Halvøen og undersøgte de

forskellige Byers Jord, samtidig med at de skaffede sig anden Underretning om Byens Tilstand. Denne Undersøgelse kan dog næppe have været saa grundig som den, Landmaalerne havde Lejlighed til at foretage. Jorden blev derefter delt i 6 Klasser: allerbedst, god, middel, skarp, ond og allerværst, af hvilke henholdsvis 2, 4, 6, 9, 12 og 16 Tdr. Land blev ansat til 1 Td. Hartkorn. Enkelte Steder havde man desuden Jord, hvoraf der gik 20 Tdr. Land til en Td. Hartkorn, og desuden fandtes hist og her Jord, der havde været dyrket, men som nu blev anset for udygtig til Sæd. Engene blev af Kommissionen delt i gode, middel og onde, der skulde henholdsvis 16, 24 og 32 Læs Hø til en Td. Hartkorn. Græsningen blev ligeledes delt i god, middel og ond, og der skulde 24, 32 eller 40 Høveders Græsning til en Td. Hartkorn.

Som Eksempel kan nævnes, at i Visby blev af Jorden, for saa vidt den var dyrket, $\frac{1}{3}$ ansat til allerbedst, $\frac{1}{6}$ til god, $\frac{1}{6}$ til middel og $\frac{1}{3}$ til skarp. Dog blev Jorden til 3 Gaarde ansat for $\frac{1}{2}$ allerbedst, $\frac{1}{4}$ god og $\frac{1}{4}$ middel, for Præstegaarden til $\frac{1}{6}$ god, $\frac{1}{6}$ middel, $\frac{1}{3}$ skarp og $\frac{1}{3}$ ond og for en enkelt Gaard til $\frac{1}{12}$ allerbedst, $\frac{1}{6}$ god, $\frac{1}{6}$ middel, $\frac{1}{3}$ skarp og $\frac{1}{4}$ allerværst. Derimod blev Jorden til Ambygaard i samme Sogn kun ansat til $\frac{1}{4}$ ond og $\frac{3}{4}$ skarp. Af Ørum Slots Jorder blev $\frac{1}{6}$ takseret for god, $\frac{2}{3}$ for skarp og $\frac{1}{6}$ for allerværst, ialt blev 258 Tdr. Land Agerland ansat til c. $32\frac{3}{4}$ Td. Hartkorn. Gaardens Høavl blev takseret halvt for god og halvt for middel og dens Græsning for ond. Af Frøslevgaards Jord blev $\frac{1}{9}$ regnet for allerbedst, $\frac{1}{18}$ for god, $\frac{1}{6}$ for middel, $\frac{1}{9}$ for skarp, $\frac{1}{3}$ for ond og $\frac{2}{9}$ for allerværst. Ifølge Marksagen var her 134 Tdr. Agerland, hvoraf 11 Tdr. var Alsædjord, 31 Tdr. Brødjord og Resten Udmarksjord. Udbyttet af Gaardens Enge var ifølge Modelbogen 12 Læs godt, 12 Læs middel og 12 Læs ondt Hø. Græsningen var takseret til 10 Høveder og blev anset for middel.

Undertiden har Bønderne muligvis søgt at skjule deres Jorders virkelige Godhed og Brug, thi i Markbogen for Nors By findes anført: „Denne Bys Indbyggere er mistænkte for

ej at have givet deres Jorders rette Brug og Hvile an, som menes at bruges længere og hvile intet eller langt mindre, end de har angivet dem for“. Det samme var Tilfældet med Skinnerup, hvor Beboerne ikke vilde indrømme, at noget af deres Jord blev brugt altid, skønt Naboerne paastod det. I Modelbogen anføres dog, at Byen havde lidt Alsædjord. Denne Bys Jorder, hvoraf en Del i tidligere Tid var blevet fordærvet af Sandflugt, er i Modelbogen takseret for allerværst. Ved den sidste Matrikulering blev imidlertid Byens Hartkorn mere end fordoblet, idet det, der før var 75 Tdr., nu blev 153 Tdr.; da Byens Areal er 1551 Tdr. Land, gaar der gennemsnitlig knapt 10 Tdr. Land til en Td. Hartkorn, hvad man maa kalde meget god Jord og regne for noget af den bedste i Thy.

I Markbøgerne finder man Jorden delt i Alsædjord, Brødjord og Udmarks- eller Havrelandsjord. I Vester Han Herred deles Jorden dog kun i aarlig Jord og Jord, der brugtes og hvilte, de to sidste Sorter slaas her sammen.

Alsædjorden blev besaaet og dyrket hvert Aar og hvilte aldrig, dog fik den ikke Gødning uden med nogle ofte 3—4 Aars Mellemrum. Brødjorden blev, efter at den var gødet, dyrket i nogle i Reglen 3—4 Aar og hvilte derefter lige saa længe eller længere. Havrelandsjorden blev aldrig gødet og kun besaaet med Havre i Reglen 3—4 Aar i Træk, hvorefter den hvilte, undertiden mange, 15—20 Aar, førend den igen blev opbrudt og besaaet. Enkelte Steder finder man dog nogle Undtagelser herfra, Havreland der blev gødet og Brødjord, der ikke blev gødet. I Øster Hørdum kaldes et Par Agre i Kirketoft gødet Havreland, og i Skinnerup finder man Benævnelse Brødjord brugt om Jord, der aldrig blev gødet, det var Jord, der besaaedes med Rug. I Havrelandsjorden avledes dog ogsaa undertiden Rug tilligemed Havre, f. Eks. i Hvidbjerg Sogn i Hassing Hd. Jorden var her for det meste Sand. Men dette er Undtagelser. Brødjorden kaldes undertiden ogsaa Borre- eller Baarejord og en enkelt Gang, i Jestrup paa Thyholm „Gamle Jord“. Navnet Brødjord kommer vist egentlig af, at Jorden blev opbrudt igen efter at have hvilet i Modsætning til Alsædjorden, der

altid blev dyrket. Navnet kunde derfor ligesaa godt anvendes om Havrelandsjorden. Denne kaldtes, i det mindste senere, ogsaa Vangjord¹⁾. I Markbogen for Erslev siges det, at Byen foruden de 3 nævnte Slags Jord havde 4 Vange, der var Udmarksjord, der aldrig blev gødet. I Alsted var der to Marker en Indmark og en Udmark, den første omfattede baade Alsædjord, Brødjord og Havrelandsjord, den sidste bestod af 4 Fald, som kaldtes Østervang, Søndervang o. s. v., der blev dyrket med Havre og aldrig gødet. Forøvrigt finder man mange Steder i Thy Ordet Vang benyttet som Benævnelse paa Agerskifter i Udmarken, f. Eks. nævnes i Heltborg Skaarhøy Vang, Kielsdals Vang og flere andre, og det samme var Tilfældet i Ginnerup i samme Sogn. Man skulde tro, at Vang, der er beslægtet med Vænge, betegnede den indhegnede Jord, og hertil har Udmarken aldrig hørt. Der maa altsaa have fundet en Overgang og Forandring i Betydning Sted her, men hvorfor dette er sket, er ikke let at sige. Dog kan anføres, at paa Ginnerup Mark i Nærheden af de der fundne Oldstidshuse laa tidligere Nørvang, Tophøy Vang og flere andre Vange. Kan man tænke sig, at denne Jord har hørt til den nu forsvundne By eller Gaard, og da denne og muligvis andre Gaarde fra samme Tid forsvandt, og Jorden blev Udmark, gik Vang over til at betegne Udmarken?

Det var dog ikke enhver By, der havde alle tre Slags Jord, flere havde kun to og enkelte havde kun een af dem.

Alene Alsædjord havde vist ingen By og naturligvis var der ingen, der kun havde Havrelandsjord, thi Gødning maa enhver Landsby have haft og brugt. Derimod havde enkelte Byer kun Brødjord, f. Eks. Klastrup i Hundstrup Sogn, ligeledes Kaase og Tved i Hjørdemaal Sogn, hvis Marker var meget ødelagt af Flyvesand. Gaarden Borup i Rær Sogn havde ligeledes alene Brødjord, og som Aarsag hertil angives, at dens Marker var sandede og ikke dygtige til Havrejord. Alsædjord manglede ikke saa faa Byer, medens andre havde lidet og det endda ikke alle Gaardene. Saale-

---

1) Hoverireglement for Damsgaard 1770. Byen Skallerup.

des havde Thorsted ingen Alsædjord, ligesaa Lønnerup i Hundstrup Sogn, Villerslev, Sennels og de øvrige Byer der i Sognet, ligesaa Ørding paa Mors o. s. v. Det samme var Tilfældet med flere af Kliisognene ved Vesterhavet, f. Eks. Hvidbjerg og Vang Sogne, ligesaa med Rær og de foranførte Byer, samt bl. a. Hjortels (Hjortdal) og Svendstrup i Vester Han Herred. I nogle Byer havde kun enkelte Gaarde Alsædjord, f. Eks. i Bedsted, hvor kun 2 havde saadan Jord, Øster Hørdum, hvor nogle Gaarde havde lidt, andre intet; i Elsted havde den ene Gaard ingen Alsædjord.

De fleste Byer havde Brødjord, dog manglede i Refs over Halvdelen af Gaardene denne Slags Jord.

Havrejord manglede foruden de foranførte Byer bl. a. Kløv og Vester Assels.

Foruden de nævnte 3 Arter Jord fandtes der til mange Byer Hedejord, der var mindre tjenlig til Dyrkning, Jord, der var eller havde været ødelagt af Sandflugt, Jord der ikke var dyrket i Mands Minde eller Jord, som man vel havde forsøgt at opdyrke, men havde maattet opgive paa Grund af dens Udygtighed.

Der var ofte stor Forskel paa de enkelte Gaardes Andel af de forskellige Slags Jorder, nogle kunde godt have meget mere af en Art Jord end de andre Gaarde i samme By og til Gengæld mindre af en anden Slags.

I Hassing havde Gaard Nr. 1 11 Tdr. Land Alsædjord, det højeste nogen Gaard i Byen havde, den havde desuden 5 Tdr. Land Brødjord og 33 Tdr. Land Havreland, dens Hartkorn var 5 Tdr. 7 Skp. Derefter havde Nr. 10 mest Alsædjord, nemlig 7 Tdr. Land, desuden havde den 8 Tdr. Land Brødjord og 34 Tdr. Land Havrejord. Mest Brødjord havde Nr. 19, Præstegaarden, nemlig 11 Tdr. Land og Nr. 8 nemlig 9 Tdr. Land. Den første af disse 2 Gaarde havde desuden 7 Tdr. Land Alsædjord og 32 Tdr. Land Havrejord, den sidste henholdsvis 5 og 26 Tdr. Land. Af Havrejorden havde Nr. 10, 1 og 19 mest, de er alle nævnte foran. Ialt havde Byen 80 Tdr. Land Alsædjord, 92 Tdr. Land Brødjord og 350 Tdr. Land Havrelandsjord. De fleste Gaarde havde mere Brødjord end Alsædjord, det modsatte

var dog Tilfældet med Nr. 1, 2, 4, 17 samt 16, der slet ingen Brødjord havde.

I Modelbogen er Jorden til de fleste Gaarde ansat til $\frac{1}{6}$ allerbedst, $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{1}{2}$ allerværst, for Nr. 8 og 10 dog $\frac{1}{18}$ allerbedst, $\frac{1}{9}$ god. $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{1}{2}$ allerværst, for Nr. 1 $\frac{1}{12}$ allerbedst, $\frac{1}{12}$ skarp, $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{1}{2}$ allerværst samt for Nr. 7 $\frac{1}{18}$ allerbedst, $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{11}{18}$ allerværst. I Thorsted, hvor der ingen Alsædjord var, havde Nr. 15 mest Brødjord, nemlig 22 Tdr. Land, dernæst havde Nr. 10 17 Tdr. Land, den første havde desuden 21 Tdr. Land Havrejord, den sidste 63 Tdr. Land, altsaa ikke saa lidt mere, og den var den Gaard, der havde mest Havrejord, derefter kom Nr. 1 med 61 Tdr. Land samt desuden 12 Tdr. Land Brødjord. En enkelt mindre Gaard Nr. 9 havde mere Brødjord end Havrejord. Enkelte Gaarde havde meget lidt Brødjord i Forhold til deres Havrejord, deriblandt Nr. 16, Annexpræstegaarden, der havde henholdsvis $4\frac{1}{2}$ og 28 Tdr. Land. Hele Byen havde ialt 191 Tdr. Land Brødjord og 522 Tdr. Land Havrelandsjord. Desuden fandtes 4 Tdr. Land, der havde været undergivet Sandflugt og 11 Tdr. Land udygtig Jord. Jorden til Nr. 2, 10 og 14 er i Modelbogen ansat for $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{2}{3}$ allerværst og Jorden til de øvrige Gaarde for $\frac{1}{6}$ middel, $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{1}{2}$ allerværst.

I Skinnerup var der den samme Ulighed, nogle af Gaardene havde 2—3 Gange saa meget Havrejord som Brødjord, men Nr. 8 havde f. Eks. kun 12 Tdr. Land af den første Slags Jord og 11 Tdr. Land af den sidste, og en enkelt Gaard Nr. 2 havde endog mere Brødjord end Havreland, henholdsvis $12\frac{1}{2}$ og 7 Tdr. Land foruden 4 Tdr. Land udygtig Jord.

Der er altsaa ofte betydelig Forskel paa de enkelte Gaardes Andel af hver Slags Jord. Dette hidrører fra, at en Gaard i Thy eller paa Mors ikke havde sine Agre jævnt fordelt over hele Byens Mark, saaledes som det for det meste var Tilfældet i den øvrige Del af Landet, ialt Fald i Østjylland og paa Øerne. Jorden bestod ikke sjældent af en Toft ved Gaarden ofte paa flere Tdr. Lands Størrelse, en Del Agre i den nærmeste ved Gaarden liggende Del af Marken, undertiden liggende samlede, men som Regel dog

spredte imellem Nabogaardenes Agre og endelig, sammen med alle Byens Gaarde, en Del Agre i Udmarken, hvor der ofte var mere Fællesskab end i Indmarken. Saaledes var det Tilfældet i Heltborg, her var Udmarken den sydvestlige Del af Marken, og i Agerskifterne her havde som Regel de fleste Gaarde i Byen Agre.

Alsædjorden maa antages at være den nærmest Gaarden liggende Jord, som af den Grund er gjort til Alsædjord, dette siges saaledes i Markbogen for Vester Jølby, man havde da ikke saa megen Besværlighed med at udføre Gødningen. I Vester Hundrup paa Mors var det samme Tilfældet, her siges det, at deres Alsædjord, der dog kun udgjorde eet Fald, ikke var det af Godhed, men af Mangel paa Jord, og fordi den laa dem nær ved Haanden. Udenfor Alsædjorden har vel Brødjorden ligget og yderst i Marken Havrelandsjorden, selv om man mange Steder har maattet tage Hensyn til de lokale Forhold og Jordens Afstand fra de enkelte Gaarde.

Man finder ofte, at et Agerskifte kan indeholde baade Alsædjord og Brødjord, ja undertiden endog tillige Havrejord. I Øster Hørdum var saaledes i Stachet Tofft, der indeholdt 30 Agre, de første 2 Agre Alsædjord, der beskrives saaledes: „mm. [middelmaadig] Rugjord af mere Sand end graa Muld“, Nr. 3 til 19 var Brødjord, der betegnes som: „skarp Rugjord af lidt graa Muld og rød Sand“, Nr. 20 til 22 var Alsædjord, hvis Jordbund havde samme Beskaffenhed som anført ved de 2 første Agre og Nr. 23 til 30 var Brødjord af samme Beskaffenhed som Agrene Nr. 3 til 19. I Kiercke Tofft Fald, der indeholdt 34 Agre, var Agrene Nr. 1, 27—30, 33—34 Udmarksjord, Nr. 2—11, 13—26 Brødjord og Nr. 12 Alsæd, medens Nr. 31—32 betegnes som gødet Havreland. Agrene i dette Fald tilhørte følgende Gaarde og Huse: Hus Nr. 2 havde Agrene Nr. 1—4, Hus Nr. 4 Agrene Nr. 5—12, Gaarde Nr. 11 havde de følgende Agre til Nr. 23, derefter havde Gd. Nr. 7 Agrene Nr. 24—26 og endelig Gd. Nr. 1 de sidste 8 Agre. De to Gaarde Nr. 7 og 11 havde altsaa alene Brødjord i dette Fald, medens Nr. 1 alene havde Havrejord. Det kan mulig-

vis bero paa, at denne Toft har ligget nærmere ved Gaardene Nr. 7 og 11 end ved den sidste Gaard, thi Afstanden fra Gaarden har sikkert, som foran omtalt, spillet en Rolle ved Dyrkningsmaaden. Den samme Blandethed og Liggen mellem hinanden af de tre Slags Jord finder man ogsaa i mange andre Byer.

Herregaardenes Jord var ligesom Bøndernes delt i de nævnte 3 Slags, men heller ikke her havde alle Gaardene hver Slags Jord. Mange af dem havde ingen Alsædjord. Dette var f. Eks. Tilfældet med Dueholm Kloster og Højris paa Mors, med Ørum, Tandrup, Lyngholm, Aagaard, Nørtorpgaard og Faddersbøl, medens Hindsel og Vestervig Kloster kun havde nogle faa Tdr. Land Alsædjord. Derimod havde Aggersborggaard alene Alsædjord, ifølge Markbogen af Mangel paa Jord, dog havde den tillige 7 Tdr. Land brug. og hvil. Jord paa Nabobyen Manderups Mark. Ingen Havrelandsjord havde Kølbygaard.

Dueholm Kloster havde 127 Tdr. Land Brødjord og 152 Tdr. Land Havreland. Faddersbøl havde henholdsvis 63 og 38 Tdr. Land; denne Gaards Jord blev i Modelbogen ansat til $\frac{1}{2}$ skarp, $\frac{1}{3}$ ond og $\frac{1}{6}$ allerværst. Frøslevgaard havde 11 Tdr. Land Alsædjord og 31 og 91 Tdr. Land af de to andre Sorter. Af Jorder blev 15 Tdr. Land henregnet til allerbedst, den øvrige Jord blev delt mellem de andre 5 Klasser. Vestervig Kloster havde 1 Td. Land Alsædjord, 196 Tdr. Land Brødjord og 373 Tdr. Land Havreland eller ialt 570 Tdr. Land. I Modelbogen er dog ved en Forglemmelse eller Fejlregning dens Jord dog kun opført med 404 Tdr. Land. Det var en af de største Gaarde i Amtet. En anden Gaard, der ogsaa havde megen Jord, var Nørtorpgaard, der havde 337 Tdr. Land Brødjord og 72 Tdr. Land Havreland. Halvdelen af Jorden til Gaarden blev takseret som skarp og Resten halvt som ond og halvt som værst (= allerværst).

Om Sædskiftet i de forskellige Slags Jord giver Markbøgerne os Underretning, undertiden i en kortfattet Indledning, men ofte for hvert Fald. Ligeledes faar man Oplysning herom af den Beskrivelse af Byens Forhold, der fin-

des i Modelbøgerne. Her er dog, hvor intet andet er opgivet, Meddelelserne taget fra Markbøgerne.

I Øster Assels, hvor man havde alle 3 Slags Jord, blev Alsædjorden, efter at være blevet gødet, besaaet med 1 Byg-, 1 Rug- og 1 Havrekærv og derefter gødet igen paa Stubben. Brødjorden blev opbrudt efter nogle Aars Hvile og høstede man deraf, efterat den var blevet gødet, 1 Byg-, 1 Rug- og 2 Havrekærve, hvorefter Jorden hvilte i 6 Aar. Udmarksjorden blev aldrig gødet, men efter mange Aars Hvile høstede man af god Havrejord 4 Havrekærve, hvorefter Jorden hvilte i 8 Aar, af skarp Havrejord 3 Havrekærve, hvorefter Jorden hvilte i 10 Aar og af ond Havrejord 2 Havrekærve, hvorefter Jorden hvilte i 20 Aar. Desuden var der til Byen noget Jord, der laa udi Heden. Tødse havde ogsaa baade Alsæd-, Brød- og Havrejord. Den første brugtes dels i 3 og dels i 4 Aar. Første Aar, efter at Jorden var blevet gødet, saeede man Byg, andet Rug, tredie Aar enten Byg eller Havre og fjerde Aar Havre. Brødjorden blev dels brugt i 3 Aar med Byg, Rug og Havre efter hinanden, hvorefter den hvilte i 5 Aar, og dels i 4 Aar, første Aar med Havre, hvorefter Jorden blev gødet, andet med Rug og derefter i to Aar med Havre, hvorefter den hvilte i 6 Aar. Byens Udmarksjord blev aldrig gødet, dels paa Grund af at den var langt fraliggende og dels for dens Skarpheds Skyld, muligvis kommer dertil en tredie Grund, der dog ikke nævnes i Markbogen, nemlig Mangel paa Gødning. En Del af Jorden blev besaaet i 3 Aar med Havre og en Del i 4 Aar, Jorden hvilte derefter 10—15, ja noget endog 20—30 Aar, førend den igen blev opbrudt.

I Alsted dyrkede man en Del af Jorden, og det baade Alsæd-, Brød- og Havrejorden i 5 Aar. Nedertoft, der var Alsædjord, blev saaledes dyrket i to Aar med Byg og derefter 3 Aar med Havre, en Toft, tilhørende en af Byens Gaarde, blev besaaet med Byg, dernæst Rug og derefter Havre i 3 Aar, hvorefter den hvilte i 5 Aar. Af Havrejorden blev f. Eks. Thverager Fald besaaet i 5 Aar med Havre, hvorefter det hvilte i 5 Aar, et andet Fald blev dyrket i 5 Aar med Havre, men hvilte derefter i 6 Aar. Andre Fald blev kun

brugt i 4 Aar, nogle med Byg, Byg, Havre og fjerde Aar Havre, andre med Byg og derefter Havre i 3 Aar og andre med Byg i to Aar, derefter Blandkorn og fjerde Aar Havre. Desuden anføres, at man i enkelte Agre af Brødjorden, efter at den var blevet gødet, saaede Hør, derefter Byg og tredie og fjerde Aar Havre, hvorefter Jorden hvilte i 5 Aar. Disse Agre var vist alle vaade og side. I Modelbogen siges endvidere, at man i Alsted, ligesom i Tødse, i Brødjorden saaede Havre, hvorefter Jorden blev gødet og besaaet med Vinterrug eller nogle Steder Vaarrug og derefter med Havre i 2 Aar.

I Skallerup benyttede man ligeledes noget af Jorden i 5 Aar. I samme By saaede man bl. a. i Alsædjorden Byg, derefter Havre, saa atter Byg og derefter Havre. I Brødjorden Byg, dernæst Havre, saa Byg eller Rug og derefter Havre i to Aar, og noget lignende gjorde man i Torup i samme Sogn og i Vester Jølby.

I Sillerslev saaede man i Brødjorden første Aar Byg, dernæst to Aar i Træk Rug og fjerde Aar Havre, hvorefter Jorden hvilte i 5 Aar. Udmarksjorden blev besaaet med Havre i 3 Aar, hvorefter den hvilte 8 til 16 Aar.

Paa Thyholm i Jestrup i Lyngs Sogn brugte man Alsædjorden i 4 Aar, første med Byg, i andet Aar saaede man i den bedste Jord Vaarrug og i den daarlige Jord Blandkorn, tredie Aar saaede man Byg eller Havre og fjerde Aar ren Havre. Brødjorden, som her i Markbogen kaldes „Gamle Jord“, blev første Aar besaaet med Byg, andet med Rug eller Blandkorn, tredie og fjerde med Havre. Om den hedder det i Markbogen: „Denne Jord giver gemenlig maadelig Byg, men dog bedst Havre“. Jorden hvilte derefter i 6 Aar. Udmarksjorden blev dyrket med Havre i 4 Aar og hvilte derefter 8—10 Aar.

I Helligsø, hvor der ifølge Markbogen ingen Rug kunde avles, fordi Marken var sid og leret, dyrkede man i Alsædjorden i to Aar Byg og det tredie Havre, i Brødjorden Byg, Blandkorn og tredie Aar Havre, hvorefter Jorden hvilte i 6 Aar. Udmarksjorden blev besaaet med Havre 2 til 4 Aar, hvilte saa indtil 16 Aar.

I Refs blev Alsædjorden besaaet med Byg, Rug, Blandkorn og fjerde Aar med Havre, Brødjorden med Byg, Rug, tredie Aar med en Blanding af Rug og Havre og fjerde Aar med Havre. Den hvilte derefter i 4 Aar.

I Villerslev brugte man ligeledes at saa Blandkorn i Brødjorden i tredie Aar og derefter Havre.

I Visby blev Alsædjorden dyrket i 3 Aar, første Aar med Byg, dernæst Vaarrug og tilsidst Havre, hvorefter den som sædvanlig blev gødet igen. Brødjorden blev dels besaaet i 3, dels i 4 Aar, hvorefter Jorden hvilte i 4 Aar. Den første Del blev besaaet med Byg, Rug og tredie Aar med Havre, den sidste med Byg, Blandkorn og derefter med Havre i to Aar. Udmarksjorden blev besaaet 2—4 Aar med Havre, hvilte derefter 7—10 Aar.

I Hassing havde man i nogle Fald Alsædjord Sædskiftet: Byg, Rug, Byg og fjerde Aar Rug, hvorefter Jorden blev gødet igen og i andre: Byg, Byg, Rug og fjerde Aar Blandkorn.

I Klastrup i Hillerslev Hd., hvor man kun havde een Slags Jord, Brødjord, saaede man her, efter at Jorden var gødet, Byg, derefter Rug og tredie Aar Havre, hvorefter Jorden hvilte i 3, 4 eller 5 Aar.

I Kaase og Tved Byer, der havde fælles Marker, der for en stor Del fornyelig var ødelagt af Flyvesand, var der 6 Fald Jord, hvoraf to blev besaaet i 3 Aar med Byg, Rug og igen Rug, hvorefter Jorden hvilte i 7 Aar, to Fald blev dyrket med Byg, Rug, Havre i 3 Aar og hvilte i 3 Aar og 2 Fald besaaedes med Byg og Rug i to Aar og hvilte derefter henholdsvis 5 og 10 Aar.

I Hvidbjerg Sogn ved Vesterhavet saaede man i Brødjorden bl. a. Byg og derefter Rug i 2 Aar. Havrelandet blev her besaaet med Havre og Rug.

I Lodbjerg Sogn blev Brødjorden ifølge Modelbogen dyrket i 3 Aar med Byg, atter Byg og derefter Vaarrug eller Havre, noget dog med Byg, Rug og i tredie Aar med Blandkorn eller Havre, hvorefter den hvilte 4—6 Aar. Udmarksjorden blev besaaet med Havre i 3—4 Aar, hvorefter den hvilte i 6—7 Aar.

I Vang Sogn, der heller ikke var skaanet af Såndflugten, kunde man dog træffe Jord, der ifølge Markbogen dyrkedes 5 Aar i Træk. Saaledes havde Gaarden Hove østen for Gaarden nogle Agre, der de to første Aar blev besaaet med Byg, derefter med Rug i to Aar og endelig femte Aar med Havre, hvorefter Jorden hvilte i fem Aar for atter at gødes til Byg igen.

I Thisted dyrkede man nogle Agre eller Fald i 6 Aar. Westerwratt i Howe blev saaledes, efter at være blevet gødet, besaaet første og andet Aar med Byg, tredje med Rug, fjerde med hvid Havre, femte med Byg og sjette Aar med sort Havre. Jorden blev brugt som Alsædjord og hvilte ikke, men det tilføjes, at hvis den, som havde Jord, ikke evnede at gøde den til den Tid, da burde Jorden efter 4 Aars Brug have 3 Aars Hvile.

Markbøgerne for Vester Han Herred giver som Regel ikke Oplysning om Sædskiftet, men undertiden er det dog Tilfældet, saaledes blev Ladetoft og flere andre Fald i Ketterup, der var Alsædjord, besaaet i 3 Aar med Byg, Blandkorn og Havre.

Derimod giver de Oplysning om Agernes Brug og Hvile. Klim By havde foruden Tofterne 26 Fald, hvoraf de 11 blev dyrket hvert Aar, de var altsaa Alsædjord, 10 blev besaaet i 3 Aar, af disse fik saa de 6 3 Aars Hvile, de 2 4 og de 2 6 Aars Hvile. De 4 Fald blev besaaet i 2 Aar og hvilte fra 5 til 9 Aar, og 1 Fald blev kun dyrket et Aar ad Gangen og hvilte derefter 10 Aar, men det hedder ogsaa om dette Fald: „Snart fordærvet af Flyvesand“. I Hjortels blev de fleste Fald dyrket i 3 Aar med 3, 4 og indtil 8 Aars Hvile, enkelte i 2 Aar med 3—6 Aars Hvile og 1 i 1 Aar med 6 Aars Hvile. Her var ingen Alsædjord.

I Svendstrup var Forholdet ligeledes 2—3 Aars Brug og 3—10 Aars Hvile.

Paa Herregaardene var Sædskiftet som Regel ikke meget forskelligt fra det, som fandtes hos Bønderne. Ørndrup paa Mors havde alle 3 Slags Jord. Alsædjorden bestod af 5 Fald, der blev dyrket i 4 Aar med Byg, Rug i to Aar og fjerde Aar Havre, hvorefter Jorden atter blev gødet. Det til-

føjes, at det ene Fald blev henregnet til Alsædjorden, skønt Forpagteren, der tillige ejede en Part i Gaarden, havde angivet det som Brødjord, og skønt Landemaaleren selv saa, at Halvparten af Faldet 1683 havde henligget ubesaaet og kun Halvparten havde været dyrket. Brødjorden, ialt 7 Fald, blev besaaet i 4 Aar paa samme Maade som Alsædjorden, den hvilte derefter 8 eller 9 Aar. Udmarkshavrejorden, der var ialt 9 Fald, blev besaaet i 4 Aar med Havre og hvilte derefter 10 Aar, et enkelt Fald dog 11 Aar.

Paa Sindbjerggaard havde man i Alsæd- og Brødjorden Sædskiftet Byg, Rug og derefter i 2 Aar Havre. Brødjorden fik her 5 Aars Hvile. Paa Højris, hvor der ingen Alsædjord fandtes, var Sædskiftet noget lignende, men Jorden hvilte her kun 3—4 Aar.

Paa Irup Hovedgaard fandtes 2 Fald Alsædjord, 7 Fald Brødjord og 13 Fald Udmarksjord, af den sidste laa dog de 6 paa Skyum Mark. Alsædjorden blev dyrket i 4 Aar med følgende Sædskifte: Byg, Rug og derefter Havre i 2 Aar. De 6 Fald Brødjord blev dyrket i 3 Aar med Byg, Rug og Havre, derefter hvilte det ene Fald i 3 Aar og Resten i 4 Aar. Det ene Fald Brødjord blev besaaet i 4 Aar paa samme Maade som Alsædjorden og hvilte derefter i 4 Aar. Havrejorden blev besaaet i 3 Aar med Undtagelse af 3½ Fald, som var 4 Aar i Brug. Gaardens egen Jord hvilte 6 til 8 Aar, Jorden paa Skyum Mark 8 eller 12 Aar, mest det sidste.

Paa Ørum, hvor der ingen Alsædjord fandtes, dyrkede man Brødjorden i 4 Aar med Byg, derefter Rug i 2 Aar og fjerde Aar Havre, den hvilte i 5 Aar.

Paa Ullerup i Hillerslev Herred vilde Landmaaleren ikke rigtig fatte Lid til Proprietærens Angivelse om hans Jorders Brug og Hvile, hvorefter Indmarken skulde besaas i 3 Aar og hvile derefter dels i 12 og dels i 16 Aar. Han og Takserermanden skønnede da, „at naar Jorden blev dyrket og brugt, saasom den bør at bruges og dyrkes, da kan der billigt efter Gøden tages deraf 2 Kærve Byg, 1 Kærv Rug og 2 Kærve Havre og derimod hvile i 6 Aar“. Udmarken blev besaaet med Havre i 3 Aar, hvorefter den hvilte i 8

Aar, en Del af den var overgroet med „Hegtorne“ og Lyng og havde i mange Aar ikke været pløjet.

Paa Kølbygaard, hvor man havde 2 Fald Alsædjord, var Sædskiftet for disse: Byg, Rug, Blandkorn og Havre. Brødjorden, 9 Fald, blev for det meste dyrket med Byg, Rug, Blandkorn og Havre, noget dog med Byg, Rug og i to Aar med Havre. Hviletiden var 4 eller 5 Aar. Havrejord havde Gaarden ikke.

Til sidst skal gives nogle Oplysninger om et Par Gaarde ude ved Vesterhavet, hvis Marker mere eller mindre var ødelagte af Sandflugt. Faddersbøl Hovedgaard, tilhørende Jørgen Kaas, skulde ifølge Markbogen for henved et Hundrede Aar siden i sal. Anders Maltensens¹⁾ Tid, som dengang beboede Gaarden, have faaet sine Marker „overlagt med Sandflugten“, der dog i hans Tid igen skulde være standset. Dog nu frygtede man atter for, at den skulde gøre Markerne Skade. Brødjorden blev her dyrket i 3 Aar med Byg og derefter Rug i to Aar, hvorefter den hvilte i 4 Aar. Udmarksjorden, der laa paa Hundsborg Mark, blev besaaet i 4 Aar med Havre og hvilte 4 Aar, et enkelt Fald dog 6 Aar.

Nebel Hovedgaard i Vester Vandet Sogn, tilhørende Mickel Langeballe, havde i mange Aar været øde paa Grund af Sandets Ødelæggelser, saa at Jorden havde ligget udyrket, indtil Jomfru Maren Krabbe 1632 lod den henflytte og opbygge, hvor den stod 1683. Gaardens Brødjord, der var 16 Fald med ialt 83 Tdr. Land, blev for det meste dyrket i 3 Aar med Byg, Rug og Blandkorn, 4 Fald dog med Byg, Rug og Havre, 2 Fald blev dyrket i 4 Aar med Byg, Rug i 2 Aar og Havre det fjerde Aar. Jorden hvilte derefter i Reglen 12 Aar, enkelte Fald dog 10 og 16 Aar. Dens Havrejord udgjorde 41 Tdr. Land, hvoraf en Del laa paa Vester Vandet Mark. Den Del der laa ved Gaarden dyrkedes i 3 Aar med Havre og hvilte 10 Aar, medens den Del, der laa paa Vester Vandet Mark, blev dyrket i 4 Aar, hvorefter den ligeledes hvilte i 10 Aar. En Del af den var ikke brugt i Mands Minde. Den blev anset til at kunne saas i 2 Aar

---

1) Anders Maltensens Viffert til Albæk, død 1601.

og hvile derefter i 10 Aar. Noget kunde ikke pløjes for Sandflugtens Skyld.

Af det foregaaende vil man se, at det almindeligste Sædskifte var Byg, Rug, Havre, naar Jorden blev dyrket i 3 Aar; saafremt den blev besaaet i 4 Aar, tog man 2 Afgrøder efter hinanden snart af een og snart af en anden af de ovennævnte Kornsorter, hvilken rettede sig vel mest efter Jordens Godhed, og hvad man bedst dyrkede paa den. Undertiden dyrkede man i Stedet for Rug Blandkorn, der dog ofte blev dyrket i tredie Aar efter Rug. Sjældnere havde man Sædskiftet: Byg, Rug, Byg, Rug og kun undtagelsesvis begyndte man vel med Havre eller Hør.

Den Kornsort, som man dyrkede mest, er Havre. Paa Ullerup i Hillerslev Hd. blev skelnet mellem spansk og sort Havre. Den første saaede man i Brødjorden i fjerde Aar og den sidste i femte. I det foran nævnte Fald Westerwratt i Howe paa Thisted Mark saaede man i fjerde Aar hvid Havre og i sjette Aar sort Havre. Hvid Havre nævnes ligeledes i Danske Atlas, maaske er denne Sort identisk med spansk Havre.

Af Rug nævnes Vaarrug og Vinterrug, den første blev vel især saaet, hvor Jorden var særlig vaad. Blandkorn eller „Blending“ nævnes ofte, Markbogen for Refs angiver, at det var Blanding af Rug og Havre, Modelbogen for Solbjerg og flere andre Byer nævner Blanding af Vaarrug og Havre. Boghvede synes ikke at være nævnt hverken i Mark- eller Modelbøgerne.

Som Gødning brugte man nogle Steder Tang, det var ifølge Modelbogen Tilfældet i Dragstrup paa Mors og i Guden i Villerslev Sogn. Derimod havde man endnu ikke begyndt at bruge Mergel, hvad der ifølge Danske Atlas begyndte en 30—40 Aar senere. I Elsø bemærkes ved et Fald: „gødes saa igen med Jord og Møg sammenblandet“. Skønt dette ikke ellers bemærkes, har det rimeligvis været almindeligt, thi Bønderne har ikke haft saa stort et Kvantum Gødning som nu, dels var Besætningerne mindre og Kreaturerne ikke saa store som nu, dels gik de maaske ogsaa mere ude da og blev, naar de var hjemme, ikke saa

stærkt fodrede. Det var da heller ikke store Arealer, der da blev gødet. Havrejorden, der var den største Del af Byens Jord, fik ingen Gødning, Brødjorden blev kun gødet med 6—8 Aars Mellemrum og Alsædjorden hver tredie eller fjerde Aar.

I Hassing havde, som foran omtalt, Gaard Nr. 1 11 Tdr. Land Alsædjord, 5 Tdr. Land Brødjord og 33 Tdr. Land Havrejord, dens Hartkorn var 5 Tdr. 7 Skp., den var altsaa efter Amtets Forhold en forholdsvis stor Gaard. Af dens Jorder vilde altsaa kun 4—5 Tdr. Land blive gødet aarlig.

Nogen Dyrkningstvang herskede ikke i Thisted Amt, enhver synes at have haft Lov til at besaa sine Agre med hvad han vilde og benytte det Sædskite, der passede ham bedst. Derfor kan man finde samme Agerskite besaaet med mange forskellige Slags Korn. I Søehaf Fald i Nors var saaledes de 2 første Agre besaaet med Byg, da Landmaalingen fandt Sted, den tredie med Rug, den fjerde dels med Byg og dels med Havre, af Agrene Nr. 5 til 15, der alle tilhørte samme Gaard, var de 5 besaaet med Byg, de 3 med Rug og 1 med Havre, medens 2 hvilte, Agrene Nr. 16 til 20 var besaaet med Byg og saa fremdeles. Det samme vil man ogsaa kunde finde i andre Fald og i andre Byer. Ligeledes maa det samme have været Tilfældet i de Byer, hvor man finder alle Slags Jord sammenblandet i samme Fald.

Østersfiskeriet i Limfjorden.

Af *M. Aaberg.*

II.

(Sidste Artikel.)

Arbejdet for Tilvejebringelsen af kunstige Østersbanker.

LIGE fra 1860, da Etatsraad D. F. Eschricht, efter at have gjort sig bekendt med den kunstige Østersavl i Frankrig, fremkom med sine Beretninger og Forslag til Finansministeriet, har der været arbejdet paa ved Udlægning af Undermaalsøsters at tilvejebringe en større Østersbestand i Limfjorden. Af H. H. Tønning blev der derhos anstillet Forsøg med Frembringelse af Østers i lukkede Bassiner, men uden at disse Forsøg bragte noget Resultat. Efter at Dr. *C. G. Joh. Petersen* i 1905 var tiltraadt som Regeringskonsulent med Østersfiskeriet, kom der ny Fart i Bestræbelserne for ad kunstig Vej at bringe Østersbestanden i Vejret. Dr. P. kommer i sin Beretning til Landbrugsministeriet 1907 udførligt ind paa disse Forhold og omtaler, at der i sin Tid blev gjort mange forgæves Forsøg i Henhold til en „Lov om Østersfiskeri og Østersanlæg“, hvorved Finansministeriet bemyndigedes til at meddele „Bevilling til at anstille Forsøg med Østersfiskeri samt Forplantning af Østers og Anlæg af kunstige Østersbanker og Østersparker paa saadanne Steder i det danske Søterritorium, hvor Østersfiskeri ikke hidtil har været drevet“. Der kom som sagt intet ud heraf, og Dr. P. gør opmærksom paa, at den Omstændighed, at der findes Østersskaller ved de aller fleste af vore Kyster, intet beviser i Retning af, at Østersen ogsaa kan leve der nu, ti Forholdene er ganske forandrede siden Køkkenmøddingernes Tid.

Gennem Dr. P.s Forklaring kommer man, saaledes som denne paaviser, til Forstaaelse af, at Naturen selv

gør alt, hvad muligt er for at udbrede Østers til nye Banker ved Hjælp af Sværmyngel, der driver mange Mile med Strømmen, og at *Østersen altsaa som Regel findes overalt, hvor den kan leve.*

Dr. C. G. Joh. Petersen,
forhv. Leder af Biologisk Station.

„Skal man altsaa lave nye Banker, maa man blot ændre Forholdene, saa kommer Østersen selv“.

Paa Basis heraf hævder Dr. P. videre, at al Flytning af voksne Østers „til Forplantning“ i Limfjorden er meningsløs, ti Sværmyngel skal Naturen nok selv sørge for, og „Limfjorden vrimler deraf, naar Temperaturen passer dertil“.

Han skriver videre:

„Nej, hvad det gælder om er at hjælpe flere af de umaadelige Masser af Sværmyngel til at blive voksne Østers, end det nu sker . . . . Dette er aabenbart saa meget mere tilraadeligt at tilstræbe, som det maaske ikke er hvert Aar, at Temperaturen i Limfjorden er høj nok til, at Østersen kan yngle i større Mængde; kommer man ind paa en intensivere Drift maa dette nøje iagttages“.

Forf. udvikler herom, at det særlig synes at være det varme grunde Vand, der om Sommeren egner sig for Ynglens Trivsel. Man skulde her anstille Forsøg paa at fange Yngel paa Fangere og udlægge den for Vinteren paa fredede Arealer paa dybere Vand og studere dens videre Skæbne og derved Muligheden dels for i stor Stil at rekruttere Fjordens Bestand, om den skulde trænge dertil, dels for at forsøge, om man kunde anvende visse Banker til en hurtigere Omdrift af unge Østers.

Hvad der efterhaanden kan bringes ud af Limfjordens Østersfiskeri, naar de rette Maader for Driften indføres, kan ingen sige, men Dr. P. gør opmærksom paa, at der i Holland faas aarlig af Arealer, der kun er ca. $\frac{1}{5}$ af vore Bankers Areal, ca. 25 Miljoner Østers.

I Henhold til Dr. P.s Anvisninger er der senere af Forpagterne foretaget indgaaende Forsøg med Udlægsbanker for unge Østers, ligesom der er gjort Forsøg paa at forbedre Bestanden af Østers ved Renskrabning og Udlægning af Skaller.

Det fremgaar saaledes af Chr. D. Lunn's Beretning af 1916, at der af Forpagterne i Perioden 1910—11 til 1914—15 blev udlagt i alt 7,772,000 Østers, hvoraf indenfor den nævnte Periode atter blev fisket 1,227,000, deraf lidt over Halvparten store, Resten smaa. I Beretningen siges, at Resultatet trods begaaede Fejl maa kaldes „særdeles tilfredsstillende“, men der tilføjes, at „der maa gøres yderligere Forsøg med endnu en Omflytning, saaledes at den Østers, som gennem to Somres Vækst paa Udlægsbanken har opnaaet en passende Størrelse, flyttes og tilbringer den tredje og sidste Sommer paa en anden Banke, Fedebanken. Først naar dette er gennemført og sat i System, kan man fra Limfjorden levere en virkelig god Østers“.

Optagning, Rensning og Udlægning af Østersskaller foregik i 1914 og 15 i betydelig Maalestok, idet der i de 2 Aar udlagdes i alt ca. 40,000 Skæpper Skaller. Udgiften androg i alt over 40,000 Kr., men Resultatet var ikke saa godt som det kunde ønskes, bl. a. som Følge af, at Vandet det sidstnævnte Aar var usædvanlig koldt. Af den Yngel, der fandtes paa Skallerne i Efteraaret 1914, var sent paa Efteraaret 1915 kun $\frac{1}{4}$ tilbage, Resten var død.

Assistent ved Biologisk St., cand. mag. *Blegvad*, har i en Beretning til biologisk Station af 1915 redegjort for Resultatet af Dykkerundersøgelser, foretagne for at kontrollere de af Østersforpagterne i 1914 udførte Forsøg med Opfangning af Østersyngel paa udlagte Østersskaller. Han kommer til det Resultat, at det foretagne Forsøg paa ved Hjælp af udlagte, rene Østersskaller at opfange Østersyngel i høj Grad maa siges at være lykkedes. Men han tilføjer:

„Rensede Østersskaller har som nævnt vist sig at egne sig godt til Opfangning af Yngel, men vel at mærke, kun de buede Skaller; og det er et dyrt Materiale at skaffe til Veje i større Mængde.“

Tiden har jo ogsaa godtgjort, at de med Hensyn til kunstig Østersavl i Limfjorden ved Hjælp af den her tilstedeværende Østersyngel gjorde Forsøg ikke har bragt de forønskede Resultater.

Dr. phil. R. Spärck, der har gjort Østersavlen til Genstand for en Række videnskabelige Undersøgelser, udtalte i Fjor i Anledning af Klager fra Limfjords-Fiskernes Side over, at Østersskrabningen skader Fiskeriet som Helhed, at han fandt Klagerne stærkt overdrevne, idet Østersskrabningen *intet har betydet de seneste Aar*. Dr. S. fortsatte:

„Overhovedet maa Danmarks Østersfiskeri ganske lægges om, hvis vi skal gøre os noget Haab om et rationelt Udbytte paa dette Felt. Hidtil har Østersskrabningen ganske været baseret paa Tilfældet. Var Sommeren varm, blev det et godt Østersaar, var Vejrforholdene ugunstige, slog Skrabningen fejl.

Dette er en af Grundene til, at Danmarks Østersfiskeri nu ligger brak. Den eneste Forudsætning for et rationelt Fiskeri er den hollandske og den amerikanske Opklækningsmetode: Østers-Ynglen lægges ud paa ganske bestemte Pladser — og kun dér — og tages derefter op som „voksne Østers“, naar Tiden er inde. Et Forsøg i denne Retning er det Østersforpagteren i Nykøbing, Direktør Villars Lunn, har foretaget. Til næste Aar — bedre endnu i 1928 — vil det vise sig, om Forsøget er lykkedes og dermed om der er Grundlag for et rentabelt Østersfiskeri i Limfjorden. Hvad der i denne Forbindelse heller ikke er uden Betydning er den Omstændighed, at i samme Øjeblik, Skrabningen indskrænkes til særlige Pladser, kan Fiskerne ikke længer føle deres Interesser truet“.

Hertil er kun at sige, at der er Grund til at ønske, at de saavel af Videnskabsmændene som af Forpagteren udfoldede Bestræbelser i Retning af at bringe Østersavlen ind i den rette Skure maa lykkes. Der er mangfoldige Mennesker, hvem det vilde glæde, ti der er mange, som sætter overmaade stor Pris paa Limfjords-Østers og som er villige til at betale en god Pris for dem.

Tillige har Østers-Fiskeriet stor økonomisk Betydning

for en hel Del Folk, der paa forskellig Vis er knyttede til det.

Forskellige Oplysninger, Østersen betræffende.

I 1919 blev mag. scient (nu Dr. phil.) *R. Spärck* knyttet til Biologisk Station, og der stilledes ham den Opgave at undersøge Østersens Biologi i Limfjorden, specielt dens

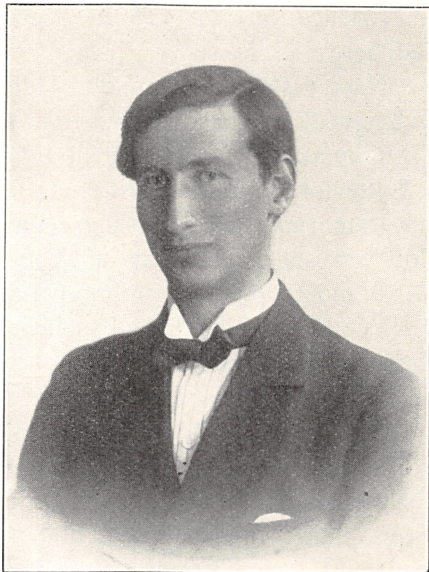
Yngleforhold og Temperaturens Indflydelse paa disse. I en udførlig Beretning af 1924 til „Den danske biologiske Station“, som af denne er tilstillet Landbrugsministeriet og offentliggjort, gøres der Rede for Resultatet af disse Undersøgelser. For saa vidt angaar

Spørgsmaalet om Østersens Yngleforhold, er Afhandlingen af en altfor videnskabelig Karakter til at jeg nærmere skal komme ind derpaa.

Men Dr. S. giver talrige Oplysninger, af hvilke jeg skal fremdrage nogle.

Østers synes sjældent at have Tarmindhold om Vintren. Dette var allerede tidligere bemærket af Dr. C. G. Joh. Petersen. Det er derhos ved Undersøgelser i Akvarier godtgjort, at Østers ved lave Temperaturer kan leve meget længe uden tilsyneladende at tage nogen Næring til sig. I Akvarierne vilde Østersen ikke optage Næring i Januar—Februar trods Vandets høje Temperatur, og dette kunde tyde paa, at Østersen under alle Omstændigheder en vis Tid af Aaret ikke tager Næring til sig.

Østersens Dødelighed er særdeles betydelig. Dette staar

Dr. R. Spärck.

i Forbindelse med, at den har talrige Fjender. Blandt disse nævner Dr. S. for Limfjordens Vedkommende den alm. Søstjerne og Strandkrabben. I et lille Bassin, der ved gennemhullet Træværk var adskilt fra Fjorden udenfor, henlagde Dr. S. i Sommeren 1919 13 Østers, tildels med Huller boret i den flade Skal. Da han den næste Dag vilde tilse Bassinet, fandtes dette fuldt af Krabber, medens der af de 13 Østers ikke var andet end tomme Skaller tilbage. Skallerne bar tydelige Spor af, at Krabberne havde bearbejdet dem med deres Klosakse.

Naar Østersen til enkelte Tider hjemsøges af særlig stor Dødelighed, nævner Dr. S. som Aarsag hertil en Lammelse af Lukkemusklén, som har til Følge, at Dyret hurtig bliver et Bytte for Krabber Søstjerner o. s. v. Denne Lammelse kan frembringes ved Næringsmangel under høj Temperatur eller ved stærk Afkøling af Vandet. Tilføres der Næring eller Vandet opvarmes ophører Lammelsen.

Vandets Saltholdighed spiller aabenbart en væsentlig Rolle for Østersens Vækst.

Dr. C. G. Joh. Petersen har i sine Beretninger af 1907 og 1908 udførlig behandlet dette Spørgsmaal. Han paaviste, at Østersen begynder at yngle, naar den er paa 6—7 cm., men den kan blive helt op til 12 cm. Maalet for fuldmodne Østers blev dengang fastsat til 8×3 cm. Dr. Spærck fremhæver, at naar Østersen ikke vokser lige godt i alle Dele af Fjorden, staar dette aabenbart i Forbindelse med Vandets forskellige Saltholdighed. I de mindst saltholdige Dele af Fjorden, i Risgaards Bredning, bliver selv en gammel Østers ikke mere end 10 cm og Gennemsnitsstørrelsen ligger ved 7—8. I den noget salttere Thisted Bredning er Gennemsnittet 9—10, Maksimum 12 cm, i Nissum Bredning er Gennemsnittet 9—11, Maksimum 13, og i den vestlige saltteste Del af Nissum Bredning kan man finde Østers paa 15 cm. *)

I en Omtale af Svingningerne i Østersens Størrelse i

---

*) Vandets Saltholdighed er i Vesterhavet $3\frac{1}{2}$ ‰. Ved en Rejse med Havørnen 4.—11. Septbr. 1890 fandtes i Følge Dr. Joh. Petersen Vandets Saltholdighed i Limfjorden fra 1,78 i Virk Sund til 3,18 i Nissum Bredning. Ved Nibe var Saltholdigheden 2,33.

Hvor Saltholdigheden er under 2,40 findes ingen Østers.

Limfjorden peger Dr. Spärck paa, at der i de første Aar fiskedes ganske lidt, saa begyndte Fiskeriet i Slutningen af Tredserne at blive betydeligere, kulminerede i Aarene 1871—74 med over 7 Miljoner opfiskede Østers aarlig, derpaa gik det atter nedad, 1885—86 var man nede under 1 Miljon. Der indførtes Fredning, hvorpaa Fiskeriet atter aabnedes i 1890—91, tildels med andre Fiskemetoder, og der fiskedes nu kun $\frac{1}{2}$ Miljon aarlig, dette Udbytte steg jævnt i Aarenes Løb og naaede efterhaanden godt 1 Miljon. I 1910 indførtes atter en ny Driftsform. Udbyttet steg nu til $3\frac{1}{2}$ Miljon til det kulminerede for anden Gang i 1915—16 med over $5\frac{1}{2}$ Miljon. Siden er det igen gaaet tilbage, i 1922—23 var det $2\frac{1}{2}$ Miljon, og det er siden gaaet yderligere nedad.

Dr. S. gennemgaar Vandets Temperaturforhold i hele den nævnte Periode, og paaviser, hvorledes flere varme Somre i Træk giver en rig Produktion af Yngel, hvorimod en kold Periode, som vi har haft siden 1914, selv bortset fra en enkelt varm Sommer, bliver af en saa afgørende og sørgelig Indflydelse paa Østersbestandens Størrelse.

Uden i mindste Maade at ville bestride Rigtigheden heraf, maa det dog være Forf. af nærværende Oversigt tilladt at gøre opmærksom paa, at det for en Lægmands Betragtning maa anses for givet, at ogsaa den Kraft, hvormed Fiskeriet drives, har nogen Indflydelse paa Østersbestandens Størrelse. Indtil 1870—71 blev der kun fisket svagt. Der havdes da en meget stærk Østersbestand. Saa blev der i 6 Aar fisket stærkt, og Bestanden gik derefter nedad Aar for Aar, saa man sluttelig maatte gaa over til Fredning. Fra 1890—91 til 1910—11 foregik Fiskeriet hovedsagelig ved Dykker og der fiskedes kun op til godt 1 Miljon Østers aarlig. Der fandtes derefter en saa stærk Bestand, at Forpagter Chr. D. Lunn i sin Beretning siger, at en af Biologisk Station forud for 1910 foretagen Undersøgelse tilfulde havde vist, at Bankerne ikke blot „kunde taale, men ogsaa at de trængte til en meget stærkere Befiskning“. Denne fik de, og Resultatet er blevet, at man nu befinder sig under lignende Forhold som i Perioden 1886 til 1890 da man maatte indføre Fredning.

Uden Tvivl havde Chr. D. Lunn Ret, naar han i sin Beretning om Driften af Østersfiskeriet i Aarene 1910—15 paapeger den af de daværende Forpagtere benyttede Skrabningsmetodes Fortrin fremfor Fiskning ved Dykker. Men naar det nu viser sig, at Bankerne ikke i Længden kan taale en saa intensiv Skrabning som den, der nu i en Aarrække har været anvendt, trænger hele Spørgsmaalet utvivlsomt til at tages op til fornyet Overvejelse. Var det lykkedes med Hensyn til Østersen at praktisere det af Dr. C. G. Joh. Petersen i sin Tid anbefalede „Landbrug til Søs“, vilde Sagen jo være en hel anden, men dette er i hvert Fald kun delvis lykkedes. Grunden, hvorfor man ikke er kommen videre end man er, er vistnok først og fremmest Temperaturforholdene. I saa Henseende giver Dr. Spärck den interessante Oplysning, at Østersen i den ældre Jernalder levede paa en Dybde af mindre end en Meter, altsaa paa ganske lavt Vand. Men paa saa lav Vandstand findes Østersen kun sjældent i vore Dage, selv i Limfjorden, hvor Vandets Saltindholdighed er stor nok til at tillade det. Dette skyldes Vinterfrosten, idet Vandet med lav Vandstand undertiden bundfryser, hvilket Østersen ikke taaler. Man maa heraf drage den Slutning, at der paa den Tid har været varmere i Danmark end der er nu om Dage.

At Fiskeriets Art har Indflydelse paa Østersbestandens Størrelse, synes ogsaa at fremgaa af Dr. Spärcks Oplysninger. Han siger nemlig, at Fornyelsen i nogle af ham nævnte kolde Somre var for „ringe til at dække Afgangen ved Fiskeriet og navnlig ved Dødeligheden“. Endvidere, at „selv i meget varme Somre er Fornyelsen i Forhold til Bestanden ikke særlig stor, i 1914 [som dog var et godt Yngle- og Opvækstaar] ikkē en Gang en Fordobling“.

Dette, siger han videre, synes at bekræfte, „at der ikke er et skarpt Skel mellem gode Yngleaar og daarlige, at det enkelte Aars Virkninger strækker sig ind i det følgende, hvorfor det i nok saa høj Grad er „Perioden som Aaret, der er det afgørende“. Dette sidste er ogsaa begrundet deri, at jo større den forhaandenværende Bestand er, *desto mere*

Yngel produceres under iøvrigt lige Forhold*). Men saa tilføjer han rigtigt nok: „Vi faar derfor disse lange Perioder med tiltagende og aftagende Bestand, Perioder, der i det væsentlige bestemmes af Sommertemperaturen i Vandet.“

I et Resumé siger Dr. S. med Hensyn til Vandets Temperatur:

„Der er ikke Tale om, at der er en bestemt Temperaturgrænse, ovenfor hvilken alle Østers yngler, og under hvilken ingen Østers yngler. Der er ingen saadan skarp Modsætning mellem gode og daarlige Yngleaar, men alle mulige Overgange alt efter Temperaturens Størrelse. Der kræves ikke en vis høj Temperatur for at Østers skal fæstne sig, selv i de koldeste Somre i Limfjorden med kun 14—15° fæstner enkelte Larver sig. Nedsættelse af Temperatur og Saltholdighed virker ikke øjeblikkelig dræbende paa Larverne, det hæmmer eller standser kun Væksten“.

Østersskrabningens Betydning for det almindelige Fiskeri.

Af fhv. Østersforpagter *Anders Halse* blev der i Fjor i Morsø Folkebl. rettet stærke Angreb paa Dr. Petersen ud fra den Betragtning, at den under dennes Tilsyn drevne Skrabning havde ikke blot ødelagt Østersfiskeriet, men tillige i høj Grad skadet det almindelige Fiskeri. Paastandene om, at Østersskrabningen skadede det alm. Fiskeri, er senere bleven gentagne i Fiskeribladet, og i Fjor vedtog „Centralforeningen for Limfjordsfiskeriforeninger“ paa en Generalforsamling i København en Resolution, hvori det foreslaas, at Østersfiskeriet kun maa foretages af Dykkere, da man mener, at Skrabning er skadeligt for alt Fiskeri.

Hertil skal vi bemærke, at Fiskebestanden i Fjorden aldrig tidligere vides at have været saa ringe, som den har været i den forløbne Vinter. Og dog er der ikke i Limfjorden i de sidste 2—3 Aar drevet Østersskrabning af Betydning. Fiskerikontrollen søger nu en Del af Skylden for den aftagende Fiskebestand i Thisted Bredning dels i et for stærkt drevet Fiskeri, dels i det af Fiskerne selv med saa stor Ihærdighed drevne Muslingefiskeri. Fiskerne vil imidlertid

*) Fremhævet af mig.

ikke indrømme dette, men giver nu de mange Bundgarn, som findes udsatte overalt i Fjorden, Skylden for Tilbagegangen. Om det saa er Maagerne maa de høre ilde for, at de æder for mange Fisk. Paa dette Omraade staar altsaa Paastand imod Paastand, og det eneste sikre er, at Fiskebestanden i Limfjorden for Tiden er meget lille

Vi skal endnu oplyse, at Arealet af Østersbankerne i Limfjorden i 1908 af Dr. Petersen opgaves til 2,91 Kvadratmil, svarende til 419 Milj. Kv.-Al. Fjordens samlede Vandareal opgaves i sin Tid af Jonas Collin til ca. 26 Kvadratmil. Det er saaledes højst en Niendedel af Fjordens samlede Areal, der har været Genstand for Østers-Skrabning.

Dr. Spärck oplyser i en Beretning om Østersfiskeriet i 1920—25, at Dykkerfiskeriet i den nævnte Periode viser endnu større Tilbagegang end Fiskeriet ved Skrabning. Der fiskedes ved Dykker i 1920—21 684,777 Østers, i 1924—25 kun 74,372. Da Dykkerfiskeri i det væsentlige kun drives paa de Steder, hvor Skrabning er udelukket, ser man heraf, at det vil være uberettiget at antage, at Skrabningen skulde være af nogen Betydning for den Tilbagegang i Østersfiskeriet, som gennem en Aarrække har fundet Sted. Paa dette Punkt har altsaa Dr. S. givet Beviset for, at Hr. Halses Angreb paa Dr. Petersen har været uhjemlet.

Overgangen til kunstig Østersavl.

I en af Dr. phil. R. Spärck om Østersfiskeriet i Limfjorden i Aarene fra 1920—21 til 1924—25 afgiven Beretning hedder det, at Østersfiskeriet i denne Periode i meget høj Grad har været præget af Bestandens fortsatte Tilbagegang. Antallet af fiskede Salgsøsters, som endnu i 1920—21 var 4,475,090, androg i 1924—25 kun 502,807. Hele Femaaaret kun en Fangst af Salgsøsters paa 12,034,483 mod næsten 22 Miljoner i den nærmest foregaaende 5-aarige Periode. Bestandens Størrelse i Sommeren 1924 var i Følge en ved Dykker foretagen Tælling næppe væsentlig mere end $\frac{1}{10}$ af, hvad den var i 1910*).

---

*) Dr. Petersen udtalte i sin Beretning 1908, at der efter foretagne Forsøg og Beregninger levede ca. 90 Milj. Østers paa over

Fiskeriet er i den sidste Femaarsperiode i stedse stigende Grad flyttet mod Vest. Udbyttet i Livø Bredning er sunket meget stærkt, hvorimod Thisted Bredning og Risgaard Bredning viser Fremgang. I Sæsonen 1923—24 var der i Livø Bredning en Dødelighed af 70 pCt.

Dr. S. giver i sin her nævnte Beretning sluttelig et Resumé af Østersfiskeriets nuværende Stilling, hvori det hedder:

„Erfaringen og Undersøgelserne af Østersens Yngleforhold viser, at man kun i visse Aar kan regne med en betydelig Bestand paa de naturlige Banker i Limfjorden. Kommer der en kølig Periode, vil Bestanden kun i ringe Grad blive fornyet. Det vil derfor være rigtigt i Perioder med en stor Bestand at befiske denne stærkt, inden den dør bort. Der vil dog altid komme nogen Fornyelse, saaledes at Bestanden ikke helt forsvinder, og kommer der en Række varme Somre med et ikke for langt Mellemrum, vil Bestanden komme op igen. Men naar Bestanden er ringe, som i Øjeblikket, vil der altid hengaa en Aarrække, inden den atter kommer op. Det vil derfor være rigtigt at regne med, at der ikke i de første Aar vil blive noget Østersfiskeri af Betydning paa de naturlige Banker i Limfjorden. *Overhovedet vil et større Østersfiskeri paa de naturlige Banker i Limfjorden aldrig kunne blive jævnt, dets Udbytte vil altid blive svingende.* Vil man lægge Fiskeriet an, saaledes at det kan give et stort og nogenlunde konstant Udbytte, da maa det anlægges som Udlægsbankefiskeri. Man kan da tage Fiskeriet paa de naturlige Banker som et Ekstraudbytte i de gode Aar. *Udlægsbankefiskeriet kan kun baseres paa indkøbt eller kunstig opdrættet Yngel.*“

Med Hensyn til Udlægning af indkøbte hollandske Østers i Limfjorden oplyses, at det første Forsøg i den Retning gjordes i 1922, da der udlagdes 200,000 omtr. 2-aarige hollandske Østers i Nissum Bredning. De blev opfiskede i Sæsonen 1924—25 og gav til Resultat 46,000 Salgsøsters og 9000 smaa Østers, et Resultat, der betegnes som „ikke særlig straalende“. I Foraaret 1923, 1924 og 1925 er der hvert Aar udlagt i Nissum Bredning 2 Miljoner holl. unge Østers,

---

7 Aar i hele Limfjorden. Af Maaløsters efter Maalet 8×3 ctm ca. 40 Milj., efter det mindre 7×3 ca. 50 Milj. Hvis man fiskede aarlig 5 Milj. til det mindre Maal mente han ikke, der foreløbig var nogen Fare for Overfiskning.

som ved en Prøveskrabning i Aug. 1925 viste en Dødelighed paa omkring 30 pCt. Da Gennemsnitsstørrelsen paa 2 Aar stiger fra 5—6 cm til nær 8 cm, vil denne Form for Østersavl sikkert i de nærmeste Aar blive fortsat, navnlig da der „overhoved ikke foreligger andre Muligheder“.

Selvfølgelig vilde det være en Fordel, om det var muligt her i Landet kunstigt at opdrætte den Yngel, for hvilken man har Brug, men hertil er man ikke naaet endnu. Foreløbig klarer man sig med Opfiskning af de for 2 Aar siden udlagte holl. Østers, som nu afgiver en god Salgsvare, og at disse Østers vinder Yndest ser man deraf, at der er godt Salg ikke blot til Indlandet, men ogsaa til adskillige Steder i Udlandet. Men nogen stor Fortjeneste afgiver denne Form for Østersfiskeri næppe, og Forpagtningsafgiften til Staten er derfor ogsaa nu gaaet ned til 4000 Kr. aarlig. Forpagteren forrenter derhos det af Staten til Indkøb af hollandsk Østersyngel anvendte Beløb af 319,938 Kr. med 5 pCt. aarlig.

Saaledes ligger altsaa Forholdene nu efter at man i ca. 77 Aar med vekslende Held har drevet Østersfiskeri i Limfjorden. Man kan nok skaffe gode Limfjordsøsters, ogsaa i betydelig Mængde, men en meget stor Del af Fortjenesten derved, om ikke den hele, medgaar til Køb af Yngel i Holland. Længere er man ikke kommen.

I Tilslutning til det foregaaende skal jeg endnu oplyse, at Dr. phil. R. Spärck, hvis grundige, fortsatte Undersøgelser med Hensyn til Østersens Biologi ikke noksom kan anerkendes, atter i Aar har udsendt Beretning (II—IV) ang. dette Emne.

Dr. S. slutter denne Beretning som følger :

„Samler man vor Viden om Aarsagerne til Østersbestandens Svingninger i Limfjorden, bliver Billedet følgende:

1. En Sammenligning mellem Udbyttet af Limfjordens og det slesvigske Østersfiskeri bekræfter, at Klimaet — Sommertemperaturen — er den væsentligste Faktor. Det er den, der betinger de fleraarige gode og daarlige Perioder. Den virker ensartet over større Omraader.

2. Den næstvigtigste af Faktorerne er den naturlige Dødelighed. Den maa anslaaes til mindst 20 % aarlig. I Modsætning til foregaaende er dens Virkninger meget varierende fra Sted til Sted. Blandt Aarsagerne maa fremhæves stærk Kulde i Forbindelse med aabent Vand for Vinterdødeligheden, samt antagelig Ernæringsvanskeligheder, Rovdyr, Overvoksning med Næringskonkurrenter o. lign. for Sommerdødeligheden.

3. Afgangen ved Fiskeri maa antages at have spillet en mindre Rolle, som Regel omkr. 8 % af Bestanden aarlig.

4. Det er sandsynligt, at Bestandens Tæthed er af nogen Betydning for Fornylsen.“

Taterkvinden Sirena fra Grurup.

Et Blad af Taterfolkets Historie i Thy.

(Fortsat fra forrige Aarvog.)

Af P. C. Knudsen.

MAN gaar derfor atter til Cancelliet og afsender følgende Skrivelse:

Til

Det høje kgl. danske Cancellie!

„Under 6te November f. A. blev det ved Amtsskrivelse undertegnede Fattigkommission paalagt at afhente et i Randers Bys Arrest værende Fruentimmer, navnlig *Sarine Knudsdatter* tilligemed hendes 5 Aar gl. Barn og i Fremtiden at forsørge dem. Da dette Fruentimmer aldrig havde opholdt sig her i disse Menigheder, men blot var bleven født her af omløbende Betlerfolk hos en Mand, der af Medlidenhed tog Moderen i Huus, da hendes Fødselstime kom, og man siden den Tid 1790, altsaa 30 Aar siden, ikke havde hørt det mindste enten til Forældrene eller til Barnet, saa ansaa vi undertegnede det for vores Pligt, at indgaa med en underdanig Forestilling til det Højkongelige Danske Cancellie om, at denne Byrde ikke maatte falde paa dette Di-

strikt alene. . . . Det høje Collegium fandt, at vi ifølge Lovgivningen ikke kunde fritages derfor, hvorom vi med Amtets Skrivelse af 18. Januar d. A. bleve underrettede. Paa Grund heraf leiede vi en Mand, men i Febr. Maaned, saasnart Vejene var fremkommelig, rejste en Mand til Randers — 18 Mil herfra foruden tvende Sundsteder — for at bringe os ovennævnte Fruentimmer tilligemed Barn her tilbage med sig. Men ved hans Ankomst til Randers vare de undvegne, uden at man siden haver hørt noget til dem, og han kom derfor alene tilbage. Imidlertid var vedlagte Regning paa 113 Rbd. 87¹/₂ Sk. tilstillet os at betale til Randers Amts Deliquentkasse“ . . . . .

Fattigkommissionen for Bedsted-Grurup Menigheder,
d. 18. Mai 1820.

Krarup,   *P. Tøfting,*   *Søren Søndergaard.*
Sognepræst.   *Proprietær.*

Hvor mange Skrivelser, der er udvekslet imellem Fattigkommissionen og Cancelliet i denne Sag, er det ikke godt at vide, men det var dog ikke spildt Ulejlighed, at Fattigkommissionen søgte Cancelliets Bistand; thi d. 9. April 1821 afsendte Amtmand Faye i Thisted til Pastor Krarup følgende Skrivelse:

„Indesluttet har jeg den Ære at tilstille Deres Velærværdighed en Anvisning paa 43 Rbd. 72 Sk. fra Amtets Fattigkasse, hvilken Sum efter det kgl. danske Cancellies Skrivelse af 24. Februar d. A. er, hvad Randers Amt tilkommer for Sarine Knudsdatters tvende Børns Underholdning“.

Men endnu førend denne glædelige Efterretning naaede til Grurup Sogn, havde man der modtaget mindre behagelige Tidender fra Sarine. Da hun undveg fra Randers, satte hun Kursen Syd paa, og da hun ernærede sig og sine tvende Børn ved Betleri, faldt hun tilsidst i Øvrighedens Hænder.

Og den strenge Straf, hun idømtes, var ganske i Overensstemmelse med Tidens Tankegang: „Sarine“ gav ved sin

Lediggang et slet Eksempel, og der maatte skrappe Midler til at faa hende ud af denne Vane, der var gammel og derfor havde dybe Rødder. Og atter sker der fra Thisted Amtstue en Henvendelse til Fattigkommissionen, saalydende:

Til

Fattigkommissionen i Grurup!

„Det kgl. Stiftamthus i Aarhus har tilskrevet mig saaledes:

Under Sagen mod et for Løsgængerer her i Amtet anholdt og senere til Viborg Tugthus paa 8 Mndr. hendømt Fruentimmer *Sarine Knudsdatter* er det oplyst, at Grurup Sogn i Thisted Amt er det Sted, hvor hun efter udstanden Straffetid maa blive at henvise til fornøden Forsørgelse, og paa Grund heraf har jeg under Dags Dato tilskrevet den vedkommende Herredsfoged Dr. juris. Seidelin i Aarhus, at foranstalte, at tvende bemeldte Sirene Knudsdatter ved hendes Afsendelse til Tugthuset der efterladte uægte Børn, af hvilket det ældste er en Dreng paa 8 Aar og det yngste en Dito paa 3 Aar, under en paalidelig Ledsagers Opsigt vorder transporteret og afleveret til Deres Højvelbaarenhed for at vorde overgivet til Moderens Fødested, Grurup Sogn.“

Thisted Amtstue, den 15. December 1820.

Faye.

Først maatte det betrængte Sogn betale et klækkeligt Beløb i Kontanter, nu faar Sognet Sirenas tvende Børn til Forplejning og efterfølgende Skrivelser meddeler kort og godt, at det nu maa modtage Sirena:

„Da nærværende Tugthusfange *Sirena Knudsdatter*, som efter Dom afsagt ved Hasle, Vesterlisborg m. fl. Herreder af 1ste Decbr. f. A. var afleveret her paa 8 Maaneder, nu har udstaaet denne hendes Straffetid, saa løslades hun her ved af Straffeanstalten; men da hun har gjort sig skyldig i Løsgjængerie, vil hun blive at behandle efter Plakaten af 14. Decbr. 1810 og bliver desaarsag hjemsendt til hendes Fødestæd i Grurup Sogn i Thisted Amt, da hun ikke senere

ved Ophold andet Steds har vundet Ret til Forsørgelse. — Hendes Opførsel her har været upaaklagelig.

Den 27. Maj d. A. blev hun confirmeret i Viborg Tugthus Kirke.“

Viborg Tugt- og Manufakturhuus, d. 8. August 1821.

Undall,

Capt. og Inspector.

NB. Har medgivet hende Rejsepenge til 13 Hvil.

Til

Sognefoged Lars Enggaard i Grurup!

Efter medfølgende Documenter oversendes herved det af Viborg Tugthus efter udstaaet Straf løsladte Fruentimmer *Sirena Knudsdatter* til Grurup Sogn, der er forpligtet til at sørge for hendes Forsørgelse. Sognefogden ville for det første skaffe hende Huuslye, og om hun ikke kan faa Tjeneste og ernære sig selv, henvise hende til Fattigkommissionen.

Vestervig Kloster, d. 11. Aug. 1821.

Saa blev *Sirena* endelig sendt til Fattigkommissionen i Grurup. I Viborg Tugthus havde man søgt at bibringe hende nogen sjælelig Stimulans, idet man fik hende confirmeret — i en Alder af ca. 31 Aar. Der hengaar nu nogle Aar, hvori man ikke hører noget om hende. Men Stadighed har ikke været hendes stærke Side, og hun har sikkert ikke kunnet holde sig i Stilhed indenfor Sognets Grænser. Man maa ogsaa forudsætte, at hun ikke har kunnet tage Plads som Tjenestetyende, thi hun kunde selvsagt ikke gøre sin Tur paa noget Omraade, da hun aldrig havde deltaget i planmæssigt Arbejde. — Frihedstrangen maa atter have antaget en saadan Styrke, at hun har givet efter for den. Hun begyndte igen paa sin gamle Profession, og den 13. Juni 1824 skriver Amtmand Faye i Thisted til Pastor Krarup i Bedsted følgende Brev:

„Overbringerinden *Sirena Knudsdatter*, som nu har ud-

staaet sit Fangenskab i Viborg Tugthus, fremsendes herved til Deres Velærværdigheds videre Besørgelse. — Hun har lovet at være stadig og forblive i Sognet. Ved Straffeanstalten har hendes Opførsel været upaaklagelig, men dog finder jeg det rigtigst saa meget som muligt at afsondre hende fra hendes Børn.“

— — Men allerede i 1822 havde Sirena gjort en lille Afstikker til Horsenseggen, hvor hun ogsaa blev straffet, og hvor hun paa Sygehuset fødte en Søn, som blev døbt Niels Christian.

Da Sirena er imellem 50 og 60 Aar bliver hun mere stadig og forbliver i Sognet, hvor hun hører hjemme. Hun døde den 21. Novbr. 1869 og blev begravet den 28. Novbr. s. A. i Grurup — 79 Aar gammel.

Nogen *slet* Kvinde har Sirena næppe været. Hun har haft stærke Tilbøjeligheder, der var vanskelig at kue. Hendes Trang til at føre det fri og ubundne Liv maa man se paa med Forstaaelse, naar man mindes den Opdragelse, hun har faaet. I Virkeligheden giver Fængselsvæsenet hende et godt Skudsmaal.

Sirenas Børn.

I Grurup Sogns Kirkebog (1814—1859) findes anført, at Sirenas Datter *Karen* er født d. 17. Maj 1825. Paa dette Tidspunkt sad hun i Grurup Sogns Fattighus, og hun udlagde som Barnefader gift Mand *Peder Christian Wibek*, boende i Grurup Sogns ældre Fattighus. Sirene bekender ved denne Lejlighed, at hun har født 7 Børn før Karens Fødsel. Hun var paa dette Tidspunkt 35 Aar gammel. Om Karens Livsskæbne foreligger der ingen Oplysninger.

I Bedsted Sogns Kirkebog oplyses følgende: *Johannes Sirenesøn* blev konfirmeret 1829. Hans Moder er ugift Kvinde Sirena Knudsdatter, Almisselem i Grurup. Som Barnefader angives Omløber Johannes Nielsen. Johannes Sirenesøn er født d. 4. Febr. 1814 efter Attest fra Hr. Pastor Ove i Langaae. Ved Konfirmationen faar Johannes følgende Vedtegning: Temmelig gode Kundskaber og god Opførsel.

I Bedsted Præstegaards Arkiv findes en Del Kvitteringer for Smaabeløb til Sirenas Børn. En af Kvitteringerne er saalydende:

„Lærred til Sirenas Dreng *JoHand Pæter* 8 $\frac{1}{2}$ Alen a 10 Skilling og for at sy samme i Skjorter har kostet 1 Mark 4 Sk. Contant, som jeg har udlagt og er mig given igen af Fattiggassen, hvorfor kvitteres.

Grurup, den 5. Juli 1829.

Søren Christian.

Om Sønnen *Niels Christian Nielsen* har man ret fylde Oplysninger. Det kneb noget med at faa hans Papirer i Orden, da han skulde begraves. Men det lykkedes dog omsider at faa hans Fødsel konstateret.

Niels Chr. Nielsen døde d. 1. Septbr. 1912 (90 Aar gl.) i Grurup By og Sogn, blev begravet paa Grurup Kirkegaard d. 8. Septbr. 1912. Han var Veteran fra Treaarskrigen, fattigunderstøttet i Grurup Sogn. Han var født d. 21. Maj 1822, Søn af ugift Kvinde, Sarina Knudsdatter, udlagt Barnefader, Landstryger og Ungkarl Niels Christian, saaledes anført i Grurup Kirkebog ved hans Konfirmation 1840. Han var Enkemand, da han døde. Hans afdøde Hustru hed Ane Pedersdatter. Han boede sidst paa Grurup Hede. Fra Landsarkivet i Viborg har man angaaende samme Person følgende Oplysninger: „Da den af Sognepræsten begærede Daabsattest ikke kan udstedes p. G. a., at Kirkebogen for Viborg Tugthus først begynder 1828, sender Landsarkivet Dem i Stedet for hoslagte Udskrift af en af Tugthusets Protokoller. Det bemærkes, at N. Chr. Nielsens Fødsel ikke er noteret i Horsens Købstads Kirkebog. N. C. N. er født i Horsens Sygehus d. 21. Maj 1822 af Moderen, ugift Fange Nr. 2569 Sarina Knudsdatter, som udlagde Landstryger Niels Christian som Barnefader. — N. C. N. hjemmedøbtes i Horsens, men Daaben publiceredes i Tugthuskirken d. 18. August 1822, hvorved Fangerne Nr. 2446, 2562, 2521 og 2547 vare Faddere. Den 8. September 1822 afsendtes

dette Barn til Forsørgelse i Bedsted-Grurup Sogn, Thisted Amt.“

I Grurup Skolejournal kaldes N. C. N. „Omgangsdrengen“. Han fik sin Kost paa Omgang. Han konfirmeredes 1ste Søndag efter Paaske 1840 og faar i Journalen Vedtegningen: „Meget gode Kundskaber, noget letsindig i sin Opførsel“.

Da N. Chr. N. er født 1822 og blev konfirmeret 1840, maa han ved sin Konfirmation have været 18 Aar gammel. Forklaringen herpaa faar vi i Grurup Skolejournal for 1839, hvori der findes anført om ham: „Efter at have været bortløbet og borte i 2¹/₂ Aar indfandt Omgangsdrengen Niels Christian Nielsen sig — 16¹/₂ Aar gammel — i Skolen den 22. Juli“. — Det var dog ikke saaledes at forstaa, at han nu frivillig vendte tilbage igen. Nej, han har uden Tvivl haft til Hensigt ikke mere at vende tilbage til Livet som Omgangsdreng, men ved en Tilfældighed fandt man ham paa et Teglværk i Nærheden af Nørresundby, og han var allerede godt paa Vej til at skabe sig en Stilling, da man hentede ham tilbage og satte ham paa Skolebænken igen. Grurup Sogn har næppe været særlig henrykt over hans Tilbagevenden, der betød yderligere Udgifter. — Samme N. C. N. faar det bedste Skudsmaal — i hvert Fald paa sine ældre Dage. Da han var 88 Aar gl. mødte han en Dag hos Sognepræsten i Bedsted og anmodede Præsten om at maatte stille med Fanen paa Kirkegaarden, da en af hans Kammerater, der havde været med i Krigen, skulde begraves. Sognepræsten gav naturligvis sit Minde hertil, og Dagen efter stillede N. C. N. med Fanen, d. v. s., han havde faaet fat i et Flag, som han havde bundet fast i en Fork. Hensigten var god nok. Og der blev heller ikke gjort Bemærkninger i den Anledning.

Grurup Sogns Kirkebog (1814--59) giver os Oplysning om endnu en Søn af Sirena: Den 23. Maj 1830 fødte ugift Qvinde Sirena Knudsdatter, Almissem i Grurup, Sønnen *Laust Christian* (Barnefader Christian Laustsen af Abildgaards Mølle. Han blev formedelst Sygdom hjemmedøbt af Skolelæreren i Grurup d. 11. Juli.

Smaa Kvitteringer.

I Bedsted Præstegaards Arkiv er følgende Kvitteringer fundne :

1. „For Tøj og Lærred til en Trøje til Sirenas Dreng er mig betalt 3 Mark og 8 Skilling af Fattigkommissionen, hvorfor herved kvitteres.“

Grurup, den 4. Marts 1829.

Søren Christian.

2. „For Spinden og Binden og Vasketøj til den Omgangsdreng har vi betalt 4 Mark og 8 Skilling Cour., hvilket er os igen af Fattigvæsenet betalt, tilstaas af

Søren Christian og Christian Nielsen.

Grurup, den 25. Decbr. 1829.

3. „For at sy en Kiøle til Sirenas ældste Dreng har jeg betalt 2 Mark; for en Vest 8 Skilling, og Knapper 2 Skilling, som er mig af Fattigvæsenet betalt.

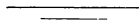
Bedsted, den 27. Marts 1829.

Christen Hansen.“

4. En ny Dør til „Sarine“ 2 Mark 6 Skilling. For Omgangsdrengen 1 Mark, alt i Courant, er mig betalt.

Grurup, den 24. Marts 1840.

Jens Jensen Mørk.

Om de gamle Degne.

Ved S. C. Sortfeldt.

7. TØDSØ OG EERSLEV.

Kirkebogen gaar kun tilbage til 1767, hvorfor der ikke kan faas synderlige Oplysninger om Degnene ad denne Vej.

Degneboligens Jord ligger 1690 nordenfor Tødsø Kirkegaard, Hartkorn 1 Skp. 1 Alb. Til at bygge før havde man af Dragstrup Kirkes Midler faaet 24 Sldr.

1744 laa Degneboligen ogsaa ved Kirken. 9 Fag Raaling, hvoraf 2 er Lade. I Laden er indbygget et lidet Hus til en Ko og nogle Faar.

Til Boligen er bygget 3 Fag til Skolestue og Køkken, Østenfor en Kaalhave.

1555 er der et Degneboel i Tødsø, skylder 1 Td. Byg til Degnen, som desuden af hver Mand i Tødsø faar 2 Skpr. Byg og 3 Skpr. Byg af hver Mand i Eerslev. 1571 faar Løbedegnen 1 Td. Byg af et Degneboel i Tødsø, og han kan saa lidt over 1 Td. Byg. Tiende af Sognet var 8 Tdr. Byg og 1 Lam. 1744 er Tienden 16 Tdr. Byg, Offer 9 Rdl., Accidencer 2 Rdl., nogle giver 2 Tdr. Rug for Ost og Kage, andre (9) giver Ost og Kage. Osten er paa 3—4 a 5 Pd., og Brødene dobbelt saa tunge. 8 Ol Æg, 5 Sldr. for Skolehold. Pension til Formanden Peder Therkildsen 8 Rdl. Til Aalborg Skole 2 Rdl. 3 Mark.

Desuden har Degnen 12 Skpr. Bygsæd, 4 Skp. Brødjord, og i tre Vange findes en Ager i hver Vang, hvori kan saas 3—4 a 5 Skp. Havre.

1768 ansætter Degnen Bloch Embedet til 53 Rdl. 5 Mk. 10 Skl. Det var da et af de bedste Degneembeder paa Mors.

Om Degnene i Tødsø har jeg kun fundet meget sparsomme Oplysninger.

1. *Thomas Pedersen* var Degn 1690.

2. *Petrus Torchilli Lerche*. Degn 1726—30. Latinsk Degn. Hans borgerlige Navn var *Peder Therkildsen*.

Allerede 1730 synes han at have afstaaet Degneembedet, og 1744 faar han 8 Rdl. i Pension aarlig.

3. *Ægedius Johansen Hoff*. Degn 1730—67. 1739 skriver Biskoppen, at „Degnen, Studiosus Ægedius Hoff kan formedelst hidindtil anvendt Flid med de unge til Skoleholdet at forestaa vel rekommanderes som bekvem og villig“.

1759 har Degnen en Tid lang været skikkelig i hans Degneembede og Levnet. Man maa saa formode, at der har været noget i Vejen med Degnens Levnet, og i Biskoppens Visitatsbog fra 1765 faar vi at vide, at „Degnen Ægedius Hoff havde været forfalden til Brændevin, men han lovede godt, og man haaber hans Forbedring. Han forretter Degne- og Skoleembedet nogenledes. I Menighederne er nogle smukke Sjæle, som vandre med Gud. Der findes og dem, som er onde nok, især Nikolaj Glarmester og Laurits Nørgaard, som er modige til Slagsmaal. Deres Husbond paa Dueholm holder dem noget i Ave, som de trænge til; thi de sloge Poul Hyldig i hans eget Hus den Dag, han havde været til Herrens Bord“. Degnen Hoff var gift med *Maren Jensdatter*, og ved Skiftet efter Degnen, der døde 4. August 1767, nævnes en Søn *Hans Hoff*, 20 Aar gl., og en Datter *Karen Ægediusdatter Hoff*, 30 Aar gl. Boet var meget fattigt.

4. *Søren Bloch*. Degn 1767—70, senere Præst. Fra Gudum, Søn af en Bonde, født 1733, Student fra Aalborg 1756, theologisk Kandidat 1764, non, Degn i Tødsø 1767, personel Kapellen i Tødsø 1768, Præst i Aasted-Skjærum 1770, Provst 1780, gift i Aalborg 1780 med *J. K. Smith*, 1 Datter. Død ²²/₁₂ 1800.

5. *Jens Feilberg*. Degn 1770—72, senere Præst. Født i Viborg ²⁰/₉ 1732, Søn af Farver Frederik Feilberg og

Abelone Samsøe, Student Viborg 1753, theol. Cand. 1755, haud, Degn i Tødsø 1770, Degn i Skagen 1772, senere Kapellan. Præst forskellige Steder, død 1808. 2 Gange gift, 3 Sønner, 7 Døtre.

6. *Carl Printz*. Degn 1772—1803.

I en Indberetning fra Aar 1800 staar der om Carl Printz, at han er baade Degn og Skoleholder i Tødsø. Han har været en god og duelig Skoleholder, men er nødsaget til at holde en Karl til at bestyre Skolen for formedelst sine svage Øjne. Han var ikke Seminarist.

Printz var gift. I Kirkebogen staar, at Madam Printz blev begravet $26\frac{1}{2}$ 1804. Degnen døde 1816, begravet 10. Marts. Hans Alder opgives ved Begravelsen til 66 Aar, men ifl. Indberetningen 1800 var han dengang 53 Aar, saa hvis denne Aldersangivelse er rigtig, var han 69 Aar, da han døde.

7. *Anders Andersen Nørgaard*. Degn 1803—36. Det var ham, der 1800 hjalp Degnen Printz med at holde Skole, og han betegnes som en meget god og duelig Skoleholder, der regner, læser og skriver vel.

Hans Hustrus Navn var *Sidsel Nielsdatter*.

1806 fødtes en Søn *Niels*, som døde, 1814 atter en Søn *Niels*, som døde (?), 1814 døde en Søn *Michel*, 1818 født *Jens Christian*, 1821 død en Søn *Peder Chr. Andersen*, og 1822 døde en Søn *Niels Petter*.

1832 var Nørgaard Husejer i Tødsø, hvor han døde $30\frac{1}{5}$ 1863, 85 Aar gl. Hustruen døde $1\frac{1}{4}$ 1847 af Brystsyge, 69 Aar gl.

Christen Christensen, Degn i Jølby paa Mors, viet $7\frac{1}{4}$ 1689 til *Karen Jensdatter* hos Magister Reenberg. Vielsen fandt Sted i Aalborg Budolfi Kirke.

B. Sønder Herred.

1. LØDDERUP-ELSØ.

Kirkebogen er fra 1646, men i den findes ikke mange Oplysninger om de gamle Degne. 1555 er der intet Degne-

boel, men de ældste i Sognet siger, at den nuværende Præstegaard har været Degneboel. Degnebolig mangler 1690. Degnen lejer Husværelse hos Bønderne. Nogle Aar senere boede Degnen i Lødderup i et Sted kaldet Trælborg, som var hans eget. Endnu i 1744 er der ingen Degnebolig, men Fruen paa Højris (Fru Klingenberg) har 1740 bygget 10 Fag ved Lødderup Kirke med en Skole og en liden Stue, dertil en liden Kaalhave, ellers ingen Jord. I den første Tid efter Reformationen var Degnens Indtægt 2 Skp. Byg af hver Mand i Sognene. 1571 faar Degnen (Løbedegnen) 6 Tdr. Byg og 3 Lam. 1690 er Degnens Indkomst 2 Ol Æg, men ingen Kage, 3—4 Oste a 2 Skl., 1½ Mk., 2 Lam 2 Mk., Offer uvist. Degnekorn af begge Sogne omtr. 6 Tdr. Korn. Pension til Nykøbing Skole 3 Tdr. Byg.

1744 er Indtægten 16 Tdr. Rug og Byg, Offer 12 Sldr., Accidenser 1 Daler, Lysepenge af Lødderup Kirke 5 Sldr. for fattige Børn at læse for. Smaa Renter 3 Sldr. Ialt 21 Sldr. 2 Mk.

1. *Thue Christensen*. Degn 1690—1740.

Om denne Degn har vi en Indberetning fra 1739, Aaret før han døde. Præsten skriver da om ham: „Degnen Thue Christensen er en gammel Mand og vel grundet i sin Kristendom og opfører sig ret kristelig, saa han kan undervise Ungdommen til Opbyggelse, har og hos sig til Substitut sin Søn, som udi Børnenes Undervisning kan assistere ham.“

Thue Degn var gift med *Kirsten Christensdatter*, og de havde 1705 en Datter *Kirsten*, 1707 en Søn *Christen*, sandsynligvis død, 1712 atter en Søn *Christen* og 1714 en Søn *Poul*.

Degnen døde $\frac{4}{5}$ 1740, 71 Aar gl.

2. *Erik Mikkelsen Heegen*. Degn 1740—61. Denne Degn var gift med *Ane Kirstine Pedersdatter* og stammede muligvis fra Nykøbing. Han havde i Aaret 1746 en mærkelig Sag med Præsten Jens Halse i Nykøbing. Degnen m. fl. beskyldte Præsten for at have gjort en Vise om en Far-

verkone Anne Jensdatter, og denne Vise havde Præsten omtalt ved flere Lejligheder.

En Søndag, da Præsten stod i Elso Vaabenhus, sagde han til Folk: „Vil I høre en Vise?“ og saa læste eller sang han Visen. Præstens Karl forklarede, at Præsten skulde have sagt: „Hej se! hvilken Vise der er gjort om Farverkonen. Vil I se den?“ Degnekonen i Lødderup gik ogsaa med Visen i Lommen og fremviste den for Folk. Et Vidne i Sagen (Jens Thrane) forklarer ved et skriftligt Indlæg saaledes følgende for Provsteretten:

„Som velærværdige Hr. Jens Halse mig her for Retten til i Dag har ladet indstævne, dels for at give Oplysning, hvad Tid jeg den foreskrevne Vise først haver hørt og set, og dels for at give Oplysning om, hvad jeg af Degnen Hr. Erik Heegen og Hustru Ane Kirstine Pedersdatter haver hørt om denne Vise og velærværdige Hr. Jens Halse anrørende. Men som jeg formedelst sengeliggende Svaghed paa 4de Uge, hvilket er Gud og mange Mennesker bekendt, ikke i nogen Person for Retten kan comparere, saa er min sandfærdige Vidne i al Sandhed saaledes: Anno 1745, sidst i Højbjergningstiden, hørte jeg den forestævnte Vise synge og læse, baade paa Marken og her i Byen saavel af gamle som Børn.

Ved Middagstider f. A. kom jeg ind til velærværdige Hr. Jens Halse; han beklagede sig og gjorde Forespørgsler, om nogen kunde oplyse hannem, hvem det Menneske kunde være, som da nylig havde kastet et Digt eller Vise i hans Forstue, som af hans yngste Datter der var bleven funden. Og da jeg hørte noget af den Vise fortælle, kunde jeg høre, at det var de samme Ord, som jeg i Højbjergningstiden havde hørt synge paa Marken og her i Byen. Ydermere kan jeg med Sandhed bevidne, at sidst afvigte Paaskelørdag var jeg hos Hr. Heegen udi i hans Hus i Lødderup og gjorde et lidet Kjøbmandsskab med hannem og hans Hustru, og som Hr. Heegen tilligemed hans Hustru sad og drak en Skaal Thevand, begyndte begge at sige, at det var en stor Fortræd, de var kommen udi med den Vise, som Hr. Jens Halse havde paabyrdet dem med. Saa sagde jeg til Heegen og Hustru: Hvem mener I, der har været Autor til denne Vise? hvortil Hr. Heegen svarede: Synes I ikke, at den er Hr. Jens lig nok? hvortil jeg svarede: Det tror jeg aldrig! Saa sagde Heegen: Tror I det ikke; da ved jeg det! Og med det samme sagde Erik Heegen, at Hr. Jens Halse sad en Aften til et Bryllup i Nykjøbing saa fuld som en Allik og sang denne Vise, og Hr. Heegens Hustru konfirmerede hendes Mands Udsigende og sagde, det var sandt. Nogle Dage efter sidst afvigte Mikkelsdag talte jeg med Hr. Erik Heegen paa Gaden, hvor han da sagde til mig: Nu hører jeg, at Hr. Jens vil paa Hjulet igen. Han agter at gøre mit og min Hustrus Vidnesbyrd til intet, men det skal han blive for stakket til. Det er Takken, vi skal have for, at vi vandt saa moderat mod hannem, men skøtter Hr. Jens sig ikke selv, og jeg og min Kone skal vidne over ham igen, skal der blive spillet med hannem baade om hans Kjole og Krave.“

Mere om denne mærkelige Sag har jeg ikke faaet optegnet. Hvad Slutningen blev paa Sagen, vides derfor ikke*).

En Søn af Præsten, Hr. Jens Halse, blev Præst i Visby, og paa en Højhelligdag slog han Degnen fordærvet i Visby Kirke, lige som Gudstjenesten skulde begynde (se Th. A. Aarb. 1918 pag. 46 f).

1759 skriver Biskoppen om Degnen Erik Heegen, at „han har forbedret sig i sit Levnet, og at der nu er intet at klage over ham for hans Degneembede og Skolehold i Lødderup.“

Hvad ondt Degnen har bedrevet, vides ikke. Maaske er det Præsten Jens Halses gode Villie, som Biskoppen giver Udtryk i foranstaaende Udtalelse om Degnen.

Degnen Heegen døde den 7de Marts 1761, 61 Aar gl.

3. *Hans Henrik Fugl*. Degn 1761—ca. 1767.

Efter Visitatsen 1765 skriver Biskoppen, at „Hans Henrik Fugl er en rar Degn til Annexerne Lødderup og Elso, en rosværdig Skolemester i Lødderup og en kristelig Mand“.

Han var gift 1762 i Nykjøbing med *Lucie Magdalene Gade*, og i Lødderup havde de 1763 en Søn *Peder*, 1764 en Datter *Anne Elisabeth* og 1766 en Søn *Ulrik Nikolaj Gade*. Ved denne Tid (1766) maa Degnen være bortrejst fra Lødderup, da han ikke nævnes senere. 1769 er han Degn i *Astrup* (Viborg Stift), da hans Hustru der dette Aar fødte en Søn *Iver Hansen Fugl*, som senere blev Præst i Kjøbenhavn.

4. *Morten Nybye*. Degn 1767—72.

Var Degn i Flade (Mors) 1739 til 1767, kom saa til Lødderup og var Degn der til 1772, da han afstod Degneembedet til den følgende Degn, som fik Forpligtelse til at forsyne Morten Nybye og Hustru med nødtørftigt Under-

---

*) I Byen Nykjøbings Historie; pag. 157—58, er Visen omtalt, og nogle af de mest anstændige Vers kan læses der. Visen, der handler om, hvorledes Farverkonen bedrog sin Mand og gjorde ham til Hanrej, skal synges paa Melodien: Med Sorgen og Klagen hold Maade.

hold og efter deres Død en skikkelig Begravelse. Hvis Nybye skulde ønske at bo for sig selv, skal han have 3 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 10 Sldr. aarlig fra Degneembedet i Lødderup. Morten Nybye døde $21/9$ 1790, 81 Aar gl., og hans Hustru *Anne Olesdatter* døde $19/5$ 1800. I Kirkebogen staar, at hun var 84 Aar gl., da hun døde, men 1709 havde Ole Villadsen i Tøving en Datter *Anne* til Daaben, og hvis det er denne Datter, der blev gift med Morten Nybye, maatte hun ved sin Død have været 91 Aar gl.

Ved Forældrenes Død nævnes de efterlevende Børn. *Ole* var Degn i Frøslev, *Ingeborg* gift med en Mand, som hed Poul Damgaard, *Johanne* var gift med en Niels Graversen, og en Datter *Dorthe* var vistnok ugift. Hun døde $29/9$ 1808, $597/12$ Aar gl. Endvidere var Degnen Mikkel Henriksens Kone i Lødderup sikkert en Datter af Nybye; hun hed *Karen Mortensdatter Nybye*. Af de Børn, som nævnes under Flade Sogns Degnehistorie, synes kun Datteren Johanne at have overlevet Forældrene.

5. *Mikkel Henriksen*. Degn 1772—1800. Født i Sjørind i Thy 1737, Søn af Henrik Persen og Maren Sørens-datter. Havde været Tjener hos Biskoppen i Aalborg. Da han blev Degn i Lødderup, giftede han sig med den afgaaede Degns Datter *Karen Mortensdatter Nybye*, der var født 1743. Om Degnen Mikkel Henriksen hedder det 1800, at han er 64 Aar gl., er hverken Student eller Seminarist, men er dog en brugbar Skoleholder for Landsbybørn.

Degnen døde den 25. August 1800, 63 Aar. 4 Børn nævnes ved Faderens Død, nemlig *Morten Mikkelsen Nybye*, der blev Degn efter Faderen, *Henrik*, *Maren* og *Ane Marie* var umyndige. Henrik blev vistnok Degn i Redsted 1808 og 1816 i Tøving. Hustruen, *Karen Nybye*, døde $22/5$ 1816.

6. *Morten Mikkelsen Nybye*. Degn 1801—39.

Søn af Mikkel Henriksen, født $9/9$ 1775 i Lødderup, lærte Drejlsvæveriet, efter Faderens Død Degn i Lødderup. $20/6$ 1811 giftede han sig med *Sidsel Mikkelsdatter Hunderrup* af Elsø, død $6/3$ 1873. $18/6$ 1812 født en Søn *Michael*

Henriksen, der blev Lærer i Lødderup, ²⁰/₁₁ 1815 en Søn *Michel Christian*, ²⁸/₈ 1825 en Datter *Ingeborg* og ¹⁴/₈ 1829 en Søn *Søren Christian*. Anton Kjølbye nævner en Datter *Karen* og en anden Datter *Mette*, som Morten Nybyes næst- yngste Datter. Flere Børn døde som smaa.

Han var en afholdt Lærer og en praktisk Mand. Som Tiendetager for Herremanden red han rundt fra Gaard til Gaard og udtog Tienden i Kærven. Som gammel Mand benyttedes han som Bedemand. 1839 overlod han Embedet til sin Søn og døde i Fredsø ⁷/₁₁ 1862, 87 Aar gl.

2. FRØSLEV-MOLLERUP.

Frøslev Sogns ældste Kirkebog gaar kun tilbage til 1736, hvorfor der ikke ad denne Vej kan faas Oplysninger om de første Degne.

Degneboligen har ligget i *Frøslev* ved Kirken, 5 Fag Hus. En Kaalhave og intet videre. Indtægten af Degne- embedet i Frøslev 1555 var 2 Skp. Byg af hver Mand i begge Sogne. 1571 var her Løbedegn fra Nykjøbing Skole; hans Løn 6 Tdr. Byg aarlig. 1744 angives Indtægten af Degneembedet til 3 Tdr. Rug, 9 Tdr. Byg, Offer 8 Rdl. 1768 var Indtægten 20 Rdl. ÷ 1 Rdl. 4 Mk.

1. *Jens Christensen*. Degn 1668—1708.

Om denne første Degn i Frøslev og hans Embede har vi en Indberetning fra 1690, i hvilken han skriver:

Jeg fattige Mand har endnu intet nydt efter kgl. Maj.s Lov og Forordninger, og at søge det med Proces hos Bonden har jeg ikke Middel til, hvorfor jeg maa lade mig nøje med saa lidet, som enhver vil give mig, hvorover jeg ikke kan svare Skolen. Her er ingen Kirkeboliger, som jeg kan nyde at bo udi, men bor udi et lidet Gadehus, som velbaarne salig Tage Høg og hans Formænd har ladet mig nyde fri for Arbejde; men nu siden Hr. Enevold Nielsen (Berregaard)* har faaet Frøslevgaard, maa jeg ugentlig gøre Arbejde deraf, hvilket falder mig altfor tungt; jeg har ikke Raad til at leje en for mig, men maa selv med Møje

---

*) Anne Søes Mand. At Degnen skulde gøre Hoveri, er vel nok et ret betegnende Træk af den bekendte Bondeplager og Pengepuger E. Berregaard.

gøre deres Hoveri paa min Alderdom, hvorfor jeg anmoder Kongen, at jeg maa nyde et lidet ganske øde Boel, som er gaaet i Kongens Værge for resterende Skatter, liggende udi Frøslev, kaldet „Dalen“ og staar for 2 Tdr., paa det jeg fattige Mand med mine mange smaa Børn ikke skulde vorde husvild, eftersom jeg udi 22 Aar har med største Flid betjent Menighederne med Sang og Ungdommens Undervisning upaaanket*).

Hvorvidt den af det Berregaardske Hoveri plagede Degn fik „Dalen“, er ikke blevet oplyst.

2. *Jens Schyth*. Degn 1708—16.

3. *Chr. Willadsen*. Degn 1716—18.

4. *Jens Jepsen*. Degn 1718—41.

Om denne Degn har vi en Beretning fra 1739, hvor det hedder: Angaaende Degnen Jens Jepsen, (han er) en gammel Mand, som opfører sig kristelig og er saa grundet i sin Kristendom, at han kan undervise til Opbyggelse.

Hans Hustru *Anne Poulsdatter* døde 13. Juli 1740. Degnen døde 1741, den 23de Marts, og efterlod sig 34 Rdl. 3 Mk. 4 Sk. til Deling mellem Børnene, to Døtre, hvoraf den ene hed *Marie Jensdatter* og var gift i Baldrup paa Sjælland med en Smed, som hed Caspar Jensen; den anden Datter *Mette Jensdatter* var gift med Niels Høg. Degnens Bogsamling bestod af Rostochs Postil, 2 Bøger at læse i for Børn og en defekt Lægebog.

5. *Christen Tuesen*. Degn 1741—45.

Han var formentlig Søn af Degnen Thue Christensen i Lødderup og var i saa Fald født 1712. Kun fire Aar var han Degn i Frøslev og døde 1745, 34 Aar gl. Det var muligvis ham, som 1739 assisterede Faderen i Lødderup.

6. *Søren Jokumsen*. Degn 1747—48.

1747 blev han gift med *Maren Lauritsen* i Frøslev Præstegaard. De rejste Aaret efter til Aggersborg.

---

*) Efter D. H. Wulff: Aalborg Stifts Historie.

7. *Poul Andersen Kierulf*. Degn 1748—92.

Ifølge „Kjærulfske Studier“ skal denne Degn være født omtr. 1726. Han blev gift 1ste Gang 1748 i Mollerup med *Anne Steffensdatter*, der døde 1782, 67 Aar gl.; med hende havde han to Døtre, *Sille Marie*, født ca. 1750, † ugift 1798, og *Edel*, født ca. 1760, levede 1782 ved Moderens Død, men nævnes ikke 1792, da Faderen døde. Hun maa derfor være død forinden.

Kierulf giftede sig anden Gang med *Maren Enevoldsdatter* af Vejerslev, og hun overlevede ham. Ved Visitatsen 1759 skriver Biskoppen, at „Poul Kierulf er en kristelig Degn og en ustraffelig Skoleholder“. 1765 er der igen Visitats i Frøslev, og ved denne Lejlighed hedder det, at „Kierulf er en opbyggelig Degn og Skoleholder for begge Sogne“.

Degnen døde 17de Juni 1792. Præsten Peder Veytorp fremlagde ved Skiftet specificeret Regning paa Begravelsesomkostningerne, der ialt beløb sig til 16 Rdl. 4 Mk. 2 Skl. Derunder nævnes, at 1 Ligkiste kostede 3 Rdl., Ligprædiken og Testamente 4 Rdl., for at synges og for den salig Mands Gravskrift paa Kisten betalt til Degnen 4 Mk., 1 Ost 2 Mk. 8 Skl., købt 26 Potter Brændevin a 15 Skl. er 4 Rdl. 6 Skl.

Man drak Brændevin og spiste Osteskiver til. (Ved en Præstekones Begravelse i Vendsyssel 1789 blev der indkøbt 36 Potter Brændevin.) For at se den salig Mand til gode m. v. ialt 11 Dage skulde Sidsel Skomager have 4 Skl. om Dagen, og Anne Larsdatter skulde ogsaa have 4 Skl. om Dagen i 8 Dage. For at ringe Kirkeklokkerne en Vinter skulde Ole Nielsen have 2 Mk., og for at holde Boet uskiftet lovede Enken at give Stifdatteren 10 Sldr. og en Seng.

8. *Ole Mortensen Nybye**). Degn 1792—1828.*) **En Stamtavle:**

Johanne Madsdatter, f. 1599 † 1680 i Galtrup.

↓
Villads Degn, f. 1623 † 1686 i Galtrup.

↓
Ole Villadsen, Degn i Galtrup, † 1734.

Søn af Degnen Morten Nybye af Flade. Hans Moder var Ole Willadsens Datter Anne.

Ole Nybye var først gift med *Birgitte Jensdatter*, der døde $\frac{8}{3}$ 1801, 39 Aar gl. Hun døde maaske af Børnekopper, da der ved samme Lejlighed døde en lille Datter af nævnte Sygdom. 5 Børn overlevede Moderen, nemlig *Morten*, der var i 18de Aar ved hendes Død, *Jens* i 15de Aar, *Mathias* i 5te Aar, og Døtrene *Maren* i 12te Aar og *Ane Katrine* i 10de Aar. Degnen giftede sig snart igen. Hans anden Hustru hed *Birgitte Marie Nielsdatter*. Med hende havde han 1804 en Datter *Birgitte*, 1807 en Søn *Jens*, 1809 en Søn *Niels*, der døde spæd, og 1812 en Datter *Dorothea Marie*.

Degnen Ole Nybye døde $\frac{31}{5}$ 1828, 72 Aar gl. I Aaret 1800 siges der om ham, at „han kan undervise til Fornødenhed i det, der (skal) læres i hans Skole“.

3. TÆBRING-OUTRUP-RAKKEBY.

Den ældste Kirkebog for disse Sogne begynder 1770 og er stærkt forbrændt.

Degneboligen har ligget i *Outrup*. 1690 skriver Degnen :

Anne Olesdatter, g. m. Degnen Morten Nybye i Flade.

|
Ole Mortensen Nybye, Degn i Frøslev, † 1828. Hans Sønner:

|
1. *Morten Olesen Nybye*, Ladefoged paa Frøslevgaard.

|
C. M. *Nybye*, Ejer af Øland † 1911.

2. *Mathias Olsen Nybye*, 1834 Lærer i Sejerslev, 1836 en Datter *Karen Marie Nybye*, g. m. *Bodil Andersdatter*. 1839 en Datter *Petrine Kristine* †, 1841 *Petrine Christine*.

3. *Jens Olesen Nyby*, Sognefoged i Redsted.

|
Niels Mathias Jensen Nybye, Kall.

„Til Degnebolig er lagt et lidet Værsted ved Outrup Kirke, tilforn Præsten tilhørende. Hertil ligger et lidet Stykke saare ondt Jord, hvorudi kan saas af alle Slags Korn, om det var alt opbrudt, 2 Tdr. Staar for 1 Skp. Hartkorn. Ingen fri Ildebrand uden et lidet Stykke ondt Hedejord, hvorpaa kan bjerges 1 Læs Lyng. Resten skal købes og lejes paa andre Steder. *Substituten*, som betjener Rakkeby Menighed, faar 1 Td. Byg, Offeret i Sognet, 1 Lspd. Brød, $1\frac{1}{2}$ Ol Æg, $\frac{1}{2}$ Lspd. Ost, medens *Degnen* faar Indtægten af Tæbring og Outrup Sogne, hvilken foruden Korn og Offer er 3 Lspd. Ost, 6 Lspd. Brød og 4 Ol Æg. Kvægtiende er 2 Lam og 2—3 Mark.

1744 ligger Degneboligen ogsaa i Outrup, straks sønden Kirken, 11 Fag, hvoraf 9 i Øst-Vest, de 2 i Syd-Nord, 1 Lade 5 Fag, hvilke 16 Fag jeg selv (Fr. Schytte) har ladet bygge uden Hjælp eller Vederlag. 1 Skp. Hartkorn. Den øvrige Indtægt er 8 Tdr. Byg, 4 Tdr. Rug, Offer hver Gang 2 Rdl. 4 Mk., Smaarente 2 Rdl., Accidenser 1 Rdl.

1768 er Indtægten sat til 21 Rdl. aarlig.

1. *Laurits Sørensen*. Degn 1688—1719.

Har skrevet Beretningen om Degneembedet 1690.

2. *Jørgen Lauritsen* (Morsing). Degn 1719—40.

Maaske Søn af den foregaaende. Efternavnet Lauritsen kan tyde derpaa. I en Indberetning 1739 staar der, at „Degnen Jørgen Lauritsen er Studiosus og kan ret forstaa sit Embede og lever saa gudelig og vel, som han er bekvem til Skolehold“. Kort Tid efter flytter han til Vejerslev (se der).

3. *Peder Hind*. Degn (1740).

Om denne Degn har jeg fundet, at hans Hustru *Margrete Catrine Thym* døde 1740. I Skiftet meddeles, at der ved hendes Død var 4 Børn, nemlig *Kirsten* i 6te Aar, *Mathias* 5 Aar, *Karen* i 2det Aar, og *Laurs Munch* i sit 1ste Aar.

4. *Frederik Schytte*. Degn (1744) † 1750.

Han har skrevet Indberetningen om Degneembedet 1744, og af denne Indberetning faar vi at vide, at han uden Hjælp har bygget den ny Degnebolig i Outrup med tilhørende Lade. Hans Hustru hed *Margrete*. Schytte døde 1750, og hans Efterladenskaber blev vurderet til 152 Rdl. 5 Mk. 13 Skilling.

5. *Lyder Thomsen Kjærchou*. Degn 1750—51.

Theologisk Kandidat, født i Sæby 1708, senere Præst i Hammer og Horsens i Vendsyssel. Hos Wiberg betegnes han som en højst uvidende Person, der efter mere end en Gang at være bleven rejiceret (dumpet til Eksamen), omsider af Naade admitteredes til Attestats. Iøvrigt ypperlige Gaver, stærk Stemme og et godt Bryst samt en ugemen Dristighed. Døde 1769.

6. *Anders Brasen Knudsen Spormann*. Degn 1751—93.

Denne Degn var af en gammel Slægt, der stammede fra Skotland, og som maaske havde adeligt Blod i sine Aarer.

Tipoldefaderen var Borgmester *Hans Pedersen Spormann*, hvis Hustru hed *Margrete Davidsdatter*. Oldefaderen Magister *Peder Spormann*, Rektor ved Københavns Akademi, født 1608 i Helsingør, blev gift 1638 med *Sibylle Walstorp*, en adelig Dame, med hvem han havde mange Børn. Peder Spormann nævnes som Universitets Rektor 1649 og 1655. Han døde 1661. En af hans Sønner maa have heddet *Bernt Spormann* og var Borger i Odense. Degnens Fader hed *Knud Berntsen Spormann*, var Præst i Frøslev paa Mors og gift med Præsten Anders Brasens Datter i Galtrup. Dette Ægtepar havde mindst 4 Børn, nemlig 1) *Frands Testrup Knudsen Spormann*, Underofficer ved Fodfolket, død i Thise 2den Pinsedag 1742, kun 27 Aar gl.; han efterlod sig to Børn *Knud Frandsen Spormann* og *Anne Katrine Frandsdatter Spormann*, hvoraf Sønnen blev Skoleholder paa Kongsberg i Norge, og Datteren var gift med Peder Madsen Smed, der boede paa Stedet „Heden“ i Vittrup, Børglum Sogn, 2) Degnen *Anders Brasen Spormann*, samt Søstrene 3) *Marie* og 4) *Maren*, der begge døde

før Degnen, og havde opholdt sig i en Aarrække i hans Hus. I Indberetningerne 1759 og 65 nævnes Anders Brasen Spormann som en god Degn og Skoleholder.

Da Degnen døde ugift $1\frac{3}{5}$ 1793, hed det sig, at han havde været velhavende. Boet indbragte ialt 310 Rdl. 1 Mk. 7 Skl., men Biskoppen og Auktionsomkostningerne tog en stor Del af Pengene. Skiftet kostede 61 Rdl. 4 Skl. og Auktionen 46 Rdl., saa Boet blev godt plukket, inden der blev noget til Arvingerne. Brodersønnen Knud Spormann fik ca. 60 Rdl., og Broderdatteren Anne Katrine i Vittrup fik 30 Rdl.; Resten af Pengene gik i andre Folks Lommer. Det hed sig ogsaa, at Degnen havde arvet 400 Rdl. efter sin afdøde Broder, men disse Penge kunde man ikke faa Rede paa. Degnen Michel Henriksen i Lødderup mente, at hans Kone mulig kunde arve, hvis der ikke meldte sig nærmere Slægtninge, men hendes Slægtskab med den afdøde var langt ude.

Præsten i Tversted, Bjørn, der havde været Præst i Outrup, paastod, at Degnen skyldte ham mange Penge, men fik dog ikke noget, da han ikke kunde føre Bevis for sin Paastands Rigtighed.

7. *Christen Johansen Møller Aaboe*. Degn 1793—1832. 1793, samme Aar, som han blev Degn i Outrup, giftede han sig i Lødderup Kirke med *Kirsten Nielsdatter Møller*. 1800 var Aaboe 33 Aar gl. og betegnedes af Præsten som en skikkelig og ej udelig Mand til Ungdomslærer.

De havde mange Børn. 1794 en Søn *Niels*, 1796 *Johan*, 1797 en Datter *Anne Ingeborg*?, 1799 *Anne Lisbeth*, 1801 *Johan*, 1803 *Maren Kirstine*, 1807 *Mette Marie* og 1810 *Peder*.

Degnen Aaboe døde i Outrup $7\frac{1}{4}$ 1832, 64 Aar, og hans Hustru døde $27\frac{7}{7}$ 1851, 83 Aar gl.

4. KARBY-HVIDBJERG-REDSTED.

Karby Sogns ældste Kirkebog begynder 1659. Af denne ældgamle Bog faar vi adskillige Oplysninger om de gamle Degnes Familieforhold.

1555 har Degnen den sædvanlige Indkomst; for Redsted Sogn og Rakkeby Sogn nævnes en særlig Degn, medens Karby og Hvidbjerg Sogne har haft en anden Degn i Fællesskab. 1571 Løbedegn.

1690 bor Degnen i Karby paa en Gaard, hvoraf Degnen svarer Skyld og Landgilde som en anden Bonde. Af Degneboligen faar Degnen i Regelen intet, kun 1 Td. Byg forgangen Aar. Tiende af alle tre Sogne: Byg $9\frac{1}{2}$ Td., 13 Lspd. Paaskebrød, $9\frac{1}{2}$ Ol Æg, $4\frac{1}{2}$ Lspd. Ost, 5 Lam og Offer.

Til Nykjøbing Skole svares 5 Tdr. Byg, og Degnens Substitut faar ogsaa baade Korn og Penge.

1744 hedder det, at Kirkeejerne for nogle Aar siden har beskikket et Hus i Karby til Degnebolig. Det er i god Stand og 9 Fag stort. 1 Stue er 3 Fag, 1 mindre Stue 2 Fag, desuden 1 Kammer, Køkken, Bryggers og en Kaalhave. Skolestuen er bygget sammen med Degneboligen. Jordloddens Hartkorn 1 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Af Jordloden svarer Degnen 2 Rdl. og betaler alle Skatter. Lade og Lo er 4 Bindinger, Fæhus 3 Bindinger.

Indkomsten er nu 26—27 Tdr. Byg, Offer 15 Rdl., andet 8—10 Rdl.

1768 er Indkomsten af Degneembedet ansat til 80 Rdl., og Skatter og andre Afgifter til ca. 13 Rdl. Der bliver saa omtr. 67 Rdl. i Behold, hvorfor Degneembedet i Karby er det bedste Embede paa Mors. Korntienden var ansat til 34 Rdl., Offer til 24 Rdl., Accidenser 18 Rdl. og St. Hans- og Paaskerente 4 Rdl. Af Udgiftsposterne nævnes Skatter 3 Rdl., Ekstra Skat 4 Rdl., Pension til Aalborg Skole 4 Rdl. 1 Mk. og Familieskat 2 Rdl. 4 Skl.

1. *Peder Michelsen*. Degn 1656—92.

Den 28. Sept. 1656 viedes han i Skjoldborg Kirke til *Magdalene Pallisdatter*, som formentlig var Datter af Dansk Skoleholder Palli Poulsen i Skjoldborg. 1660 havde de en Datter *Sophie* til Daaben, 1663 en Søn *Isac*, 1667 en Datter *Maren* og 1670 en Datter *Johanne*. Degnen døde $7\frac{1}{12}$ 1692, 66 Aar gl.

2. *Anders Lauritsen*. Degn 1693—1728.

Om denne Degn ved vi kun, at han, der maaske har været Substitut hos den gamle Degn Peder Michelsen, 1692 blev trolovet i Karby med Birgitte Michelsdatter, der døde 1724, 81 Aar gl. Denne Birgitte har maaske været en Søster til Degnen Peder Michelsen; hun var ca. 59 Aar, da hun blev trolovet. Anders Lauritsen var kun 29 Aar ved Trolovelsen. Han døde $27\frac{1}{3}$ 1728, 65 Aar gl.

3. *Johannes Larsson* nævnes som Degn 1728. Om ham savnes der iøvrigt Oplysninger. Hvor længe han har været Degn, vides heller ikke.

4. *Lydert Hansen Kjærgaard*. Degn til 1743*).

I en Indberetning 1739 skriver Præsten om ham: „Degnen Lyddert Kiergaard, som er Studiosus, kan baade forsvarelig forrette Degneembedet og Skolehold, og paa hans Levnet har jeg intet ondt at sige“.

Han var gift med *Dorethe Nielsdatter*, som døde $10\frac{1}{2}$ 1768 i sin Svigersøn Degnen Wensters Hus i Karby, hvor hun havde opholdt sig i mange Aar. Hvad hendes Datter, der var gift med Wenster, hed, har jeg ikke faaet oplyst.

Degnen Lydert Kjærgaard rejste bort fra Konen 1743, og hvor han saa opholdt sig, var man ikke klar over, men ved hendes Død gik der et Rygte om, at han var død nogle Aar i Forvejen.

5. *Mathias (Mads) Vogelius*. Degn 1743—47.

Han var Broder til Degnen Magnus Vogelius i Hundstrup-Østerild (se der) og var gift med *Anne Marie Pedersdatter*. Med hende havde han mindst tre Børn: *Use Marie*, født 1744, *Mads*, født 1745, og *Anne Larsen*, født 1747. I Skiftet efter Degnens Død staar der, at der var to Kuld Børn, men om det var Degnen eller hans Hustru, der havde været gift to Gange, vides ikke. Mads Vogelius døde snart.

---

*) Han var formentlig Søn af Præsten Hans Jørgensen Kjærgaard af Haverslev.

Da han den 12. Decbr. 1747 gik til Hvidbjerg og endnu den 18. Decbr. ikke var kommen tilbage, og man heller ikke havde hørt noget fra ham, skønt der alle Vegne havde været søgt efter ham, saa kunde man ikke gøre sig anden Tanke, end at han, da han gik hjem om Aftenen i det haarde Vejr, der da kom, maatte være gaaet fejl af Vejen og (havde) sat Livet til paa et Sted, hvor han kunde ligge skjult under den dybe Sne, hvilket senere, da han fandtes, viste sig at være saaledes. Han blev fundet 3die Juledag, efter at Sneen var borttøet, liggende ganske udstrakt paa sin Ryg i et Slink paa Baksiden under Bjergene mod Sønderfjord. Nogle Dage i Forvejen (4de Søndag i Adv.) havde Aggerboerne fundet hans Hat paa Vej til Kirke.

6. *Christian Fransen Venster*. Degn 1748—81.

Han var født i Aalborg 1717 og blev Student fra Aalborg Skole 1736. Ved hans Navn i Universitetets Matrikel staar skrevet: Cum conditione melioris posthac deligentiae et proficiendi conatus.

Han var først gift med *Marie Clare Christiansdatter*, der døde 26. Maj 1769, 45 Aar gl. De havde 1747 et dødfødt Barn, 1751 en Datter *Dorthe*, 1754 en Søn *Frans Christian*, 1757 en Søn *Peder*, og 1766 begravedes en Søn *Henrik*, 4 Aar gl. Ved Konens Død var 2 Sønner og 1 Datter i Live, sandsynligvis Sønnerne Frans Christian og Peder samt Datteren Dorthe. Degnen fik Boet udleveret til Raadighed mod at forsørge Børnene. Degnen giftede sig saa med *Else Andersdatter Langelund*, og med hende havde han ingen Børn. Hun døde 27. Marts 1793, 77 Aar gl. og efterlod sig en Formue af 142 Rdl.

1759 skriver Biskoppen: „Degnen Chr. Wenster er der intet at klage over, og 1765 hedder det, at „Chr. Wenster er en god Degn og Skolemester og kristelig“. Hvordan det forholdt sig med den før omtalte Svigermoder, der døde i hans Hus, har jeg ikke faaet Rede paa.

Nogle Minder

navnlig som Medlem af Thisted Byraad.

Af Etatsraad C. B. V. F. T. Hansen.

Efter at jeg, som den 10. Januar 1872 var bleven juridisk Kandidat og i Foraaret 1872 havde aftjent min Værnepligt, fra 1. November s. A. var bleven Fuldmægtig paa By- og Herredsfogedkontoret i Frederikshavn, forblev jeg i denne Stilling til 1. April 1876, da jeg blev Amtsfuldmægtig i Thisted og Sekretær ved Thisted Amtsraad. I denne Egenskab kom jeg i god Forbindelse med Amtets Sogneraadsmænd, som hyppigt kom ind til mig paa Amtskontoret og søgte Oplysninger hos mig, og i hele Tidsrummet, indtil jeg den 12. Februar 1890 blev udnævnt til By- og Herredsfoged i Nykjøbing Mors, stod jeg i nøje og venskabelig Forbindelse med Amtsraadsmedlemmerne.

Fra 1. Januar 1879 blev jeg Medlem af Thisted Byraad og vedblev at være Medlem deraf, indtil jeg i Foraaret 1890 overtog Embedet i Nykjøbing Mors. Det var vel navnlig en kommunal Opposition, der gennemførte mit første Valg til Byraadet, men jeg kom straks i god Forbindelse med Byraadets ledende Mænd, navnlig Købmand C. Nordentoft og Bankdirektør P. L. Westergaard, og ved de senere Byraadsvalg var der almindelig Tilslutning til mit Valg.

De større Arbejder og Foretagender, hvori jeg som Byraadsmedlem deltog, var navnlig Opførelsen af en ny Kommuneskole, Anlægget af Gasværket, Gennemførelsen af Planen om Limfjordens Uddybning udenfor Løgstør Kanal samt en Omordning af Thisted Amtssygehus.

Det nye Skoleanlæg blev paabegyndt omtrent i 1881, og Bygningen kom til at ligge paa en stor Mark, der stødte op til Jernbaneanlægget. Jeg blev Medlem af Byggeudvalget og valgt

til Formand i Udvalget, skønt jeg ikke havde noget Kendskab til Udførelse af Byggeforetagender, men Mening var, at jeg skulde have Arbejdet ved Ordningen af Overenskomsterne og de mange skriftlige Udfærdigelser, medens de øvrige Medlemmer af Udvalget, der var dygtige, praktiske Mænd, skulde træffe Overenskomsterne, thi Byggeforetagendet blev ikke undet ét bortliciteret. Udvalget købte selv de vigtigste Materialer, f. Eks. Mursten og Cement, og bortliciterede særskilt Murerarbejdet, Tømrerarbejdet og Malerarbejdet osv. Jeg var vel tilfreds med den Opgave, der blev betroet mig; thi jeg lærte da at gaa ud fra den gamle Grundsætning, der ligger i Sokrates' Ord: „jeg veed med mig selv, at jeg intet veed“, altsaa saaledes, at naar man selv savner den fornødne Kundskab, skal man søge den hos andre, men ved Valget af disse anvende fornøden Kritik. Denne Grundsætning har jeg fulgt i mit øvrige Liv, naar jeg havde med praktiske Opgaver at gøre, hvad jeg i ret stor Stil har haft. Byggeforetagendet blev godt og billigt udført, om det end kunde indvendes, at Udvalget havde været vel sparsommelig. Arkitekten var Henrik Hagemann i København. De nye Skolelokaler blev tagne i Brug i Begyndelsen af 1883.

Jeg tror, at Byraadet var veltilfreds med min Virksomhed i Skoleudvalget, thi da der i Marts 1883 blev tagen Beslutning om, at Byraadet skulde opføre et kommunalt Gasværk (se Thisted Amtsavis for 31. Oktober 1908), blev jeg valgt ind i Byggeudvalget og gjort til Formand i Udvalget. Afset fra København var kommunale Gasværker den Gang en Sjældenhed her i Landet. De større Provinsbyer havde Gasværker, som tilhørte det dansk-engelske Gaskompagni, og da en Koncession, som Byraadet i Thisted i 1882 havde givet „Skandinavisk Gaskompagni“ til Anlæg af et Gasværk i Thisted bortfaldt, og det af Byraadet nedsatte Udvalg, hvori jeg var Formand, og hvis øvrige Medlemmer bestod af Agent P. L. Westergaard, Dyr-læge A. Møller, Konsul N. C. Andersen samt Agent Tachau, imod sidstnævntes Stemme foreslog, at Kommunen selv anlagde et Gasværk, blev dette den 27. Februar 1882 vedtaget af Byraadet. Efter Henvendelse til Gasværksbestyrer Howitz i København samt den under ham ansatte Ingeniør Windfeld-Hansen blev de fornødne Planer udarbejdede, og Anlægget paabegynd-

tes hurtigt. Pladsen var en Forlængelse af Søndergade, saaledes at Gasretorterne blev lagte ud imod Vest (op imod Kirkegaardsvej). Overslaget lød paa en Sum af 100,000 Kr. og blev kun overskredet med 7500 Kr. Jeg erindrer, at da man udgravede Grunden, hvor Gasklokken skulde anbringes og kom ned i Kalk-Underlaget, var dette saa blødt, at man med Lethed kunde stikke en Stang ned deri. Da jeg indberettede dette til Howitz og Windfeld-Hansen, kom de begge til Thisted, men Howitz var ikke betænkelig derved; han kendte noget lignende fra Udlandet, og de fornødne Forholdsregler blev tagne for at forebygge en mulig Sænkning. Gasklokken skulde flyde i Vand, og i den Anledning var der omkring Glasklokken Murværk, som forhindrede Vandet fra at forsvinde; men da det efter Fuldførelsen viste sig, at Beholderen tabte noget Vand, som sivede ud gennem Murværket, skrev jeg derom til Windfeld-Hansen, som svarede, at Howitz i saadanne Tilfælde plejede at anbefale, at der kastedes 5 a 6 Tdr. Latrin (af Mennesker) i Vandet, thi det var fine Revner i Murværket, som foranledigede Utæthederne, og disse kunde tættes ved slimede Partikler i Latrinen, som vilde sætte sig i Revnerne. Disse Forholdsregler blev anvendt af Udvalget; men da det ikke maatte vides i Byen, blev Foranstaltningen truffen ved Nattetid. Fra Kommuneskolen blev der ført den fornødne Latrin til Gasværket, og denne Latrin blev fra oven kastet ned i Vandet i Gasbeholderen; Midlet virkede fuldstændigt godt. Men det lugtede i Begyndelsen fælt; de omboende troede, at det var selve Gassen, som lugtede, og gjorde ikke Ophævelser.

Hele Anlægget af Gasværket foranledigede jo stor Korrespondance; jeg erindrer endnu, at jeg forhandlede med et Firma „Robinson & Majoribanks“ i England om Jernvarer, og at der blev forskrevet ildfast Ler fra Bornholm og et Middel fra Flensborg, samt at der var Forhandling med Mogensens Jernstøberi paa Christianshavn, der leverede Gasklokken og det meste Støbearbejde samt Kondensor-Armatur til Ovnene m. m., og endvidere megen Forhandling med Firmaet Riedel & Lindegaard i København om Nedlægning af Jernrørene m. m. I Begyndelsen af Novbr. 1883 kunde Gasbelysningen begynde og Gaslygterne tændes rundt i Byen. Til Værkbestyrer blev antagen P. A.

Bahr, som var uddannet paa Gasværkets Forsøgs-Laboratorium i København. Efterat Værket i Thisted var fuldtført, var jeg vedvarende Formand for Driftsudvalget og vedblev dermed, indtil jeg den 12. Februar 1890 blev udnævnt til By- og Herredsfoged i Nykjøbing Mors, men saalænge jeg var i Thisted, kom jeg næsten daglig ned paa Gasværket og forhørte mig om, hvorledes det gik med Driften, og maanedlig sendte jeg derom Beretning til Windfeld-Hansen (død i April 1926). Gasværkets Anlæg var en stor økonomisk Vinding for Kommunen, som fik fri Gas til Gadebelysningen og desuden et stort Overskud, som efterhaanden voksede og efter Regnskabet for 1922—23 har andraget 90,000 Kr.

Amtssygehuset i Thisted tilhørte Amtsrepartitionsfonden med $\frac{2}{3}$ og Thisted Kommune med $\frac{1}{3}$. En Begivenhed i 1883 foranledigede, at den daværende Distriktslæge trak sig tilbage baade i nævnte Embedsstilling og som Læge ved Sygehuset. Da ligeledes Byfoged og Borgmester Clausen, der var Formand for Inspektionen, meldte sig ud af denne, blev jeg af Byraadet valgt ind i Inspektionen og blev Formand for denne. Bepisningen af Patienterne paa Sygehuset var overladt til en Økonom, som fik en nærmere fastsat Betaling for hver Patient, men der var almindelig Utilfredshed med Bepisningsforholdene, og det antoges, at de Syge i for stor Udstrækning fik Levninger at spise. Malermester J. Gjørup, der i flere Aar havde været Medlem af Inspektionen, henledte min Opmærksomhed paa Hobro Sygehus, hvor Forholdene var saaledes, at saavel Sygeplejen som Bepisningen var overladt til „Søstre“ fra Diakonissestiftelsen.

Gjørup og jeg foretog saa en Rejse til Hobro for at se paa Sygehusforholdene dersteds, og da vi var særdeles vel tilfredse med disse, indstillede vi til den øvrige Inspektion, at en lignende Ordning blev truffen i Thisted. Jeg skrev derefter til Frøken Louise Conring, der var Forstanderinde for Diskonissestiftelsen, og hun begav sig til Thisted, hvor jeg viste hende Sygehusene og gjorde hende bekendt med Forholdene. Hun var villig til at sende 2 „Søstre“ til Sygehuset, den ene til at forestaa Sygeplejen og den anden Bepisningen. Da jeg bemærkede til hende, at „Søstrene“ fik mandlige Funktionærer under sig, og at det muligt kunde være vanskeligt for Kvinder at kom-

mandere Mænd, svarede Frk. Conring, at dette var den letteste Sag af Verden! Der kom saa 2 „Søstre“ til Sygehuset, og den nye Ordning vakte almindelig Tilfredshed, ligesom det viste sig, at den var billigere for Sygehuset end den ældre.

Uddybningen af Limfjorden ud for Løgstør Kanal. I Henhold til en Lov af 1856 var Løgstør Kanal bleven gravet for en Bekostning af ca. 800,000 Kr., hvoraf Staten udredede $\frac{2}{3}$ og de interesserede Kommuner $\frac{1}{3}$. Men denne Uddybning, som skulde gaa til $9\frac{1}{4}$ Fod, tillod dog kun Skibe med indtil 8 Fods dybtgaaende at passere, og da Dampskibsfarten mere og mere kom i Gang vest paa, var Dybden helt utilstrækkelig. I Handelsstanden i Thisted rejste der sig en Bevægelse for at faa Besejlingsforholdene forbedrede. Det var Konsul N. C. Andersen, som i 1888 opfordrede mig til at slutte mig til denne Bevægelse. Skønt jeg kunde indse det berettigede deri, var jeg saa meget optagen af andet Arbejde — i 1888 specielt af en Bestræbelse for Tilvejebringelse af en større Plantage i Thy —, men jeg mente dog at burde træde ind i et af Byraadet nedsat Udvalg, som tilsigtede at indbyde Delegerede fra Amtsraadene og Købstæderne vest for Aalborg til et Møde i Thisted for at virke for Sagen. Jeg blev valgt til Formand i dette Udvalg, men da jeg ønskede at faa en mere sagkyndig Mand til at indlede Mødet, skrev jeg i Maj 1888 til Etatsraad N. B. Breinholt til Vandborg Vestergaard, som var særlig kendt med Havnespørgsmaal paa Vestkysten af Jylland og i 1881 havde udgivet nogle trykte Piecer desangaaende, men paa Grund af et Ophold i Udlandet var han desværre forhindret fra at komme til Mødet, som blev fastsat til 3. August 1888. I Mødet deltog Delegerede fra Thisted, Viborg og Ringkøbing Amtsraad, Løgstør Kommunalbestyrelse. Vestervig Sogneraad samt fra Byraadene i Nibe, Skive, Lemvig, Nykøbing og Thisted. Jeg indledede Mødet med en Udvikling af de bestaaende Forhold, hvorefter Løgstør Kanal ikke længere kunde magte de Krav, der nu maatte stilles; Kanalen havde vel kostet 800,000 Kr., men der maatte nu arbejdes hentil en saadan Dybde i Limfjorden, at Skibe helst paa indtil 15 Fods Dybtgaaende kunde besejle Limfjorden. Jeg foreslog, at der rettedes et Andragende til Ministeriet om at foranstalte en Uddybning af Limfjorden, mindst

14 Fod, og Bevilling af et større Beløb til Forbedring af Sejladsen. Mit Forslag vandt i det væsentlige Tilslutning fra de Tilstedeværende, og det glædede mig navnlig at høre den bekendte Politiker, Folketingsmand C. Berg, som paa den Tid opholdt sig i Thisted, udførligt omtale Forholdene i Limfjorden. Det blev derefter vedtaget at sende Ministeriet et Andragende med indtrængende Opfordring til at tage Besejlingsforholdene i Limfjorden under Overvejelse; det henvistes til, at Tiden medfører et Krav om, at Skibe, derunder Dampskibe, direkte til Af-sætningsstedet, kan befordre Limfjordsegnens Produkter og direkte faa tilbage, hvad Landet trænger til, og det forudsættes, at Staten, naar Foretagendet kan gennemføres uden uforholdsmæssig Bekostning, vil tage Sagen i sin Haand.

Selv om de fleste Delegerede var enige om, at Uddybningen burde foretages paa Grunden udenfor Løgstør Kanal, vilde man dog ikke have dette fremhævet i Andragendet.

Efter Mødet afholdtes Fællesmaaltid paa Hotel Aalborg, og jeg erindrer, at det var blevet ordnet saaledes, at jeg skulde have Folketingsmændene Berg og Aaberg til Bords, og da vi alle tre var fra Lemvig Egnen, var dette helt morsomt.

Jeg tror der vanskelig findes nogen anden Sag, der har vundet saa stor Tilslutning, baade hos Ministeriet og Rigsdagen, men der gik desværre mange Aar hen, før Sagen gennemførtes. Vandbygningsvæsenets Ingeniører var først i April 1894 færdig med Bundundersøgelserne, og deres Beretning blev først afgiven i Maj 1894. Beretningen omhandlede baade Undersøgelser og Udgifter ved en Uddybning af den hidtilværende Løgstør Kanal og en Uddybning m. m. af Limfjorden udenfor Kanalen. I Anledning deraf afholdtes den 24. Maj 1895 efter Indbydelse af Thisted Byraad et nyt Møde i Thisted. Jeg var den Gang Borgmester i Nykjøbing og mødt som Delegeret for Nykjøbing (sammen med Avlsbruger Morten Jensen og Købmand Chr. Thomsen), men iøvrigt var der mødt Delegerede fra de samme Amter og Kommunalbestyrelser som i 1888, dog nu ogsaa en Delegeret fra Struer, hvorhos ogsaa Etatsraad N. B. Breinholt og Folketingsmand, Etatsraad Niels Andersen af Søholm var tilstede. Stemningen paa Mødet var i det hele for en Uddybning af Grundene, som kunde udføres til en Dybde af 13 Fod

for en Bekostning af noget over 1 Million Kr. Man var enig i, at Staten burde udrede dette Beløb, idet Kommunerne vilde faa tilstrækkeligt at gøre ved at tilvejebringe de lokale Løb til Havnene og Opmudring af disse. Der var dernæst Stemning for ikke i Henvendelsen til Ministeriet at fremdrage Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af et Sejlløb fra den vestlige Del af Limfjorden gennem Thyborøn Kanal ud til Havet, og det fremdroges paa Mødet, at naar Limfjorden først var uddybet, vilde der ogsaa vise sig at være Trang til et Thyborøn-Løb. De Delegerede vedtog derefter at sende Regeringen og Rigsdagen en Adresse om, at det nødvendige Beløb til en Uddybning af Limfjorden til 13 Fod overensstemmende med Vandbygningsvæsenets Beretning maatte blive bevilget af Statskassen, saa at Arbejdet derefter kunde blive iværksat snarest muligt, hvorhos der udtales Haab om, at nogle af Limfjordsbyerne maatte faa Understøttelse til Afholdelse af Udgifterne med at tilvejebringe lokale Sejlløb ud til Hovedløbet. Men da der af enkelte blev næret den Anskuelse, at en Udgravning af Løgstør Kanal (Frederik den Syvendes Kanal) burde vælges fremfor en Uddybning af Grundene udenfor Kanalen, henstilledes det nærmere at undersøge dette Spørgsmaal.

Baade Regering og Rigsdag viste sig imødekommende overfor dette Andragende, og ved Lov Nr. 55 af 20. Marts 1898 blev der bevilget indtil 1,160,000 Kr. til i Limfjorden fra Egholm til Løgstør Bredning at tilvejebringe et Sejlløb med 13 Fods Vanddybde og med en Bundbredde af 200 Fod paa de retliniede Strækninger og 250 Fod i Krumninger. Derhos bestemtes det, at der paa visse Betingelser for Statskassens Midler kunde tilvejebringes et 60 Fod bredt og indtil 13 Fod dybt Sejlløb til Havn eller Anlægsbro ved Byerne Nibe, Nørre Aggersund, Løgstør, Thisted, Nykjøbing, Skive, Struer og Lemvig. Det varede imidlertid længe, forinden Sejlløbet over Løgstør Grunde var helt gennemført; først i 1905 kunde det siges at være fuldført; men Betydningen af hele denne Foranstaltning har været overordentlig stor.

En anden Sag, som dog ikke direkte vedrører Besejlingsforholdene i Limfjorden, blev forhandlet paa et Møde i Thisted den 20. Septbr. 1895. Det var Folketingsmand, Kaptajn Trolle,

som havde fremsat en Plan om en *Vestkysthavn*. hvis Beliggenhed skulde være en Del nordligere end Thyborøn. Der var mødt flere Rigsdagsmænd og Delegerede fra mange By- og Amtsraad. Jeg mødte for Nykjøbing Byraad, og forinden Mødet samledes de Delegerede for Thisted, Lemvig, Holstebro, Skive, Løgstør og Nykjøbing og vedtog at bemyndige mig til i Mødet at udtale, at dersom Havnen skal faa fuld Betydning for Limfjordsegnenes Ind- og Udførsel, maa den have Kanalforbindelse eller sejlbar Forbindelse med Limfjorden. I selve Mødet deltog ca. 225 Delegerede og indbudte, og jeg afgav den ommeldte Erklæring. Det vedtoges efter en længere Forhandling at sende Regeringen og Rigsdagen et Andragende om at bringe hele Vestkysthavnespørgsmaalet, derunder indbefattet Thyborønkanalens Besejlingsforhold, frem til Behandling i den kommende Rigsdagssamling.

Resultatet af disse Bestræbelser blev, at Limfjorden, baade ud for Løgstør Grunde og i Thyborøn Kanal, blev uddybet, og at der blev anlagt en Havn paa den nordlige Spids af Thyborøn, og langt senere blev Hirtshals Havn anlagt og en Havn ved Hanstholm paabegyndt.

Ved Læsning af foranstaaende Memoirer maa erindres, at jeg ikke ved Nedskrivning deraf har kunnet støtte mig paa de Udtalelser, som de Byraadsmedlemmer, med hvem jeg i Thisted har samarbejdet, nu ere fremkomne med overfor mig; jeg tror, at de alle nu ere døde, og at jeg, da jeg fra 1. Januar 1879 indtraadte i Byraadet, var det i Aar yngste Medlem, og jeg har heller ikke haft Lejlighed til at gennemgaa Byraadsprotokollen.

Den Sag, som udenfor min Virksomhed som Amtsfuldmægtig og Amtsraadssekretær mest optog mig under mit Ophold i Thisted, var egentlig *Plantningssagen*. Jeg var født paa en Gaard tæt ved Lemvig og boede nogle Aar i denne By, indtil jeg i 1859 12 Aar gammel kom i Viborg Latinskole og i 1865 blev Student. Men i hele min Ungdom groede det ind i min Bevidsthed, at Træplantning var en væsentlig Opgave i Nord- og Vestjylland. Og da jeg i 1872 blev By- og Herredsfuldmægtig i Frederikshavn, hvis Retskreds strakte sig baade langs Kattegat og Vesterhavet op imod Skagen, og jeg stadig maatte færdes ude i Rets-

kredsen, navnlig ogsaa langs Vesterhavet fra Tversted til Kandestederne, baade i Anledning af Strandinger og Auktioner, voksede min Kærlighed til Skove og Plantningsanlæg. Endnu mere voksede min Kærlighed, efter at jeg fra 1. April 1876 var kommen til Thisted og havde Lejlighed til at se, i hvor høj Grad der i Thy manglede Træer, der kunde skærme mod de ødelæggende vestlige Vinde. Jeg erindrer, hvorledes der fra Vejen mellem Ø. Vandet og Klitmøller, ca. 2 Mil i vestlig Retning, næppe fandtes et Træ. I Ø. Vandet var der plantet en Del omkring Gaarde og Huse, og navnlig havde Niels Bertelsen Vigh en stor Have paa 7 Skp. Land; i 1865 anlagde han „Niels Vighs Hedeplantage“ i Heden syd for Ø. Vandet By; denne Plantage blev ca. 12. Tdr. Land, og det blev fortalt mig, at hele Højdedraget fra Plantagen til Vandet Sø var gammel Agermark, som var bleven bedækket med Flyvesand. Det blev „min Drøm“ at faa dette Højdedrag beplantet, og jeg foranledigede, at der i 1881 fra Amtet rettedes en Henvendelse til den daværende Finansminister Estrup med Andragende om, at Staten vilde paabegynde Bepantning af Hedestrækninger i Amtet, se mit Skrift om „Træplantningens Historie i Thisted Amt“ p. 251.

Efterskrift.

Foranstaaende var allerede skrevet for et Aars Tid siden, og det var min Agt at have fortsat med Memoirerne med Oplysninger om min Virksomhed som Borgmester og Byfoged i Nykøbing samt i de til Herredsfogedembedet hørende 33 Landsogne og dernæst Virksomheden i Hassing-Refs Herreder (Vestervig) og endelig Arbejdet med Plantagerne og Hedeselskabet: men da mit Syn i det mørke Efteraar og den paafølgende Vinter svigtede, saa at jeg daarligt kunde læse og skrive, stillede jeg Affattelsen af Memoirerne i Bero og havde i Grunden helt opgivet at skrive dem, indtil jeg i dette Efteraar besluttede at renskrive det, der allerede var affattet, og se at faa det trykt.

Allerede omtrent 1880 begyndte Tunghørighed at besvære mig, og jeg var snart paa det rene med, at Svagheden lidt efter lidt vilde tiltage og tilsidst umuliggøre det Arbejde, jeg havde.

Det var den 12. Febr. 1890, at jeg blev udnævnt til By- og Herredsfoged i Nykjøbing, og skønt jeg og min Hustru befandt os overordentlig godt i Byen, og jeg stod i godt Forhold til Retskredsens Befolkning, mente jeg dog, at min svage Hørelse vanskeliggjorde Ledelsen af Byraadet og besluttede at søge Herredsfogedembedet i Vestervig, hvor jeg kun behøvede at staa tæt ved dem, med hvem jeg talte, og den 12. Marts 1901 fik jeg dette Embede. Jeg befandt mig ligeledes særdeles vel dersteds, men mente dog ikke at burde beholde Embedet længer end til Udgangen af Septbr. 1908; jeg flyttede derefter til Hellerup og i 1917 til København, hvor jeg siden har boet.

Saaledes som det er udviklet i mit Skrift om Træplantningen i Thisted Amt fik jeg i 1888 Planen om Dover Plantage i Thy vedtaget og i 1890 ligeledes den store Morsø Sønderherreds Plantage. Jeg var af Amtsraadet valgt til Medlem af Bestyrelsen i begge Selskaber, blev Formand for Bestyrelserne og varetog saadan Bestilling samt Affattelsen af Plantageregnskaberne, indtil jeg i Sommeren 1921 besluttede at fratæde; jeg mente, at det var nødvendigt i Dover Plantage jævnlig at holde Bestyrelsesmøde paa Stedet, men da Skovrider P. D. Bruun, der den Gang boede Vest for Hurup Station, var bleven Rigsdagsmand og saaledes ikke kunde have et saadant Tilsyn med Plantagen, som var ønskeligt, fratraadte jeg Stillingen. Og som Følge deraf opgav jeg ligeledes Stillingen i Morsø Sønderherreds Plantage og endvidere som Medlem af Hedeselskabets Repræsentantskab, hvad jeg havde været i ca. 28 Aar.

Det er i det sidste Aar gaet meget tilbage baade med mine legemlige og aandelige Kræfter, hvad der paa Grund af min høje Alder er ret naturligt, og jeg tror derfor at maatte slutte disse Erindringer.

København, den 8. Oktober 1926.

C. B. V. Hansen.

Rosholms Saga.

Ved Lærer A. Christensen, Harring.

NAAR man fra Thisted ad Oddesunds Landevejen har kørt ca. 15 km og drejer ca. 1 km til højre, kommer man forbi den lille og uanselige Harring Kirke, og har da *Rosholm* Præstegaard et Par Bøsseskud længere i Vest. Nu bestaar Gaarden kun af 3 Længer; men den store Have minder om fordums Dage, da den nu nedbrudte Præstebolig endnu tronede paa Brinken, og Slægt efter Slægt gik ud og ind ad dens lave Døre. Fra Reformationens Indførelse 1536 og til 1919 boede Sognepræsten for Harring-Stagstrup Menigheder i Rosholm og har sandsynligvis ogsaa i den katolske Tid haft til Huse her.

Rosholm var tidligere en Hovedgaard og nævnes 1348 blandt Familien Glob's Godser i Thy. Helena, Hwits Efterleverske, skødede 1365 al sin Ret til Øland og Rosholm til Valdemar Atterdag, hvilket stadfæstedes 1406 af Niels Gundersen (Lange) og Lasse Maltesen (Kragh). Af Voldstedet findes intet Spor tilbage mere, skønt Sandsynligheden taler for, at den Forhøjning, hvorpaa senere Stuehuset laa, netop er en Levning af Volden. Den bliver nu beplantet for at indlemmes i Haven.

Series pastorum for Harring-Stagstrup Sogne, udarbejdet af Pastor E. Fibiger, meddeler følgende om Præsterne i Rosholm efter Reformationen:

1. *Oluf Pedersen*. Hans Bibliotek, optalt af Biskop O. Chrysostomus, udgjorde 11 Bind. En Træramme med InscripTION, ham angaaende, laa tidligere i Harring Kirkes Kor, men findes nu ikke mere. Han døde 1558.

2. *Iver Jespersen* døde 1562.

3. *Morten Jensen* døde 1600 eller 1609.

4. *Hans Sørensen Aalborg* døde 2. Maj 1648 og var

gift med Anna Pedersdatter, Datter af P. Andersen, Jægindø. Hun overlevede sin Mand i 4 Aar og blev begravet i Harring Kirke 3. Februar 1652. Om Begravelsen hedder det i den gl. Kirkebog: Aar 1652 d. 3. Februar bleff den gamle Præstekvinde aff Roesholm ved Naffn Anna Pedersdatter begraffuet i Harring Kierche.

Paa Harring Kirkes Alterstager læses: Hellig Træ Kongers Dag 1621 gaff Hr. Hans Søffrenson og Anna Peders Datter di to Liusstager til Harring Kirche.

Aaret efter skænkede de Kirken en ny Prædikestol. Denne har følgende Indskrift: Til Guds Ære gaff Hr. Hans Søffrenson og Anna Pedersdatter denne Predichestol til Harring Kirche 1622. — Ligsten over Hans Sørensen findes i Harring Kirkes Kor. Denne laa tidligere paa den nordre Side af Alteret, men staar nu op mod den søndre Væg.

Paa en anden Ligsten, der laa ved søndre Side af Alteret, men nu har sin Plads op mod Sydmuren ved Siden af Hans Sørensens, læses: Herunder hviler hæderlig og vel lærde Mand Hr. *Søfren Hansen*, barnefødt udi Rosholm Præstegaard Aar 1610 og døde udi sin Alders 53de Aar udi Stagstrup Præstegaard d. 15. November 1663. I den gamle Kirkebog læses: Aar 1663, den 25. November begraffuit vell. Hr. Søfren i Harring Kirche.

Denne Hr. Søfren er utvivlsomt en Søn af Hans Sørensen og har ligesom sin Fader været Præst, men han findes ikke hos Wiberg og kan heller ikke passe ind i Præsterækken. Det sandsynligste er, hvad Vahl meddeler i Aalborg Stiftskalender for 1862, at han har været Kapellan hos sin Fader. Han har dog næppe været Kaldskapellan, saa havde Wiberg nok haft ham. Hvorfor han saa efter Faderens Død ikke fik Embede, om han har begaaet nogen Forseelse eller har haft en eller anden Svaghed maa staa uopklaret hen.

Daniel Andersen Helsingør kaldet Prenter blev kaldet til Rosholm 1648 og indsattes Hellig Trefoldigheds Søndag. Han var født i Helsingør 1615. Faderen var vist Anders Simonsen, øverste Kapellan ved St. Olai Kirke dersteds og døde 1650. Moderen Karen Jakobsdatter døde i Rosholm. Kirkebogen har: Aar 1653, den 25. Februar, blev min Højt-

elskede, Kære, nu Salige Moder ved Naffn Karen Jakobsdatter begraffuit.

Han har begyndt den ældste Kirkebog her 1648. Skriften viser, at han med Rette bar Tilnavnet Prenter. Bogstaverne er næsten alle prentede, og Blækkets sorte Farve har holdt sig mærkelig godt. Han var gift med Anna Jensdatter, der 2den Gang blev gift med hans Eftermand. De havde 1 Søn og 3 Døtre. Sønnen hed Anders og blev døbt 1650 Dominica 21 post Trin., og blandt Fadderne var Lauritz Pederssøn, Laus Olessøn til Øland, Margrethe Peders Datter i Snedsted og Else Mortens Datter i Søgaard. — 1650, d. 11. November, blev min lille S. Søn Anders begrafuet. — Aar 1652 min lille Datter Anna hjemmedøbt, kom til Kirchen Dnica 3 post Trin.: Faddere Hr. Peder Jakobssøn i Skyum, Hr. Jens Andersøn udi Wisbye, Margrethe Hr. Peders i Snedsted bar Barnet, Karen Klauszdatter, Maren Pedersdatter i Bidsted og Maren Andersdatter paa Irup. — Aar 1653 min lille Datter hjemmedøbt ved Naffn Karen, kom til Kirchen Dnica 15 post Trinit. Faddere: Hr. Christen Poulssøn i Bidsted, Thomas Matzøn og Peter Matszøn, Ridefoged Morten Andersøn paa Tødbøl. Maren Andersdatter paa Irup bar Barnet. — Aar 1656 d. 22. November døbt et Pigebarn, kaldet Anna. Faderen Sl. Hr. Daniel Anderssøn, Moderen Anna Jensdatter. Faddere: Hr. Peder Mortenssøn i Hassing, Hr. Anders Kjeldsøn i Nortz, Jørgen Eriksen, Foged paa Øland, Margrethe Hr. Peters i Snedsted og Else Mortenszdatter i Søgaard.

(Margrethe Hr. Peters var Sognepræst Peder Jakobsen Thistedes Hustru i Snedsted. Maren Pedersdatter i Bedsted: Sognepræst Christen Poulsen Holstebros Hustru. Maren Villadsdatter: Sognepræst Jens Andersen Søndbjergs Hustru i Wisby).

Af Døtrene blev den yngste, Anna, gift 26. Januar 1693 med Anders Nielsen, Hilderstofte, Sognepræst til Handrup og Skjendsved i Sjælland Stift (død 1694). De havde ingen Børn.

Efter hans Død blev hun gift med Eftermanden Oluf Andersen Høffding, Stud. fra Sorø 1685, Kand. 1689, Provst 1712, død 1755 (Jubellærer), 2 Gange reddet paa forunderlig

Vis fra Mordere. Engang, han kørte til Annekset for at prædike, gik Vognen itu midt i en Bæk; han maatte vade en Tid i Bækken, da det var Taage, blev gennemblødt, men tog dog til Annekset og forrettede Tjenesten, rejste hjem igen, stadig i de vaade Klæder, og mærkede ikke til den ringeste Ulejlighed; han blev 89 Aar gl.

Konen døde 1724, 2 Sønner: Den ene Daniel, opkaldt efter Morfaderen i Rosholm, blev 19. Maj 1738 Sognepræst i Marvede-Hyllinge, død 1762. Hans Søn Oluf 1775 Sognepræst s. Sted og døde 1797.

Daniel Andersen skænkede en Skriftestol til Harring Kirke; paa den fandtes i Billedskærerarbejde Portræt af ham og hans Hustru, og paa den indvendige Side var der Skriftsprog i Panelets Felter, sort Skrift paa hvid Bund. Den blev fjernet 1912, og kun nogle sørgelige Rester findes paa Kirkens Loft.

Han døde 3. Marts 1656, begravet 11. Marts i Stagstrup Kirke; Begravelsen angives i Pontoppidans Atlas at være aaben, og ligesaa hos Wiberg, men har i alle nulevendes Tid været lukket; den findes under Præstens Stol i nordvestre Hjørne af Koret. Han skrev sidste Gang i Kirkebogen for Stagstrup d. 18. Januar 1656, og ved Ugangen af 1655 skriver han i Kirkebogen: „endt dette Aar i Jesu Naffn i Fred og Glæde“. Den ældste Datter, Anna, døde 2 Aar før Faderen og begravedes 7. Juni 1654 i Stagstrup Kirke.

6. *Jens Kjeldsen Nors*. Han var født i Nors omtr. 1629. Faderen, Provst Kjeld Kristensen, blev Sognepræst i Nors-Tved ca. 1628 og døde 1660, Moderen, Hedevig Hansdatter Paludan, var Datter af Hans Jensen Paludan, Sognepræst i Øster- og Vester Assels paa Mors, død 1602.

Af Kjeld Kristensens Sønner blev Anders sin Faders Eftermard i Nors og døde 1674, Peder blev Sognepræst i Øsløs 1653 og døde 1673. Jens Kjeldsen var først gift med Daniel Prenters Enke, Anna Jensdatter. Om hendes Død og Begravelse findes intet i Kirkebogen. Med hende havde J. K. en Søn, der blev Faderens Eftermand. 2den Gang var J. K. gift med Anna Hansdatter — maaske en Datter af Hans

Sørensen Aalborg — født 1620, død 1692. I Kirkebogen læses: Den 15. Februar blev min kære Moder, hæderlige og gudelskende S. nu hos Gud Matrone begrafuet i Staxstrup Kierche anno ætatis 72.

I Jens Kjeldsens Tid var der 2 Kapellaner, kaldede paa Sucession, hvoraf ingen kom i Betragtning til Embedet. Om den ene, Peder Larsen, vides intet videre, end at han var kaldet 28. April 1674. Den anden, Kjeld Nielsen, kaldet 23. September s. Aar, blev 20. April 1676 Sognepræst til Nørre-Sundby og Hvorup. Han var født i Tved i Thy 28. Maj 1643. Faderen, Niels Andreassen, var Bonde, Moderen hed Anna Kjeldsdatter og var maaske Datter af Sognepræst Kjeld Kristensen i Nors og saaledes Søster til Jens Kjeldsen. Kjeld Nielsen blev Student i Thisted 1662, Kand. 30. April 1664 og var 1 Gang gift med Abele Kristensdatter Mule; hun var født 1655, de blev viede 1678, og hun døde 1685. 2den Gang gift 1691 med Karen Nilsdatter Gram, der døde 29. September 1735. Med begge Hustruer havde han 6 Sønner og 7 Døtre; han døde 15. September 1723. Der fortælles om ham, at hans Fader ikke engang fandt ham skikket til at køre Plov, og saa blev han dog Præst. Han gav engang, 21. Marts 1715, 200 Rdl. til de fattige og en Gave til en Skole i Lindholm. Hans Søn blev Kapellan hos ham 19. December 1717 og derefter Faderens Eftermand som Sognepræst, men døde allerede Aaret efter 27. Juli 1724.

Medens Jens Kjeldsen var Præst i Rosholm faldt Kriegen med Karl Gustav af Sverige. Ogsaa her sporedes den fjendtlige Invasion. I Harring Kirkebog findes blandt døde og begravede: Laust Olufssøn Schrifver, begr. 7. November; i Stagstrup Kirkebog ligeledes: Jens Eriksøn af Stagstrup og Matsz Pedersen af Gærup (begr. 8. og 19. Oktober), hvilke alle blev skudte af Suenschensz Folk.

Jens Kjeldsen døde 1687. I Stagstrup Kirkebog læses: 1687, den 28. Februar blev min S. Fader, hæderlige og vel-lærde Hr. Jensz Kjeldsøn i Stagstrup Kirche begravved anno ætatis 58.

7. Daniel Jensen Rosholm, ovennævnte Søn af Jens Kjeldsen og Hustru, Anna Jensdatter, var født i Ros-

holm 1658. I Kirkebogen læses: Den 2. Juni vaar min lille Søn til Kierche som tilforn var hjemdøbt och kaldet Daniel. Faddere: Hr. Povel Kristensøn i Schjoldborrig, Hr. Peder Kjeldsøn i Øszlész, Hr. Anders Kjeldsøn i Nortz, Hanz Hansøn paa Irup. Margrethe i Snedsted bar Barnet, og Maren Villatzdatter i Viisby var Fadder.

Daniel Jensen blev Student fra Thisted 1676, Kand. 1681, og 13. December 1684 blev han kaldet til adjunctus et successor hos Faderen. 1 Gang gift med Sofie Jensdatter, der var født 1656, og hvis Forældre var Jens Andersen Søndbjerg, Sognepræst til Visby og Heltborg (9. Juni 1648) og Hustru Maren Villadsdatter.

Jens Andersen Søndbjerg var født 30. Januar 1621 og døde 27. Marts 1690. Hans Hustru døde i Marts 1692 og havde først været gift med Formanden i Visby, Ole Madsen Svale — han var Præst i Visby fra 14. Marts 1636 til 12. Maj 1648. Maren Villadsdatter havde 1 Søn og 6 Døtre; Sønnen Anders var kaldet paa Succession 24. Juli 1682, men døde allerede 26. September 1684. En Datter, Anna Jensdatter, var Digterinde og har forfattet: „Sjælens daglige Røgoffer“.

Sofie Jensdatter døde 1687. I Kirkebogen læses: Den 26. September blev min Kjereste, den hæderlige Gud og Ære elskende Matrone Sophia Jensdatter begravet. —

Daniel Jensen blev 2den Gang gift med Martha Poulsdatter Paaske. Hendes Fader: Poul Kristensen Paaske, Sognepræst for Skjoldborg og Kallerup 1637, var født i Aalborg 1613, Student stds. 1631, Provst 1660, død 1673. Hendes Moder: Hedeveg Olufsdatter (Datter af Sognepræst Oluf Nielsen i Hillerslev-Kaastrup, død 1660). P. K. Paaske har 3 Brødre og 3 Søstre. Broderen Jens blev hans Eftermand, kaldet 1673 og død 1707. Af Søstre blev Maren gift med Niels Andersen Hørdum, Sognepræst i Skyum-Hørdum 1654, død 1694, og derefter med Rasmus Kristensen Fog, Sognepræst i Bjerring og Mammen, hvortil han blev kaldet 18. November 1673, død 1714. — Hun døde i August 1696 og var Fogs 3. Hustru! Han giftede sig 4. Gang 29. November 1699. En yngre Broder til Maren Paaske, Kristian, blev Sognepræst i Raarup 1675 og døde 1679.

Daniel Jensen døde barnløs 1694. I Kirkebogen læses: Den 2den Martii blef begravet den hederlige og vellærde Mand, Hr. Daniej Jensen Rosholm, fordum Sogneherre til disse Guds Menigheder Haring og Staxstrup i hans Alders 36. Aar 8 Maaneder. Maanederne passer ikke; han skulde da være 11 Mdr., da han var i Kirke; men hans Halvsøster Anna er født i November 1656; han kan saaledes ikke være født i Juni 1657.

8. Wilhelm Schmidt er født i Skanderborg 2. Februar 1670. Fader: Regimentskriver Wilhelm Schmidt, Moder: Kirstine Sørensdatter Rafn, død i Rosholm og begravet Tirsdag 19. December 1713. Schmidt blev Student fra Aalborg 1689, Magister 1698, Feltpræst i Flandern, ordineret 25. Februar 1693, kaldet til Rosholm 1694, 6. Marts, gift med Else Johansdatter Asch, født 1670 el. 1671, og død 1741; ifølge Kirkebogen begravet i sin Alders 71. Aar; 2 eller 3 Sønner og 6 Døtre. Børnene var: Margrethe, døbt 5. August 1695; Kristine, døbt 2. Sd. e. Trin. 1696; Hedevig, døbt 22. Juli 1697, begr. 7. Septbr. s. A.; Vilhelm, døbt 8. Marts 1699; Johannes, døbt 24. Maj 1701; Hedevig, døbt 8. April 1704; Frederikke, døbt 1. August 1705; Martha, døbt 1. Februar 1707, begr. 18. Febr. s. A. Desuden er der født et Barn efter Faderens Død, hvis Navn og Daab ikke findes i Kirkebogen, hvorimod der er anført: 1708 Dnica 21 post Trinit blef introduceret Else Johansdatter Sal. Mag. Vilhelm Schmidts.

Til de første Børn var der fornemme Faddere. Den ældste Datters Gudmoder var Dr. Jens Bircherod, Biskoppens Frues Søster Bartholin. Velbaarne Landsdommer Kristian Helverskou til Irup og Øland og hans Kjereste Fru Hedevig von Itzen var Fadder til flere af Børnene. Da den ældste Hedevig blev døbt nævnes, foruden de sædvanlige fem Faddere, adskillige andre Husitz Tilstedeværende, saa der har sagtens været stort Barselgilde. Senere gik det tilbage, og man nøjedes med Matz Nielssøn af Stagstrup, Matz Thomsen af Gjerup, Bjørn Hansen af Sundmølle og Niels Thomæsøn af Westergaard som Faddere.

Af Sønnerne blev Vilhelm, 3. December 1734, uordi-

neret Medhjælper hos Magister Holger Schandorf i Snedsted, 2 Aar efter Sognepræst sammesteds. — Student 1719, Kand. 1724 med Laud, ordin. 31. August 1736. 1. Gang gift med Hedevig Sofie Ulsøe, døbt i Aalborg 14. April 1698 [Datter af Krigsraad Markus Ulsøe og Anna Kathrine Balke, der havde været gift 2 Gange før (med Peder Jakobsen, Hammel, Sognepræst f. Ø.- og V.-Hassing, f. 1670, d. 1716; derefter med dennes Eftermand Søren Andersen Hortulan, f. 1688, d. 1733); 1. Ægteskab barnløst, i 2det 5 Sønner og 4 Døtre] begr. 23. Marts 1754. Schmidt blev 2. Gang gift 2. Novbr. 1754 med Anna Mariche Hee, Datter af Sognepræst i Søndbjerg-Odby Kresten Thomsen Hee og Karen Knudsdatter Schytte, født 17. April 1696, Enke efter sin Faders Eftermand Erik Hvass, f. 1701, d. 1743, begravet 1775, 5. December. Manden var død 10. Juli 1769; han havde faaet sine Ben slaaet over af sine Heste og havde et svagt Helbred, døde barnløs, men havde fra 28. Maj 1762 faaet sin Stifsøn Anders Eriksen Hvass til adjunctus et successor.

Johannes blev 14. Februar 1738 residerende Kapellan i Boddum Ydby, 5. Juli 1743 Sognepræst i Frøslev og Mollerup, var Student fra Kbhvn. 1723, Kandidat 1737, gift 16. Decbr. 1745 med Helle Helene Ascanius, f. 1712 d. 1781. Manden døde 23. Juni 1772. — Wiberg anfører en 3die Søn Jørgen, der 25. Juli 1729 blev residerende Kapellan i Faaborg og Djernisse, afsat 1741, død 1755; hvis han er Søn af V. Schmidt, er han født før Faderen kom til Rosholm; han findes ikke i Harring Kirkebog.

Af Døtrene blev Frederikke ifølge Kirkebogen trolovet med Monsiur Jens Madsen Yde af Aalborg, den 23. Juli 1734. Ægtevielsen fandt først Sted 11. Januar 1735. I Kirkebogen anføres ofte Mademossielle Frederikke Schmidt som Gudmoder, og hendes Faders Navne er endnu almindelige i Slægten Yde; den her i Sognene værende Slægt nævner hende endnu som deres Stammemoder. I Kirkebogen anføres ligeledes gentagende blandt Fadderne Mademoiselle Martha Schmidt; hun er formodentlig det oven nævnte efter Faderens Død nævnte Barn og boede med Søsteren Frede-

rikke i et Hus i Haring hos Moderen til dennes Død (Stedet, hvor Huset laa, vises endnu), flyttede derefter til sin Broder i Snedsted, var Fadder til sin Søsterdatter Anna, der blev døbt i Haring Kirke Fredagen den 2. November 1742. Om de øvrige af Mag. Schmidts Døtres senere Liv oplyser Kirkebogen ikke.

Han døde 11. Juni 1708, var en stor Musicus og et inventiøst Hoved, men stridig (Biskop Bircherods Dagbog, Side 536); han skal have sagt, at han indstævnedes Biskoppen inden Aar og Dag at møde ham for Guds Domstol; de døde begge samme Aar. Om Wilhelm Schmidts Død og Begravelse findes intet i Kirkebogen.

9. Magister Frederik Mathiesen Thestrup var født i Dalby paa Fyn, hvor hans Fader, 2 Farbrødre og Bedstefaderen var Præster. Oldefaderen var en agtet og velhavende Handelsmand i Aarhus og hed Rasmus Pedersen Thestrup. En Broder til Fr. Thestrup blev Præst i Dalby.

Fr. Thestrup fødtes 3. Februar 1683, Student fra Odense, 1698, Kandidat 28. Juli 1700 med Laud. og blev Magister 1714. Han var da, allerede 16. Juli 1708, blevet Sognepræst til Haring Stagstrup og blev gift 1709 med Gertrud Jensdatter Laasbye, f. 1684 d. 12. August 1754, Datter af Borgmester J. Laasbye i Aarhus. De havde 7 Børn¹⁾, hvoraf en Søn blev Student, derpaa Soldat, saa Gaardskarl hos Faderen og tilsidst Ejer af Vejerslevgaard paa Mors; han døde 1775 og hed Jens Jørgen Thestrup. 16. Oktober 1720 blev Fr. Thestrup Provst i Hundborg Herred og 12. Oktober 1723 i Hassing Herred. Han var tillige Herremand, da han ejede Øland. Den 7. Juni 1758 døde han og blev begravet Torsdagen den 15. Juni i Stagstrup Kirke. Herom hedder det i Haring Kirkebog: Den 15. Juni 1758 blev salig Magister Frederik Thestrup, forud velædle Herre til Øland, welærværdige 40 Aars Provst og 50 Aars Sognepræst for Haring-Stagstrup Menigheder, hans Lig efter en høj Ære værdig Alder af 76 Aar, et priseligt Liv, nedsat til Hvile i Stagstrup Kirke. Denne Retfærdiges Navn lever i Ære.

(Fortsættes i næste Aarbo.)

---

¹⁾ Om en Datters Giftermaal og Provst Thestrups Sagsanlæg mod Skjoldborgpræsten Ole Kamp se Hist. Aarbo for 1914 S. 58 og følg.

En Thylands Rejse.

Ved Lærer S. Ditlevsen, Snedsted.

NEDENSTAAENDE Rejsebeskrivelse gengives her efter Thisted Avis 1844, hvorfra den er optaget i Ugebladet „Bidrag til Tidshistorien“. Aarg. 1844 og 1845. Hvem Forfatteren er, omtales ikke i Ugebladet, men i Avisen er den underskrevet med Navnet P. Hendrichsen¹⁾.

1. Vildsund.

Det er Skade, at Færgemanden ikke ejer Cyprianus nu, thi saa kunde mange Penge spares. For en Del Aar siden tjente en Pige i Færgegaarden, der en Dag, Folkene var i Kirke, fik det Indfald at lede op i Færgemandens Gemmer, og fandt der en Bog med røde Bogstaver, hvilken hun begyndte at læse i. Næppe havde hun læst den første Side, før Hestefodsmanden kom og spurgte, hvad hun befalede. I denne „Forfippels“ og for at vinde Tid til hendes Husbond kom hjem, befalede hun ham at kaste Bakken i Fjorden og lægge Bro over Sundet. Lydig underkastede han sig Pigens Befaling, og inden et Kvarter, var den Odde lagt, som peger over mod Thy. Men til al Ulykke kom Manden hjem, og da sligt stred mod hans Selv-Interesse, saa stoppede han Arbejdet. — Ulykkelige Interesserethed! for den fik vi nyt Hartkorn og gamle Skatter, for den blev Thyland

1) Forfatteren er Poul Hendrichsen, der var Skolelærer i Flade paa Mors fra 1833—1856. Om denne originale Mand, der paa adskillige Omraader havde Kundskaber og Interesser ud over det almindelige, kan faas yderligere Oplysninger i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 4. Række, 1. Bind, S. 355, hvor hans Selvbiografi, udgivet ved S. Nygaard, findes. Utvivlsomt er det Blichers Rejsechildringer, som Hendrichsen søger at efterligne.

Noterne ved P. L. H.

og Mors for evig adskilte, med mindre, at Generalpostdirektionen nu vil fuldføre, hvad hin Mand har begyndt.

2. Fyrtaarnet¹⁾.

Ingen Rejsende kommer nu til Thy uden at se det skønne Værk, der har foresat sig at trodse Nordhavets Storme og Himlens Lynild, og ingen kommer derop uden at ønske sig endnu 10 Gange højere for at kunne overse hele Skandinavien. Man bliver underlig til Mode, naar man kommer ind mellem den Mængde Spejle: Brændspejle og Hulspejle, paraboliske, concentriske, concave og convexe, alle reflekserende til et Maal. Det hele er et Kalejdoskop i stor Stil, hvis Glas skal være forfærdiget af den sandhedsfaste Flint og det bedragelige Flyvesand. Deraf kommer det, at man deroppe ofte faar Sandhed at vide og bliver bedraget. Det hænder nemlig tit, at en Stormand ved disse forhexede Spejle forvandles til en smal Gaasetarm, saa baade Hoved og Midie forsvinder, medens en Pusling vokser til en Elefant. Flere Damer skulle være faldne i Afmagt ved at se deres skønne skandinaviske Ansigt forvandlet til et bredkæbet Hottentotfjæs og først i den venlige Inspektørs Stue være kommet til sig selv igen, idet Spejlet der bekræftede, at Forvandlingen kun var et Blændværk. — Det stakels England gaar stærkt tilbage i Søværnen, endnu ved dets Sømænd ikke, at der er et Fyr paa „Holmen“. Hvem skulde tro det! Farvel stolte Taarn! Du staar nok, om endog en og anden bander paa, at du falder ned.

3. Landeveje.

Hvo der farer henover Thylands Landeveje, der som et Net strækker sig over Landet, tænker uvilkaarlig paa den Mand²⁾, der befalede og Jorden bøjede sig, ja selv Hestene tænker paa ham, og saalænge der er Heste og Mennesker

1) Hanstholm Fyr opførtes 1843 og var Danmarks første Linsefyr. 1889 omdannedes det til elektrisk Fyr, der tændtes første Gang 16/10 1889.

2) Gerhard Faye, Amtmand over Thisted Amt 1805—1842.

i Thy, vil hans Navn nævnes. Hans tænksomme Aand opfattede alt, og det vil blive for vidtløftig at omtale, hvad Thy har hans skabende Dristighed at takke. Dristig styrede han Solens Vogn; men det gik ham ikke som Phaëton¹⁾, som Kongen og Folkets Mand blev han ved til Enden, og nu hviler han paa sine Laurbær. „Men tror I ikke, at en Jernbane var endnu bedre“, spurgte jeg en Bonde, der uden synderlig Hestekraft rullede hen ad Vejen. „Nej, Gud bevar os“, sagde han, vi Thyboere gør meget af hele Lemmer, thi vi mangler Læger til at sætte de brudte sammen. Desuden har vi Tid nok, men hverken Jern eller Penge. Dersom jeg sad i Statsraadet, skulde Danmark aldrig faa Jern“. Ja! det var sandt, tænkte jeg, dersom du sad i Statsraadet.

4. Skovhuset.

Naar man vandrer gennem Ørkenen fra Hansted til

---

1) Faeton, i den græske Gudelære, var Søn af Solguden og Kymene. For at bevise sit guddommelige Ophav udbad han sig af sin Fader Tilladelse til at køre Solens Vogn. Den fik han ogsaa, men Hestene løb løbsk, og Vognen kom ud af sin Bane, hvorfor Zeus dræbte ham med Lynstraalen.

Povl Henrichsen glemmer aldrig, naar Lejlighed gives, at berømme Amtmand Faye; men denne havde ogsaa adskillige Gange vist Overbærenhed og Hjælpsomhed over for Henrichsen, der ved sin Optræden og Skriverier kom paa Kant med sine gejstlige Foresatte.

Højst i sine naive Lovprisninger af Amtmanden naar Henrichsen i Digtet „Bondeskarens Tanker ved Amtmand Fayes Lig“, der begynder saaledes:

„Saa har vor gamle Amtmand Bogen lukket
Og sagt sit kjære Thy og Mors Farvel!“

og hvis sidste Vers lyder:

„O! hør vor Bøn o! Gud du Eviggode,
Den ædle Olding var os jo saa kær!
Giv du ham hist en eller anden Klode
At styre, som han styred Amtet her.
Og da engang naar vores Tid er omme,
Saa lad os til vor gamle Amtmand komme.“

Vangsaas kommer man ufejlbarlig til at antage Klees¹⁾ Hypotese om Akseforandringen og ræsonere saaledes, at da Polaraksen var Ækvator, og denne omvendt, udgjorde den Del af Thy et Stykke af Sahara, og denne Ørk kan ikke tænkes mere vild og øde end den thylandske Kyst. Hvad der giver Meningens Sandsynlighed, er den Omstændighed, at Vindruen endnu vokser vild fra hin Tid, som i de hedere Zoner; thi at den har akklimatiseret sig og ikke længere kaldes Drue, men „Rævelbærris“, giver intet herimod. Den har endnu Druens Egenskab at vederkvæge og oplive den trætte og tørstige Vandrer, og ingen Vin ved et Taffel kan sammenlignes med den, man tørstig og træt presser mellem hine vandrende Høje. Paa engang glemmer man baade at presse Vin og at hvile ved Synet af en menneskelig Vaaning, der titter frem mellem Sandhøje i milevid Afstand fra Mennesker. „Hvad er dette for et Hus“, spurgte jeg en Mand, der stod og pillede en Busk.

Han: Det er et Skovløberhus.

Jeg: Hvad? Hvor er da Skoven?

Han: Den staar vi midt i.

Jeg: Ja, jeg mener Træerne.

Han: Ja, dem mener jeg ogsaa.

Ved at spænde 4 for opdagede jeg en Art af smaa Naaetræbuske, der havde antaget Ørkenens Karakter og stod i den første Overgang til at blive Rævelbærris. Den Mand²⁾ hist i Danas Hovedstad, der er Stifter af dette uhyre Arbejde, har vist troet at kunne gøre Mirakler, han troede, at han kunde bekæmpe Naturen paa den vilderte Kyst, men

1) Frederik Alex. Gottlieb Klee (1808—1864) var dansk Postembedsmand og frugtbar historisk Forfatter, der ogsaa fremsatte mere dristige end holdbare Teorier om Jordklodens ældre Tilstand (se Biografisk Leksikon).

2) Det er rimeligvis Etatsraad Laurits Esmarch (1765—1842), som Heinrichsen hentyder til. Paa Esmarchs Foranledning blev der 1815—16 anlagt 5 smaa Plantager ved Tvorup, Klitmøller, Nors, Hansted og Hjardemaal; 1842 er man naaet saavidt at Provst Djørup mente, „at al Møje her har været spildt, da Naturen ej lod sig bekæmpe“. Eftertiden har dog vist, at det anvendte Arbejde paa Plantningsagen ikke har været forgæves.

Neptun¹⁾ (Havguden) blev vred og svor, det skulde aldrig ske — det er farligt at sætte sig op mod Guderne. — Nu er Planen opgivet. „Men hvad lever I Mennesker af herude, uden Agre, uden Haver og synlige Urter?“

„Om Sommeren lever vi af Klittag og Rævelbær og om Vinteren af Guds Barmhjertighed“. — Jeg forstod ham, aldrig glemmer jeg dette Hus med dets mange smaa og store Beboere, men især vil jeg tænke paa dem hver Dag, naar Rævelbærrerne svinder, og en lang Vinter forvandler denne gyselige Ørk til en uoverselig Issteppe.

5. Sjørring Borg.

Den er en af de mærkeligste Ruiner i Danmark. Efter 12 a 1400 Aars Forløb ser man endnu Vikingernes Indløb til Borgen fra Havet og Borgen selv med dens vældige Grave. Det hele har engang været et Kæmpeværk. Her boede engang Kong Hjalgrak²⁾, ved hvis Hof den berømte Sigurd Fofnisbane blev opfostret, og herfra fik Regnar Lodbrog sin Fæstemø Kraka eller Aslaug. Efter den berømte Viking Rolf, Kong Hjalgraks Søn, der indtog Helsingov og ægtede Dronning Hjordes, har Rolfs Bakker der i Nærheden uden Tvivl Navn, og de mangfoldige Høje rundt omkring vidner om blodige Sejre. Kæmpehøjen i Heltborg og Sjørring Borg er Thylands stolteste Oltidsminder, men nu skal, saa fortalte man, den sidste under Ploven, og om faa Aar er den ødelagt. Dersom man turde pløje Kirkegaardene, blev de ej skaanede.

6. Cimbrenne.

Ligesom Jyllands østlige Beboere efter alle Christerier at dømme nedstammer fra Jotherne, medens den mellemste Del fra Alhedens Ryg synes at være af gothisk Herkomst, saaledes er sandsynlig Thyboen en Levning af de gamle

---

1) Neptun var i den græsk-romerske Gudetro Havets Herre.

2) Hjalprek, Sagnkonge og Sigurd Faavnersbanes Plejefader.

Cimbrer¹⁾. Naar Jothan udmærker sig ved sin smækre Bygning, sine himmelblaa Øjne, elskende den blaa Farve, saa har Gothen en mere firskaaren Krop, store Knokler, brune Øjne og mest klædt i graat, men Cimbrernes Efterkommere kendes igen fra begge ved en rankere Vækst, fin Knokkelbygning, men svære Muskler, og deres Forkærlighed for den hvide og røde Farve. Naar imidlertid denne Sammenligning anstilles, da maa man rejse langs Vestkysten, hvor Stammen findes mere ren og ublandet end mod Østen. Der findes den ægte Cimbrer, som han maa have været, da han udbredte Forfærdelse i det rommerske Rige. Man behøver blot at se disse Kystfolk bære en Byrde af Bjælker og Spær, for at vorde overbevist om at de er Ætlinge af hine Kæmper. Selv deres Fruentimmer er Vidner om Thyboens Nedstamning fra disse Urfolk. De er endnu de samme Rappenskraller som deres Mødre, der farvede Italiens Vande med Romerblod, de er endnu færdige at forsvare deres Mænds og Børns Ære, skulde endog Næverne bruges. Ja lige indtil ved den Evne at se ind i Fremtiden, fornægter de ikke deres Herkomst.

7. Kalven i Nystrup.

Hvo véd hvor stort et Stykke Land, der er ødelagt vesten for Thy og har nødt de første Beboere til at rejse ud, medens en liden Del er bleven siddende paa den thylandske Halvø. Udenfor Vorupør, hvor nu Torsken fanges, laa engang en By, som hed Nystrup, hvoraf kun en enkelt Gaard er tilbage, der dog flere Gange er flyttet op i Landet. I en mørk og stormende Decemberrat, da alle laa i den tryggeste Søvn, brød Nordsøen ind over Byen, og hver Sjæl var upaatvivlelig druknet, hvis ikke en Kalv var sluppen løs i vestre Ende af Byen og ved sin Brølen, lig Gæs-

---

¹⁾ Det er Blichers Formodninger om Jydernes Afstamning, som Henrichsen her fremsætter. Iøvrigt nedstammer Thyboerne ikke fra „Cimbrerne“, hvis Hjemsted Historikerne har paavist var Himmerland, men snarere fra Teutonerne, der var Kimbrernes Forbundsfejer paa det berømte Tog mod Romerriget 100 Aar før Christi Fødsel.

sene paa Capitolum, vækket Beboerne. Denne Kalv ses endnu hvert Efteraar før en Storm bryder løs. For ikke længe siden mødte en Havbo Kalven, der nu var bleven et stort Hoved. I sin Forskrækkelse valgte han det første, der kom ham for Munden og spurgte: „Hvor var Du, da Kristus blev født?“ „Da var æ spæd Kalv i Nystrup“, svarede Spøgelset og forsvandt. Den, der ej vil tro det, kan spørge troværdige Mænd derom, hvilke endnu bor derude. Det er underligt, hvor et Folkesagn gensidig bekræfter hinanden.

8. Ødelæggelsens Vederstyggelighed.

Man behøver for Resten ikke at søge Thylands Ødelæggelse i Cimbrernes Tid. Da Karetherne kulminerede,¹⁾ mødte i Følge Sagnet 7 af disse ved Vang Kirke hver Søndag med Fruer og Frøkener i stram Stads fra lige saa mange Herregaarde. Hvor har disse ligget: Nystrup, Overgaard, Kokkedal, Hovgaard m. fl.: De er sporløs forsvundne og paa deres „duftende Enge og kornrige Vange“ taarne sig nu de vandrende Sandhøje, og milevidt er Landet ud fra et. ophøjet Punkt som det mest oprørte Hav. Kun en liden Ruin viser Steder, hvor Kokkedal stod, og af Nystrup er kun en svag Levning tilbage. Men intet Steds trues Landet saaledes, som ved det ulykkelige Agger. Den nulevende Slægt har set sine Fædres Grave bortskyllede, og hvor den for kort Tid siden sang Lovsange og bad til Havets Herre, der svømmer nu Hajen, og Bølgen bryder i vild Rasen. Der gives Steder, hvor den stakkels Havbo kun har een Tanke, og denne synes ganske at være groet fast til hans Fiskerbaad, idet han hver Aften binder denne ved sin Husdør for i paakommende Tilfælde dog at redde Livet.

Hvad der er bleven af Lodbrogs Borg, hvoraf Lodbjerg uden Tvivl har sit Navn, kan ingen gøre Rede for. At Oldtidens Vikinger har haft flere Havne i de thylandske Søer, for ikke hver Gang de vilde røve paa England at løbe om Skagen, er rimelig, og Regnar har da haft sin

---

1) Med dette Udtryk mener H. den Tid, da der endnu fandtes Herregaarde i Thy.

Havn her og maaske i Flade Sø, der synes mere end noget andet Sted at have staaet i Forbindelse med Havet, hvilket Navnet „Aalum“ ved Enden af Søen endnu vidner om.

9. Degnen.

Jeg: „Hvorfor dyrker I ikke Eders Jorder nu ligesaa godt som forhen?“

Degnen: „Det skal jeg sige. Forhen var Skolelærerne og Proprietærer i Sølv- og Navneværdi de dygtigste Jordbrugere, men nu har „Brettons“ Bog¹⁾ aabnet vore Øjne, ligesom den har aabnet Kommunernes Pung; thi i Samlingerne læser vi en Kancelli-Resolution fra 1820, ifølge hvilken Jorden skal tages fra os, hvis vi forbedrer den, og sælges til Fordel for Sognet“.

Jeg: „Det er vist ikke saaledes at forstaa“.

Degnen: „Jo Ordene er tydelig nok, og hvor ubegribelig end Sagen er, saa bør dog enhver Patriot tro, at den er skreven til vort Bedste; thi ligesom Vorherre ved Naturens Love har anordnet mange Ting, der synes at være skadelige ved første Øjekast, men som dog tjener til det Heles Vel, saaledes maa vi ved Kancelliets Resolutioner tage Fornuften fangen under Troens Lydighed.“ — Ved disse Resolutioner er ellers Degnen bleven den fornemste Mand i Staten, formedelst den Indflydelse han har faaet paa Solens Gang, da det nu beror paa ham, enten den skal op eller ikke, enten Dagen skal være 8 eller 16 Timer, ej at tale om hans andre Værdigheder f. Eks. som Postbud mellem Guderne etc.²⁾

10. Lyes Bredning.

I Sagnhistorien fortælles, at Harald Haarderaade engang

1) L. P. von Bretton (blev 1843 Stiftamtmand i Viborg) havde udgivet Fremstillinger af Fattig-, Skole- og Vejevæsenet.

2) Ved en Kancelliskrivelse af 1798 paalagdes det Degnene at besørge Gejstlighedens Breve (Provstetasken). Det er denne „Værdighed“ H. hentyder til, og med Guderne mener han Præsterne. Degnen skulde efter Danske Lovs 15. Kap., 5. Artikel, „Aften og Morgen ringe Bede- og Fred-Klokken“.

laa med sine Snekker i Lyes Bredning, hvor Svend Estridsen kom bag paa ham og havde nær faaet Fingre i ham, men Harald benyttede Natten saa godt, at han fik sine Skibe trukket over Feddet, hvor nu Kanalen er, og undkom. Hvor er da Lyes Bredning? Det kan ikke være Liv Bredning, ikke heller Lous Bredning mellem Salling og Himmerland; thi saa langt kunde han ej komme om Natten og tillige faa sine Skibe over uden at blive iagttaget. Mon den nuværende „Nissum Bredning“ ikke den Gang har heddet „Lyngs Bredning“ efter Sognet Lyngs, hvilket atter kan komme af „Lyna“. Jeg giver ikke denne Mening ud for andet end en Hypothese (et tænkt muligt Tilfælde), men urimelig er den ikke.¹⁾

11. Loppejagten.

Ingensteds avles disse Insekter i større Antal end i Thy langs Sandklitterne. De er en ren Landeplage, saa man betjener sig af ethvert Middel for at ødelægge dem. Det ejendommeligste er følgende: I hvert Hus og hver Gaard er det en sat Ret fra Arrilds Tid at spise en stiv, halvkogt Vandgrød til Kvældsnavdver. Naar den er færdig, sætter man den koghed i en af Sengene, hvor Lopperne har taget Overhaand, og lægger et tæt Linklæde over Gryden. Vildtet, som elsker Varmen, søger skarevis derhen og lejrer sig ovenpaa Klædet, der da af en rap Haand vikles om Dyrene, hvorved de fanges i tusindvis, og lig Heksene i Middelalderen enten druknes eller brændes. Undertiden kunde nogle forvilde sig ned i Krateret, disse er uden Redning forloren, de dø og buldne saaledes ud ved de hede Dampe, at de ligne Korender; men da Serveringen sker dels ved Lys, dels i Halvmørke, er der ingen, der tager Notis af slige Smaating. Er denne Jagt ikke Skik andre Steder, var den et Forsøg værd.

---

1) At Harald Haardraade paa sin Flugt for Svend Estridsen trak sine Skibe over „et smalt Ejd vester til Havs“ er af Historikere antaget at have fundet Sted ved Bulbjerg. En senere geologisk-geografisk Undersøgelse tager Afstand fra denne Anskuelse og formener, at Begivenheden maa henlægges til Aggertangen.

En Veteran fra 64.

Af J. C. Jacobsen, Øsløs.

NIELS JENSEN BRO, født 1830, død 1919, var, da jeg kom til Øsløs, en Mand paa c. 75 Aar. Han havde forhen ejet et Boelssted, men sad nu som Enkemand i et lille Hus nær mit Hjem og levede af sine Rentepenge. Under en Samtale med ham erfarede jeg, at han var Veteran fra 1864, og da jeg har interesseret mig en Del for vor sidste Krig, gjorde jeg ham nogle Spørgsmaal om samme. De ualmindelig træffende Svar, han gav, forbavsede mig i sjælden Grad, saa jeg bad om at maatte besøge ham i hans Hjem, da der var meget, jeg ønskede at spørge ham om. Jeg fik en hjertelig Indbydelse og besøgte ham ikke blot een Gang men Snese af Gange, og mange Timer har jeg siddet i den lille Stue som andægtig Tilhører, medens han som Lærer opfriskede de gamle Minder. Jeg har talt med mange Veteraner, men jeg har aldrig truffet hans Lige. Ikke alene kunde han nævne Hovedtræk og Hovedbegivenheder, men han kunde gaa i Enkeltheder og skildre Smaatræk, der maaske nok var af mindre Værdi, men tit rummede interessante Oplevelser, og ofte var hans Oplysninger ledsagede af Udtalelser, der røbede den skarpe Iagttagelse og sunde Tænker. Ikke alt, hvad Niels Bro fortalte, kan staa for Historiens Domstol, men at det langt fra var Pralen, vil Læserne erfare af de enkelte Fodnoter, jeg tilføjer. Jeg tror ikke, han sagde noget bevidst usandt nogensinde, men han kunde huske forkert og gøre sig skyldig i Misforstaaelser. Vi vil lade Niels Bro fortælle sine Krigserindringer selv; altsaa har den gamle Veteran Ordet.

Da Krigen udbrød 1864 var jeg allerede oppe i Aarene, og jeg tænkte som saa: Faar vi Krig, kommer du næppe

med, da du hører til 11. Aargang. — Jeg lærte nemlig 1853 ved 7. Bataillon under Oberstløjtnant Vogt. De spørger mig ud om denne Officer, men jeg maa sige, at jeg ikke kender meget til ham ud over, at han i en Tjenesten var en bøs Herre. I 1864 saa jeg ham ikke, men han var vel sagtens med?¹⁾ Jeg gik som sagt og haabede, at jeg skulde blive fri for at deltage i Krigen, da de yngre Aargange forlængst var indkaldt; men saa den 14. Januar fik jeg Ordre til at møde i København, hvilket langt fra var kærkomment; De maa jo vide, at jeg var gift og havde et Barn paa 2 Aar. — Det var Jens, ham der er Overlærer i Aakirkeby. — Men af Sted maatte vi; vi var 7 a 8 Stykker her fra Kommunen, de er nu døde alle sammen saa nær som mig. Vi lejede en Mand til at køre os til Randers, derfra tog vi med Toget til Aarhus, hvor der laa en Damper ved Navn „Hekla“ og ventede paa os, og med den sejlede vi til København.

I Hovedstaden fik vi saa Vaaben og Tøj udleveret. Jeg har aldrig i mine Dage, hverken før eller siden, været klædt saadan ud. — Hele Munderingen bestod af et Par Benklæder, en islandsk Trøje og en stor lyseblaa Kappe, sidstnævnte var saa fuldkommen, at jeg straks skar en halv Alen fra forneden.

Vi gik nu omtrent 14 Dage i København uden at bestille synderligt; kun engang imellem stillede vi paa Rosenborg Eksercerplads; men endelig omkring ved 1. Februar forlod vi Byen, det gik pr. Jernbane til Korsør, og derfra med Damper til Flensborg.

Hvor mange Forstærkningsmænd vi var, ved jeg ikke, men man sagde, at 3 a 400 af os skulde tildeles 11. Regiment; jeg kom med i denne Flok. Den 3. Februar om Eftermiddagen marcherede vi mod Slesvig; jo nærmere vi kom Byen, des tydeligere hørte vi Kanonernes Torden og Geværildens Knitren; vi kunde forstaa, at her var det Alvor. Samme Aften blev vi afleveret til 11. Regiment, der ogsaa havde god Brug for os, det havde nemlig været med i Da-

1) Oberstløjtnant C. A. Vogt havde som Chef for 7. Bataillon udmærket sig under Frederikstads Forsvar 1850. Han deltog som Generalmajor i Krigen 1864 og førte en Division under Dybbøls Forsvar.

gens Kamp ved Øvre Selk og Kongshøj og mistet en Del Folk.

Nogen egentlig Kamp kom vi ikke til at deltage i ved Dannevirke, kun veksledes Skud ved Forposterne; men Tjenesten var meget streng, jævnlige gjorde vi Forposttjeneste, og kunde ofte faa Lov til at staa flere Timer paa Allarmpladsen for at være forberedte til at møde et fjendtligt Angreb; Søvn og Hvile blev der meget lidt af. Den 3die havde det regnet stærkt, og Vejene var meget opblødte, men den 4de klarede det op til stærk Frost, saa vore vaade Klæder blev helt stivfrosne, det var meget ubehageligt, og navnlig Fodtøjet generede os meget. — Der blev i disse Dage uddelt en Del Uldtrøjer, Strømper, Vanter o. s. v., der var sendt Hæren som Gave; jeg fik nu intet, og jeg trængte da for Resten heller ikke haardt, kun vilde jeg gerne have haft et Par Vanter, da jeg havde mistet den ene af mine egne.

De spørger, om jeg kender de Meza. Ja, jeg kender ham da af Navn og ved, at han var Overgeneral; men jeg saa ham aldrig. Han boede et Sted i Slesvig, og man fortalte, at han sad og spillede Klaver hele Tiden.

I Brigade med os stod 1. Regiment, der mest bestod af Københavnerne; det var nogle haarde Halse, som Befalingsmændene døjede en Del med; men de var flinke til at slaas. I Slesvig købte de ofte paa Kredit, og naar de gik, sagde de, at Hertugen nok skulde betale, naar han kom. Kreditten slap naturligvis snart op; de greb da til det Fif at laane Kapper af 11. Regiment og saa mødte de hos de handlende i disse; vi Jyder var nemlig betroede.

Den 5. om Aftenen Kl. ca. 10 fik vi Ordre til at møde paa Allarmpladsen med fuld Oppakning færdige til Udrykning. Vi marcherede nu op til Gottorp Slot; her stødte 1. Regiment til os, og vi mente, at det gjaldt et Angreb paa Kongshøj, som vi til vor store Sorg havde mistet for et Par Dage siden. Men i Stedet for at gaa ud i Stillingen svingede vi nordpaa gennem Slesvig og ud ad Flensborgvejen. Vi forstod nu, at Stillingen skulde rømmes, men hvorfor vidste vi ikke.

Der er ofte bleven talt om det sørgelige Tilbagetog fra

Dannevirke, men kun de, der har oplevet det kan forestille sig, hvor sørgeligt og strengt det var. Tænk, vi brugte hele Natten og en stor Del af den næste Dag med at gaa fra Slesvig til Sankelmark, skønt Vejlængden næppe er mere end 3 a 4 Mil. Men naturligvis gik vi ikke hele Tiden: vi gik i 10 Minutter, stod stille et Kvarter, listede saa af igen nogle Minutter for atter at gøre et ufrivilligt Holdt, og saaledes sneglede Timerne sig hen. Det var umuligt at komme hurtigere frem, thi Vejene var ofte spærret af styrtede Heste, Vogne, Kanoner o. l., og desuden var den saa glat som en Isflade. Nogen klar Forestilling om hele Turen har jeg nu ikke, thi jeg var baade søvniq og træt og trådskede ofte rent mekanisk af Sted, mens jeg bogstavelig talt „sov indvendig“, som man siger. Da det henad Morgenstunden begyndte at lysne, livedes man noget op, især da Geværildten blev livligere bagved; man fortalte, at Fjenden havde naaet 8. Brigade, der var bag efter os, og at denne nu var indviklet i Kamp.

Lidt over Middag naaede vor Brigade til Oversø. Vi passerede Treneaa og besatte Højderne og Terrainet Øst og Syd for Sankelmark Sø. 1. Regiment blev udviklet i Skyttekæder paa begge Sider af Landevejen, medens 11. Regiment dannede 2 Karreer længere tilbage. Vi var klare over, at nu kom Turen snart til os. Vi havde heller ikke staaet mange Minutter, før 8. Brigade viste sig i god Orden over Broen og marscherede straks gennem vor Stilling, uden at Fjenden trængte paa; han havde sikkert set, at vi var færdige til at tage imod ham, og saa vilde han puste lidt. Kun de lette østrigske Husarer var som altid i travl Virksomhed, og jeg oplevede her ved Oversø en lille oplivende Begivenhed¹⁾. En af vore Befalingsmænd, det var vist Major

1) Det er muligt, at Niels Bro har set denne Begivenhed med egne Øjne; men der er ogsaa Mulighed for, at her foreligger en Huskefejl: Han har hørt den af andre, og det er saa efter mange Aars Forløb kommen til at staa for ham, som han har set den med egne Øjne. Begivenheden fandt nemlig Sted under 8. Brigades Tilbage-togskamp, før den naaede frem til Oversø. Den omtalte Officer, der blev overfaldet af Husaren, var ikke en Major Grum, men Kaptajn Sperling, Bataillonschef i 20. Regiment.

Grum, red frem ad den glatte Landevej, da pludselig en fjendtlig Husar farer ind paa ham og hugger løs; Majoren, der jo var en gammel Mand, fik straks Hjælp, idet en af vore Dragoner gav sig i Kast med Husaren, og det endte med, at begge Heste styrtede. Baade Husaren og Dragonen kom snart paa Benene, men den førstnævnte overgav sig, da han nok indsaa, at han ikke kunde slippe væk. Da den fangne Husar blev ført frem for Majoren, gav han ham en Specie for hans Mods Skyld. Vi andre syntes ikke om, at han fik Pengene, vi syntes, han fortjente noget andet, thi hvis nu Major Grum var bleven hugget ned af Husaren, hvad saa?

Efter et kort Pusterum rykkede Østrigerne frem til Angreb; flere Kanoner blev kørt op og overdængede os med Granater, og vi kunde næsten ikke give Svar paa Tiltale. Københavnerne var i første Linie, men de laa da udviklede i Skyttekæder bag Hegn og derfor dækkede, vi andre stod i tætte Karréer og var derfor temmelig udsatte for Granatilden. Regimentskommandøren Major Rist holdt en Tid midt i vor Karré; da vi dukkede os lidt for de nævise Granater, udbrød han: „Se, hvilke Kujoner, I ere, jeg holder her højt til Hest! Granaterne gør jo slet ikke noget!“ Naa, han fik skam at føle, at de gjorde noget. Medens vi stod her i Granatregnen blev jeg Vidne til en pudsig Scene: Ved Siden af Karéen stod en Officersoppasser med et Par Støvler under Armen; pludselig slynges den ene Støvle ud i Luften, hvor den hvirvlede rundt flere Gange til stor Morskab for vi andre. Jeg tænker, det var en Granatstump, der fo'r ind i Støvlen; Oppasseren sprang hen og skjulte sig i et Hul paa Marken.

Da vi havde staaet, jeg tænker en halv Times Tid, brød Østrigerne frem, først Husarerne, de blev afvist med Salver, dernæst Fodfolket. Iste Regiment tog varmt imod dem, men Fjenderne var for mange, vore blev drevne tilbage, og, saavidt jeg kunde skønne, blev Regimentet forfærdelig medtaget, og det varede længe, inden det helt forvandt den Tur. Vi andre blev ogsaa slemt tilredt, thi da Københavnerne var adsplittede, blev vi kommanderede frem; vi gik paa med

Bajonetten, men til saa blodigt et Haandgemæng, som mange taler om, kom det dog ikke for vort Kompagnis Vedkommende. Fjenden havde besat den sydlige Del af Skoven, og vi skulde kaste dem tilbage. Kaptajn Ahlefeldt gik selv i Spidsen for Kompagniet under Angrebet. Da vi naaede henimod Skovkanten, blev vi modtaget af en voldsom Ild; der styrtede 3 Mand paa hver Side af mig, selv tog jeg ikke den ringeste Skade, men saadan er det, der gaar jo altid nogle fri¹⁾. Kaptajnen blev imidlertid ved at kommandere fremad, jeg tror, det var hans Lyst at faa saa mange skudt, som muligt, thi han var et Asen. Jeg vil her sige, at Kaptajn Ahlefeldt selv var en forvoven Mand. Han havde for Resten nogle sære Indfald; han kunde staa ganske rolig i den værste Kugleregner med vidtskrævende Ben og Lorgnetten for Øjet, han befandt sig da tilsynelade som sad han i et blødt Sofahjørne. Vor Delingsfører, Løjtnant Holst raabte nu: „Jeg tror minsandten Kaptajnen er forstyrret! Tilbage Karle, her er det jo umuligt at komme frem!“ Vi fulgte saa Løjtnanten, der imidlertid kort efter faldt; hvad der blev af Kaptajnen, ved jeg ikke, men han slap da derfra med Livet, thi jeg mødte ham nogle Dage senere paa Als.

Vort Regiment var nu ogsaa til Dels opløst; man sagde, vi skulde paa Forpost efter Kampen; men det blev der ikke noget af, dertil var vi altfor medtagne; vi søgte derimod i Smaaflukke ind til Flensborg for at faa lidt Mad og Hvile. Jeg var saa forfærdelig træt efter Kampen ved Sankelmark, at det var mig umuligt at udrette mere, før jeg havde hvilet lidt. — Det gjorde os alle ondt at høre, at vor afholdte Major var bleven haardt saaret i Fægtingen.

Jeg blev i Flensborg om Natten; her var en Mængde Soldater af alle Vaaben; kun af vort Regiment var der næ-

---

1) Den gamle Veteran har kun til Dels lært Kaptajn Ahlefeldt at kende. Hans Yndlingsstilling under Fægting var som antydte; noget lignende staar anført i en Nekrolog over ham i „Vort Forsvar“ af 1889. Ligeledes er det rigtigt, at han havde nogle Særheder; men naar han uforfærdet gik mod den værste Ild, var det et Udslag af Mod og Dødsforagt. Grev Ahlefeldt-Laurvig faldt d. 18. April paa Dybbøl som Chef f. 9. Rgmts. 1. Bataillon.

sten ingen. Den næste Morgen gik Søren Lynge — en Soldat fra min Hjemegn — og jeg Arm i Arm norden ud af Byen; vi gættede paa, hvor Regimentet var blevet af, thi vi mente da, der maatte være flere end os to tilbage. Efterhaanden kom der dog flere til, og snart var vor Hovedstyrke samlet; den havde nok ligget i Kvarter i nogle Landsbyer nord for Flensborg. En trættende Marsch begyndte nu ad Dybbøl til.

Vi var imidlertid ikke kommen ret langt frem, før vi naaede en Kro; her blev holdt Hvil, og en Del af os gik ind for at faa noget at drikke. Inde i Kroen var der fuldt af Soldater; en Løjtnant sagde til os, at vi ikke behøvede at have Hastværk, da Regimentet næppe skulde længere den Dag. Jeg var imidlertid den eneste, der gav mig gode Stunder, men da jeg kom ud, var Regimentet ogsaa borte. Jeg fulgte straks bagefter; men det lykkedes mig ikke at indhente mine Kammerater; da jeg derfor hen ad Aften naaede en anden Kro, slog jeg mig til Ro her for Natten. Mit Natteleje var en Bænk, som jeg delte med en Marketender. Næste Morgen vendte jeg atter Næsen mod Dybbøl. Da jeg havde gaaet en Stund, kom jeg i Følge med nogle Artillerister, der trak en Kanon, samt nogle Dragoner, og ved Aftenstid naaede vi Sønderborg paa Als.

Den første, jeg mødte i Sønderborg, var gamle Sergent Traub. Paa min Forespørgsel om, hvor Regimentet var, svarede Sergenten, at det vidste Fanden og ikke han. „Maaske er vi de to eneste, der er tilbage, man saa danner vi sgu et Regiment!“ Traub var altid oplagt til Spøg. — Største Delen af Regimentet var imidlertid ankommet, og senere hen kom flere til. Efter en Dags Hvil i Sønderborg, hvor man tog vel imod os, blev vi indkvarteret i nogle Landsbyer inde paa Als, hvor vi snart kom til Kræfter igen.

Fleire Dage efter Kampen ved Sankelmark ankom mit Bysbarn Thomas Ibsen, Jeg blev overrasket, thi jeg troede bestemt, han var fangen eller falden, og han var da ogsaa opført blandt de savnede. — Han var for Resten ikke den eneste, der saaledes kom „for en Dag igen“. Thomas Ibsen var bleven afskaaren, da han efter Kampen dødtræt var

kommen ned i en Bondegaard, hvor han sov trygt til næste Morgen, idet Folkene her holdt ham skjult; senere hjalp de ham til at flygte.

Efter en Uges Ophold paa Als blev Regimentet udskibet i Hørup Havn for at overføres til Assens; derfra marcherede vi til Middelfart og Strib for at overføres til Fredericia. Vore gode Venner Københavnerne var med, saa hele Brigaden var nu samlet. Vi blev dog ikke i Fredericia, men marcherede straks til Vejle, hvor vi stødte til Rytterdivisionen.

Der hengik nu nogle Dage i forholdsvis Ro, og vi havde ret gode Kvarterer hos Bønderne. — Her ved Vejle havde jeg et Sammenstød med en ganske ung Løjtnant Schaumburg, der havde „et godt Øje“ til mig fra tidligere Tid. Løjtnanten var ude med en Deling for at rekognoscere; under et Hvil tog Mandskabet, der mest bestod af gamle Forstærkningsmænd, Brødposerne frem for at holde Maaltid; dette var ikke efter Schaumburgs Hoved, og han kaldte straks: „Til Gevær“! En af Folkene lod da den noget uhøviske Bemærkning falde: „Hold Flab, din Hvalp;“ Løjtnanten opdagede ikke, hvem Bemærkningen kom fra; men da jeg var den sidste, der kom af Grøften, sprang han hen til mig og gav mig et Rap af en Hasselstok over Ryggen, idet han raabte: „Skal du sige: „Hold Flab“, dit gamle Kadaver!“ Jeg blev ærgerlig, sprang lige op imod ham og svarede: Undskyld, Hr. Løjtnant, det var ikke mig, der raabte: „Hold Flab“, jeg kender nok mine Pligter; men ved De, hvem det er De slaar paa?“ Officereren blev forlegen og luskede af, men de andre skrupgrinede. — Her kan jeg tilføje, at vi gamle Forstærkningsmænd ikke nærrede stor Respekt for eller havde ret megen Tillid til de ganske unge Sekondløjtnanter.

Den 8. Marts rykkede Østrigerne frem mod Vejle, hvor vi havde indtaget en stærk Stilling, og vi kom her atter til at hilse paa vore gamle Modstandere fra Sankelmark. Vort Kompagni stod som Piket, da Fjenden rykkede frem. Før Kampen begyndte, kom vore Dragoner, der havde været ude paa Rekognocering, tilbage; de havde haft et Sammenstød med de fjendtlige Husarer ved Blaaær Skov og med-

bragte nogle Fanger, Humøret stod højt hos Dragonerne: „Skal I ikke snart ud Kammerater, der er Fjender nok at tage af!“ raabte de til os. Fjendens Fodfolk trængte nu frem i store Masser, og Piketkompagniet maatte hurtigt gaa tilbage til Byen. Jeg var ved denne Lejlighed nær bleven fangen, kun ved et stærkt Løb ned over Markerne med Kuglerne susende om Ørerne slap jeg. Her faldt vor meget afholdte Vaabenmester Traub. Østrigerne var saa nær i Hælene paa os, at det ikke lykkedes at forhindre dem i at trænge over Broen og ind i Byen.

Men Skovbakkerne nordfor Vejle var besat af vore Skytter; længe søgte Fjenden forgæves at trænge frem, og det kostede ham store Tab, før han ved en omgaaende Bevægelse tvang vor lille Styrke til at gaa tilbage. Jeg maa sige, at Østrigerne var meget dygtige Soldater, langt dygtigere end Prøjserne, der altid søgte at luske sig frem.

Fra Vejle trak vi os tilbage til Horsens og derfra til Skanderborg. Her forefaldt en kedelig Begivenhed. En Kaptejn, der stod paa Post med sit Kompagni syd for Byen, lod sig forskrække af vore egne Dragoner og forlod Posten midt om Natten, efter at han først havde skudt paa vor egen Patrouille og saaret enkelte af Mandskabet.¹⁾ Kaptajn Stricker, der var Regimentskommandør efter Major Rist, var synlig ophidset over det passerede, og den uheldige Officer blev

---

¹⁾ En Reserveofficer Kaptajn R. Bjerregaard havde efter Dannevirkes Rømning meldt sig som frivillig og var bleven ansat som Chef for 11. Regiments 7. Kompagni. Den 11. Marts blev han med sit Komp. stillet paa Forpost ved Nybro sydvest for Skanderborg. Hen paa Aftenen kom Dragoner og meldte, at de var bleven besudte af Fjenden. (Det var af egne Forposter), og Kaptejn Bjerregaard, der var syg af Overanstrengelse og stærkt nerveoprevet, forlod saa uden at give Melding derom sin Post. Kun en unormal Sjælstilstand kan forklare den letsindige Handling. Misgrebet fik ingen Betydning, da Fjenden ikke var i Nærheden; men den stakkels Kaptajn blev stillet for en Krigsret og dømt til Døden. Han blev dog benaadet, men mistede Rang, Ridderkors o. s. v., rejste senere som en nedbøjet Mand til Amerika, hvor han døde forglemt og fattig. Bjerregaard fik for sit gode Forhold i Krigen 1848—50 Ridderkorset, og var bleven udnævnt til Kaptajn i en Alder af kun 28 Aar.

jaget tilbage paa sin Post; vi andre erklærede højlydt, at den elendige Kaptajn burde skydes. — Fra Skanderborg havde vi en besværlig March til Langaa; derfra kørte vi med Toget til Skive, hvor vi som Følge af ugunstigt Vejr opholdt os i nogle Dage, til vi ved Glyngøre og for Resten ogsaa sydligere blev overført til Mors. Da vi var kommen til Mors, havde vi kun faa Mil til mit Hjemland, Hannæs, og vi — mine Bysbørn og jeg — havde her den store Glæde, at vore Hustruer besøgte os i vore Kvarterer. — Den 20. Marts afgik 1. Kompagni, hvortil jeg var bleven forflyttet, til Aggersund, hvor vi skulde bygge Skanser. I Aggersund traf jeg et Par gode Venner: Gæstgiver Laursen, Fjerritslev, og Gaardejer Mads Klemmensen, Vestermølle, Gjøttrup. Ved disse Mænds Hjælp lykkedes det mig at faa Orlov fra om Aftenen til den næste Dags Morgen Kl. 8. Vi kørte straks til Fjerritslev, hvor Laursen gav Aftensmad. Under Maaltidet udbrød han pludselig: „Hør Niels Bro, du vil vel sagtens gerne en Tur til Øsløs?“ Det vilde jeg selvfølgelig gerne, men hvorledes skulde det ske, der var c. 4 Mil til mit Hjem. Laursen aabnede et Vindue ud til Gaarden og uddelte en Ordre til Karlen; et Øjeblik efter holdt en Vogn for Døren, og nu gik det i strygende Fart ad Hannæs til. Kl. 12 Midnat var jeg hjemme, og stor var Glæden i mit Hjem over det uventede Besøg, selv om det kun kunde vare nogle faa Timer. Det blev imidlertid ikke Kl. 8 om Morgenen, men 8 om Aftenen, jeg meldte mig hos Kompagnichefen. — Jeg havde benyttet Lejligheden og tilsaaet en Mark med Havre hjemme. — „Er Klokken nu 8? spurgte Premierløjtnant Vilhelmi lidt skarpt, da jeg traadte ind. „Javel, Hr. Premierløjtnant!“ svarede jeg. Han saa til Uret, der netop nu slog 8, smilede lidt tørt og sagde: „Det vil vare lidt, inden du faar Orlov igen“.

Efter faa Dages Ophold i Aggersund indskibedes vort Kompagni for sammen med den øvrige Del af Regimentet at afgaa til Aalborg, hvor vi fik en udmærket Modtagelse af Borgerne. Derfra gik Sejladsen videre til Fredericia, hvor vi overnattede i Kirken, for den følgende Dag over Fyn at afgaa til Als for at deltage i Dybbøls Forsvar.

Det var omkring ved 1. April, vi kom til Als, hvor vi nu skiftevis holdt Kystvagt og gjorde Skansearbejde, vort Kompagni hjalp til med at vogte Strækningen Arnkilsøre—Rønhave. Skønt vore gode Træbarakker laa langt tilbage ind mod Arnkilsøre Skov, opdagede Fjenden dem dog, og vi fik nu atter Besøg af de velkendte Granater, hvorfor vi maatte flytte ind i Skoven.

Mens vi laa paa Als, indtraf en Begivenhed, der er til baade at le og græde over: En Dag kom pludselig en Strandvagt løbende hen til vor Barak og raabte, at Tyskerne var i Færd med at gaa over Sundet. „Hvor mange er der!“ raabte jeg igen, „tror du, Tyskerne vover en Overgang med to Baade? Er der ikke flere, kan vi gerne tage den med Ro, der er nok ude ved Sundet til at kaste den Haandfuld Tyskere i Vandet!“ Vi maatte nu alligevel ud, men jeg vil indrømme, at jeg tog den ganske med Ro, jeg tvivlede nemlig om Meldingens Rigtighed; gennem en lang og bitter Erfaring kendte jeg de mange urigtige Meldinger. Jeg var da ogsaa den sidste paa Vej til Sundet og gik ganske, som om intet var paa Færde. Da mødte jeg en Løjtnant Jacobsen, der spurgte mig, hvor jeg skulde hen. Jeg forklarede ham det hele og skjulte ikke min Tvivl; men han tog meget alvorligt paa Sagerne og sagde vredt: „Gaar Tyskerne over, og du gaar her og driver? Nu kan du skynde dig af Sted til „Rolf Krake“s Ankerplads med Melding derom“. Jeg traskede af gennem Arnkilsøre Skov ud til Augustenborg Fjord, hvor Panserskibet laa; her traf jeg straks den vagthavende Matros, der gik frem og tilbage paa Stranden, og afgav saa Meldingen. „Aah, vi vil blæse eder et langt Stykke“, brummede Sømanden, „naar vi engang imellem kommer, har I som Regel ingen Brug for os“. Jeg vendte tilbage til Barakkerne og fik nu at høre, at der virkelig havde været Tyskere ovre paa Als¹⁾. Tænk — to Mand — havde be-

---

1) *A. Liljefalk*: „Vor sidste Kamp for Sønderjylland“: . . . „En Kap-
tajn og en Løjtnant af det 55. Regiment roede d. 17. April om Efter-
middagen med 16 Mand i to Baade over Sundet, landede ved Arn-
kilsøre og fornaglede to Kanoner i Batteriet der; da Kystvagten ilede
til, trak de sig hurtigt tilbage medbringende noget Ladetøj som

gaaet den, om vi saa maa sige Heltedaad, at ro over Sundet i en Baad, løbe op paa Land lige for Næsen af vore Forposter, fornagle to Kanoner og slippe bort igen. Jeg kan ikke begribe, hvorfor man ikke skød dem; men der er saa meget fra den Krig, jeg ikke kan forstaa, jeg synes, man tog saa bagvendt paa mange Ting. Naa, jeg tænkte maaske ogsaa mere over Tingene end de unge Karle paa godt en Snes Aar; husk paa, jeg var en Mand paa omtrent de 34 — altsaa paa Alder med de unge Kaptajner.

Den 18. April stormede Tyskerne Dybbøl Skanser; man sagde, at vi skulde over til Sundeved ogsaa, men det blev da ikke til noget; vor Deltagelse i den haardnakkede Kamp indskrænkede sig til en livlig Skydefægtning over Sundet, hvilket paaførte os et Tab af nogle døde og saarede. I den korte Tid indtil Vaabenhvilen havde vi det ret godt; vi var jo nu mange til Kystbevogtningen. Den 16. Maj afgik alle vi gamle Forstærkningsmænd fra Regimentet, der nu ikke oftere kom i Ilden. Løjtnant Leth, en Broder til Provst Leth, Aggersborg, førte os ned til Hørup Havn, hvorfra vi sejlede til Korsør for derfra at afgaa siden med Toget til København. Vi gik her nogle Dage, før vi hjempermitteredes. Jeg var glad ved at ombytte den gamle Kappe og den islandske Trøje med mit civile Tøj, ligesom jeg heller ikke var ked af at ombytte Soldaterhaandværket med Landmandslivet.

Jeg vil ikke sige, at jeg var ked af at gøre min Pligt, men man taber til sidst Humøret, naar man staar overfor Kendsgerninger, som de vi stod overfor i 1864: En lang stærkere og bedre rustet Fjende, en streng og vedholdende Vinter og en næsten i alle Forhold daarlig Forplejning og Ordning.

— Ja, nu er jeg en gammel Mand højt oppe i de firs, og det er over 50 Aar siden vi kæmpede den haabløse Kamp, men endnu staar Minderne fra den ulykkelige Krig levende for mig.

Trophæ. Det blev straks telegraferet til Berlin og Kong Wilhelm svarede omgaaende: „Jeg gratulerer og dekorerer begge Officerer“.

Fra de gamle Sognearkiver.

Fattigforsørgelse i Tømmerby og Lild.

Ved A. C. Svalgaard.

TIL Belysning af Fattigforsørgelsen i Begyndelsen af forrige Aarhundrede skal med en gammel Protokol som Grundlag fremdrages enkelte Træk.

Den 18. April 1804 var Fattigkommissionen samlet paa Selbjerggaard „for at gennemgaa, hvad som siden sidste Samling var passeret Fattigvæsenet betræffende, og hvad der endnu i Henhold til det følgende Qvartal kunde være at ordne“, og der blev da oplyst, at Sognets Fattigliste havde faaet følgende overordentlige Udgifter:

„En til Sognet ankommende Betler, Jens Morsing, som skal være født i Tømmerbye Sogn, men ikke opholdt sig der henved i 30 Aar, var paagreben i Thye, og med Reisepas fra Thisted henvist til dette Sognedistrikt, som indtil videre antog sig ham til Forsørgelse.“ I denne Forbindelse beklagede man sig over, „at der endnu gik endel fremmede Betlere, og vedblev saadant Betlerie, maatte Kommissionen nødes til at tage Beslutning til at opbringe saadanne“. — Man gennemgik derefter en stor Mængde Klager, der navnlig gik ud paa, at det Klagerne tilstaaede Korn forlængst var fortæret, og Provsten (Praem) anmærker: „Forresten ere ingen af de indskrevne Almisse-Lemmers Kaar saaledes blevne forbedrede, at de kan undvære, eller behøve mindre af det der er dem tildelte — tvertimod“. Niels Madsen i Tømmerbye, som allerede *forud* havde faaet 3 Qvartaler (var tilstaaet for hele Aaret 3 Skp. Rug, 3 Skp. Byg), klagede over, at han ikke kunde bierge sig med den ham tildelte Almisse, og forlangte 2 Skp. Korn til dem, som ham forhen var tillagt til Aarets Udgang.

„Poul Trinderup, der allerede har faaet 2de Quartaler forlangte at faa Resten til dette Quartal (han var tilstaaet for hele Aaret 6 Skp. Rug, 6 Skp. Byg og 1 Rd.), da de nu ikke havde noget til Ophold, og han havde en Søn som var Krøbling, der ikke kunde komme ud i Sommer og fortiene noget“.

Derefter bemærker Provsten: „Penge kunde ikke denne Gang blive uddelte, da ingen var i Fattiggassen førend nogle indkom for de fattiges Efterladenskaber“; men Provsten vilde dog forstrække de mest trængende, naar de meldte sig.

Angaaende den til Distriktet ankomne Jens Morsing, da havde dette vel antaget sig ham for en Tid, da det var bleven bestemt, at han skulde gaa paa Omgang i Sognet, som paa denne Maade skulde underholde ham, indtil Amts-Direktionens Resolution derom kunde falde; man troede, at han som havde været henved 30 Aar borte fra Sognet og bevislig opholdt sig 7 Aar i Tieneste paa eet Sted i Giøttrup, hvorfra han løb bort til Thye, hvor han siden skal have været, burde høre til bemeldte Giøttrup Sogn, og derfor bad Kommissionen Provsten at gjøre Anmeldelse til Amts-Direktionen om denne Sag for at faae Resolution. Dennes Kendelse gik dog ud paa at henvise Jens Morsing til Tømmerby Sognedistrikts Forsørgelse. Dermed lod dette sig dog ikke nøje, men „fandt det altfor besværligt for dette Distrikt, som har en saa betydelig Del Fattige at forsørge, og ingen flere Penge har, ligesom den endnu troede, at denne Sag var af den Slags, som ifølge Cancelliets Resolution af 7. Septbr. 1797, burde „cureres“ paa Amtets Bekostning, og bad Provsten ville derom gjøre Henstilling til Høibemeldte Collegium“.

Kommissionen var imidlertid kommen efter, at denne Jens Morsing gik adskillige Steder forbi, hvor han burde forsørges, og nogle skulle, isteden for den daglige Forsørgelse, som Kommissionen havde foranstaltet efter Regning, givet ham nogle Skillinger for at befries for hans Forsørgelse; saa blev man enig om at udstede en Liste, hvorefter han daglig skulle tage sit Ophold efter en bestemt Omgang.

Poul Rolsgaards Kone var død, hendes Kiste kostede 1 Rd. 5 Sk.; Graven at kaste 20 Sk.

Ved Kommissionens Møde d. 14. Juli s. A. var der atter indløbet et Utal af Klager. De fleste af Fattiglemmerne havde allerede optaget alle fire Kvartaler og søgte nu at faa mere, hvilken Trang en gammel Enke i Højstrup motiverede med Bemærkning om, „at hun ogsaa havde fortæret hvad der var hendes Datter tillagt“, „og tilstodes der hende i Penge 2 Mark“. Efter at Kommissionen havde overveiet disse Andragender, resolverede den derpaa bl. a.: „Angaaende Jens Grurups, da vidste Kommissionen nok, at baade han og hans Kone vare gamle og tildels skrøbelige Folk, men troede dog, at de endnu kunde bierge sig, da de havde endel Bohave i Huset, som syntes undværligt for fattige Folk, hvilket de burde sælge til Hjælp til deres Underholdning.

Christen Skræder formentes kunde undvære Hjælp denne Gang, da han undertiden havde god Fortjeneste ved at gaae Bud eller „Expreſse“ for en og anden, ligesom Niels Madsen, som faar 12 Rdl. af Krigshospitalets Kasse aarlig, ikke kunde tilstaaes mere for indeværende Aar.“

Til Indtægt for Fattigkassen var bl. a. indkommet fra Captejn og Herredsfoged Hansen i Kliim en Mulkt, som Peder Rotbøl ved en Giæsteret i Thisted var idømt at betale, ialt 2 Rd., samt Tavlepenge af begge Kirker tilligemed Renter af Bundgarnsmulkter, ialt 24 Rd. 3 Mark 5 Sk.

For Aaret 1805 tegnede Udsigterne sig i Begyndelsen ikke altfor lyse, og Provsten skriver om de fattige, at „deres Tilstand og Forfatning er ikke siden bleven forbedret, men forringet, da de fleste ere gamle og skrøbelige Mennesker“, og bl. andre nævnes, at „Niels Vutborg, som har haft begge sine Ben „itu“ i Krigstjenesten, bliver ogsaa meget affældig, og kan næsten intet fortjene“. Dertil kom, at den saa vigtige Rugavl dette Aar (1804) tildels var slaæet fejl „saa at Beboerne altsaa havde en liden Forraad af dette Slags Korn at uddele af imod Bygget, som dog havde været noget bedre, og vel indsaæ Provsten, saavel som de andre Kommissions Medlemmer, at der kunde være lidet nok tillagt endeel af de anførte Fattige, men naar der tages Hensyn til de fleste

Beboeres Tilstand, som skulle udrede samme Korn, da saae Kommissionen, at denne Byrde ville trykke mange, da Avlen havde været saa maadelig“; men, bemærker Provsten fortrøstningsfuldt: „Da endel af dem, som vare antagne til Almissee, vare gamle og skrøbelige, saa kan der ogsaa formodes at nogle af dem efterhaanden bortdøer, hvorved da vil blive mere Hjælp for de overlevende“, og han slutter med „at overalt ville Kommissionen efter Pligt og Samvittighed sørge for de trængende, at de ey skulle lide Nød, eller faae Aarsag til nogen billig Klage“.

I sidste Halvdel af Aaret 1805 tiltræder den nye Sognepræst, Knud Lund, som Formand for Kommissionen, hvilket ikke ses at hidføre nogen Forandring i Mødernes Forretningsgang. Han finder sig dog foranlediget til, ved Regnskabet for 1805, hvorefter der skulde findes i Kassen 32 Rd. 18 Skilling, at knytte følgende Bemærkning: „Kassebeholdningen, som i foranførte Regnskab findes indført Summa 32 Rd. 18 Sk., er mig, som nylig ankommen i dette Embede, og nu skal aflægge Regnskab, ganske og aldeles ubekendt hvor bemeldte Beholdning enten er eller skal komme fra; men maae formodentlig min Høivelbaarne Formand, ST. Provst Præm¹⁾ indesidde med samme, og vil han vel ogsaa i sin Tid giøre Rede og Rigtighed for, i hvilken Henseende jeg tilligemed de øvrige Kommissions(med)lemmer maae indskyde denne hele Sag til den Høie Amts-Directions gunstige og videre Behandling, efter som min Formand Hr. Provst Præm ikke har overleveret til mig den omtalte Beholdning, som dog syntes at være en Fornødenhed.“

I Følge Amtmand Fayes Forlangende af 13. Dec. 1805, om „Betleriets ganske Afskaffelse“, vare samtlige Beboere af Tømmerbye Sogn, saavel Husmænd som Gaardmænd, efter sket Indkaldelse paa Prædikestolen, forsamlede i Tømmerbye Skole d. 13. Januar 1806, for i Fattigprotokollen at afgive deres Tilstaaelse, at de villig vil antage den Sognevedtægt:

---

1) Se om Provst E. R. Præm, Tømmerbye Kirke, af A. Marschall i Hist. Aarb. for Thisted Amt 1912.

„Ikke at give nogen fremmed Betler noget, eller tillade ham, naar han om Natten havde nydt Huuslye hos dem, at vandre for at fortsætte sit Betlerie, men strax at levere ham til Sognefogden, under 1 Rd. Mulct til Fattiggassen, eller til Udpantning for samme, naar den ej godvillig blev betalt. Denne Forpligtelse og Sogne-Vedtægt vare de alle villig til at indgaae, hvilket herved bevidnes med deres Hænders Underskrift“. Dog nægtede enkelte at underskrive.

Dagen efter mødte (for en Deel, føjer Præsten til) Beboerne af Lild Sogn for at vedtage en lignende Sognevedtægt, men her vilde man ikke underskrive, uden forsaauidt det angik fremmede Betlere, men hvad Sognets egne fattige angik, da syntes de, at disse maatte gaae i Distriktet, for paa den Maade at nyde en Slags Understøttelse, da det var Beboerne umuligt at give saa megen bestemt Afgift til disse mange Fattige, at de dermed kunde underholde sig, og bad derfor om nogen Hiælp fra andre Distrikter, som havde faae fattige og god Kornjord, da disse Sognes Beboere næsten alle maae købe Korn anden Steds fra“.

Aaret 1811 maa i flere Henseender have været vanskeligt, og Præsten bemærker ved Regnskabet for dette Aar: „Ved at sammenholde Indtægten med Udgiften sees, at Udgiften overstiger Indtægten den Summa: 10 Rd. 81 Sk., der af mig som Regnskabsfører er forskudsvis udbetalt til Vedkommende. Og saaledes er dette Regnskab paa det nøjagtigste forfattet“. Et Almissemlem der døde den 28. August s. A., blev saaledes begravet i en *Halm-Ligkiste*;¹⁾ i Regnskabet anføres: „For en Halm-Ligkiste med Endelaag til Almissemlem Jens Eriksen, 6 Rd.“, medens der for „Fiæl til Skoleholder Søndergaards Ligkiste“, maatte betales det dobbelte.

Om ovennævnte Almissemlems Efterladenskaber bemærker Præsten: „Hans ringe efterladte Klæder forbeholdt Kommissionen sig uden Auktion, da den ansaae det mere rigtig

---

1) At lægge de afdøde Fattiglemmer i Kister af Halm, synes dog at have været et isoleret Tilfælde, idet det ikke forekommer hverken før eller senere i dette Sogn. I Thisted blev samme Aar, Anne Marie Natmands jordet „i en af dette Distrikts færdigstaaende Straakister“. (P. L. Hald, Thisted Købstads Hist. 1924, S. 111.)

for Fattig-Kassen at beholde samme til Uddeling blandt andre Almissemlemmer, i Steden for at forskaffe nye Klæder i disse dyre Tider, da sligt er næsten ikke at faae“.

I Aaret 1827 havde Amtet foreslaaet, „at man for at forebygge det, især i dette Efteraar, formedelst de stigende Kornpriser, overhaandtagende Betlerie, skulle antage og lønne Fattigfogeder. Kommissionen var dog af den Formening, at det tilstrækkelig Antal Fattigfogeder, hvad Distriktets Omfang gjorde fornødent, ville blive altfor byrdefuldt at lønne, og desuagtet, skjøndt Stillingen ej er besværlig, det vil blive vanskelig at skaffe nogen paalidelig Mand, endsige flere, formedelst det efter Menigmands Begreber upassende ved Bestillingen, vilde paatage sig at være Foged; det mentes at man paa en anden og lettere Maade kunde naa Maalet.“

Pastor Friis (tiltraadt Embedet 1822) opstillede da følgende Anordninger, som antagelig vedtoges, dette fremgaar dog ikke af Protokolen: 1. „Enhver Byes Beboere indestaaer for, at ingen udensogns eller fremmed Betler nyder Almisser ved Døren, uden strax at anmelde det for Sognefogden. 2. Ingen, selv af Sognets trængende Beboere, tillades at betle, uden at have erholdt et Beviis over sin Trang med Præstens Segl og Underskrift. 3. At det skulle overdrages til Amtet at bedømme den for beviislig og forsætlig Overtrædelse af denne Vedtægt erlæggende Mulct, og om det ej maatte synes mest passende at den erlægges til Sognets Fattigkasse“.

Den 21. Juli 1834 sammenkaldtes Sognets Beboere for at tage en Bestemmelse om den sindssvage Else Degns Varetægt og Forpleining. Man havde Valget imellem at indsætte hende i Thisted Daarekiste, hvortil Amtets Tilladelse var erhvervet, eller at holde hende indespærret i Sognet hos en paalidelig Mand, eller i en i hendes Hus oprettet Daarekiste.

Man valgte det sidste, som det mest lemfældige Middel, og tog de forsamlede, som var Gaardmændene Jakob Qvolsgaard af Lild Sogn, Christen Bundgaard, Anders Silkeborg, Morten Smed af Tømmerby, Peder Badstue af Kjærup, Husmændene Jens Skaarup og Niels C. Andersen af

Kjærup og Peder Abraham af Tømmerby, i Forening med Kommissionens underskrevne Medlemmer, den Bestemmelse „at lade en Maalsbord¹⁾ levere af hver Sogn i Morgen Efterm., af Tømmerby Sogn ved Jens Kolkjærs Huus i Tømmerby, af Lild Sogn hos Sognefoged Thomas Smed i Lund, som besørger dem fremsendt til Huset, hvor Kommissionen ville møde, og træffe fornøden Akkord med en Tømmermand til Opførelsen af en Daarekiste i Loen eller et andet passende Sted i Huset.“

I 1821 medgik til en lignende Daarekiste 3¹/₂ Tylt Fjæl, 9 Al. Træer, 400 dobb. Søm, hvilket med Arbejdsløn beløb sig til godt 24 Rd.

1837 tiltræder Pastor Haven Embedet, og han tager saavist ikke med Fløjlshandsker paa Almissemøderne, idet disse ofte i Stedet for Forhøjelse af Almissen fik en mer eller mindre alvorlig Formaning med hjem, og den øvrige Del af Kommissionen synes at have været ham følgagtig deri. Her skal nævnes enkelte Eksempler paa Præstens Fremgangsmaade:

1838. Anne Skrædder forlanger Træsko. Præsten nægtede hende hendes Begjæring paa Grund af, „at hun altid har drevet, og ei engang gider pille Tranebær“, og Kommissionen havde intet derimod. I 1839 ses dog baade Ane Skrædder og hendes Datter at have faaet Træsko med Kramper; de kostede 32 Sk.

I 1840 begærede Anders Horns Enke „for det første noget til „Lysning“, og Korn til Julen at bage af. Dernæst 6 Tdr. Korn og noget Brændsel, i det mindste for næste Aar“.

„Korn til Julen kunde ikke gives, da der ingen Beholdning af Rug var, iøvrigt ansaa jeg, skriver Præsten, Begjæringen som ublu af den som holder Ko og Faar, enten det er paa sit eller andres“, men der gaves hende dog Haab om lidt Ildebrændsel og Korn, „hvorimod hun gjordes opmærksom paa at holde sine Børn, naar de vare fri for Skolen, flittig til at strikke eller andet Arbeide“.

Maren Pedersdatter Møller begjærede Understøttelse

---

1) 6 Alen lang Fjæl, der spænder over 2 Fag.

for sig og sit uægte Barn, men gjordes opmærksom paa, „at et raskt Kvindemenneske maatte kunne ernære sig selv og Barn“.

„Peder Hoves Kone forlangte Understøttelse i Korn, men da hun gjordes opmærksom paa, at hun vilde blive ført til Fattighuset i Tømmerbye, vilde hun intet have“.

Den førnævnte Ane Skrædder, synes ikke at have havt bedre Held med sig under den næste Sognepræst (Gottlob), som tiltraadte Embedet i 1842, thi Aaret efter androg hun om „at faae en Særk, hvilket man afslog, men derimod tilstod hende 1 Læs Lyng, som hun selv skulde slaae hos Chr. Roelsgaard“.

Til Slut anføres endel af de ofte ret kuriøse Indtægter og Udgifter, som Fattiggassen i disse svundne Tider kunde komme ud for:

1807. „I Mulct af Christen Skrædder i Frøstrup for Udeblivelse ved Vagthold“: 48 Sk. I samme Anledning maatte Jens Mortensen i Tømmerby af med 1 Rd.

1808. „Givet af Thomas Jensen i Tømmerbye for en lykkelig Overfart til Selland med Skude“: 1 Rd. Samme Aar fik Chr. Jensen for at flytte Mads Vabesgaards Seng: 16 Sk.

1810. „Af Skipper Peder Chr. Andersen af Lild Sogn for en lykkelig Hiemreise fra Norge: 5 Rd.“ Samme Aar gaves „som øieblikkelig Hielp til Jens Thomsens Kone og Børn, i disse dyre Tider, da Manden var udkommanderet: 1 Rd.“

1812. „I Mulct af Peder Olesen i Tømmerbye for uefterrettelig Estafetridning: 1 Rd.“ Samme Aar kostede det „for Erik Danielsens Grav at kaste i haard Frost: 1 Rd.“

1813. „Af Lars Lund i Nørklit for hans studsige Opførsel ved Matriculeringen d. 10. Juni“ 20 Rd., og i Mulct givet af N. Pedersen og Chr. Smed i Tømmerbye, for usømmelig Adfærd imod P. Holme og Niels Christensen i Lund ved Bulbjerg Vagt (Strandvagt?): 6 Rd.“

1814. „I Mulkt givet af Kristen Nielsen paa Kiæret for Nægtelse af at ledsage Feltposten i Snefog: 1 Rd. 84 Sk.“

1814. „Ildstedsskat af Almisselem Thomas Olesens Enkes Hus: 2 Rd.“

1815. „I Mulct givet af Just Reimer for modvillig Forhaling i at gaae med et Omgangsbrev til Øsløs: 2 Rd.“

1817. „Givet af Skolelærer Jens Jensen Skadhauge for Redning af Havsnød: 1 Rd.“ Samme Aar gav Matros Jakob Jensen „for at ophæve sit attraaede Ægteskab efter skeet Tillysning, med Anne Katrine Nielsdatter paa Kjæret: 3 Rd.“

1821. „For 50 Stk. brændte Sten at opsætte en Kakkelovn af for Peder Huusbyes Kone: 8 Sk., og for 3 Pd: Jernstænger dertil: 30 Sk., og for samme at opsætte: 24 Sk.“, „samt til Just Christensen for i 3 Maaneder 2 Gange ugentlig at reenholde den Afsindige Peder Huusbye, og skaffe ham frisk Luft“: 6 Skp. Rug.

1824 maatte Præsten Friis bøde 4 Mark Sølv for Uefterrettelighed med Skattebogen.

1842. „Frivillige Gaver: Hr. Junker de Lassons (Selbjerggaard) Juleoffer til Skolelærer Andersen i Tømmerby, skjænket af denne til Fattigkassen: 3 Sk.“

1845. „Af de faste Fattige meldte sig Niels Skrædder og anmodede om Hjælp til at faa Buxer. Der blev ham tilstaaet Betaling til 2 Skind.“

1846. „En frivillig Gave fra Eieren af Karussel-Gyn-gen paa Øsløs Marked“: 1 Rd. Samme Aar anmodede Mads Vadsbæk om noget til et Par Buxer. Der blev ham tilstaaet to barkedede Skind, som Forstander Hans Andersen lovede at besørge kjøbte.

MEDLEMSLISTE.

Paa Landet i Thy:

Andersen, Chr., Grdj., Sennels	Fibiger, Folketingsmand, Propr., Øland
Andersen, A. N., Lærer, Hunstrup	Frandsen, Lærer, Faartoft
Andersen, Lærer, Skyum s. Skole	Fredsøe, M. I., Husm, Tilsted
Andersen, Chr., Grdj., Toppenbjerg, Vestervig	Fuglsang, Propr., Ørum pr. Bedsted
Andersen, Kr., Gaardejer, Fomsgaard, Snedsted	Fuglsang, Gaardejerske, Tousig
Andersen, Arkitekt, Hørdum	Fugl, Dommer, Vestervig
Andersen, Dyr læge, Koldby	Gadegaard, N., Gaardejer, Odby
Bach, Chr., Gaardejer, Tingstrup	Gellert, Lærer, Skovsted
Bach, Dommerfuldm., Vestervig	Gisselbæk, Landstingsmand, Ørum
Bangsgaard, Lærer, Stagstrup	Gramstrup-Andersen, Grdj., Vestervig
Bavnhøj, Pastor, Hasting	Gravesen, Bankdirektør, Hvidbjerg
Bendiksen, Frk., Vestervig	Gravesen, Jens, Grdj., Sundby
Bjerregaard, N. C., Grdj., Thorsted	Grøn, A., Lærer, Nørhaa
Boesen, Grdj., Aas	Hald, Johannes, Snedkersvend, Torp
Boll, Uddeler, Snedsted	Hammer, Chr., Grdj., Tingstrup
Bornerup, Bankdirektør, Hurup	Hancke, Victor, Manufaktur, Vestervig
Bredahl, Chr., Grdj., Nørgaard, Nørhaa	Hansen, Dommerfuldmægtig, Vestervig
Brix, A. E., Propr., Landlyst	Hansen, Propr., Egebaksande
Bruun, Skovrider, Hovmarksgaard	Hansen, Chr., Møller, Tingstrup
Bruun, Anders, Landmand, Gl. Raastrup	Harboe, A. K., Lærer, Bedsted
Carlsen, Mejeriejer, Tvorup	Harkjær, Jens, Propr., Todbøl
Christensen, A., Lærer, Haring	Harkjær, Ville, Grdj., Snedsted
Christensen, C., Lærer, Villerup	Helligsø, A., Vejmand, Serup
Christensen, Niels Mat., Gaardbestyrer, S. Skjoldborg	Henriksen, Trafikassistent, Hurup
Christensen, Parmo, Grdj., Skyum	Henriksen, Lærer, Ø. Vandet
Christensen, N. Stensg., Købm., Tilsted	Hjortsvang, Pastor, Sjørring
Christensen Chauffør, Hurup	Hoelgaard, Sparekassedir., Hvidbjerg
Dahl, E., Provst, Hurup	Holst, H., Pastor, Skjoldborg
Dahlgaard, Nikol., Gaardejerske, Tovsig	Hoppe, Lærer, Barslev
Dam, Laur., Sognefoged, Boddum	Hornstrup, P., Gaardejer, Hørdum
Dissing, Dyr læge, Sjørring	Hove, Propr., Teglgarden, Vestervig
Ditlevsen, Lærer, Elsted	Hundahl, J. K., Købmand, Vestervig
Dueholm, Chr., Partik., Odby	Højberg, Ungkarl, Styvel
Eriksen, P., Propr., Søvang, Hørdum	Ifversen, Propr., Lyngholm, Bedsted
Federspiel, Dr. jur., Lyngby	Illsø, Læge, Hvidbjerg
	Jacobsen, Plantør, Tovsig
	Jensen, Jens, Ungkarl, Elsted
	Jensen, Poul, N. Skjoldborg

- Jensen, P. K., Lærer, Hvidbjerg, Th.
 Jensen, fhv. Gæstgiver, Snedsted
 Jensen, A. C., Lærer, Nors
 Jensen, L., Hotelejer, Vestervig
 Jensen, S., Rentier, Uglev
 Jensen, M., Lærer, Helligsø
 Jensen, J. P., Sogneraadstf., Hassing
 Jensen, Anton, Handrup
 Jensen, K. M., Lærer, Kjelstrup
 Jensen, Mejeribestyrer, Sundby
 Jensen, N. P., Købmand, Hvidbjerg
 Jepsen, Konsul, Vestervig
 Johansen, Kristen, Ungkarl, Snedsted
 Jørgensen, Lærer, Lyngs
 Jørgensen, N. K., Mejeribest., Uglev
 Kallerup, Hornshøjgaard, Hvidbjerg
 Kanstrup, Niels, Smed, Hunborg
 Kappel, Dyrlæge, Nors
 Kirk, M., Lærer, Hjordemaal
 Kjærgaard., M., Foged, Nørhaa
 Kjærgaard, Anders, Landmand, Ø. Vandet
 Klemmensen, P., Grdj., S. Nordentoft
 Kløjgaard, K., Gaardejer, Stagstrup
 Kobbensmed, Niels, Tømrer, Uglev
 Kortegaard, Kr. Gandberg, Sperring
 Krarup, Sognepræst, Stagstrup
 Kristensen, Orgelfabrik, Snedsted
 Kristensen, Slagter, Uglev
 Kristiansen, M. M., Forp., Snedsted
 Kruckow, Sygehuslæge, Hvidbjerg
 Kveiborg, Jens, Gdr., Sundby
 Larsen, Førstelærer, Hørdum
 Laursen, Pastor, Vestervig
 Lauritzen, Stenhøjg., Hvidbjerg
 Lauritzen, Marius, Bruusbjerggaard, V. Vandet
 Leegaard, Peder, Gaardejer, Fuglsang
 Lings, Gaardejer, Heltborg
 Lützhøft, Proprietær, Tandrup
 Lützhøft-Christensen, Sygehuslæge
 Koldby
 Lyngbæk, Hjalmar, Boghandler, Hurup
 Madsen, N. K., Smed, Uglev
 Madsen, Frk., Apoteker, Hvidbjerg
 Miehe-Pfänner, Cirkusdirektrice, Ydby
 Myrup, Lærer, Tingstrup
 Møller, Hotelejer, Klitmøller
 Møller, C. Anker-, Pastor, Torsted
 Nedergaard, pens. Lærer, Skinnerup
 Nielsen, Plantør, Tveds
 Nielsen, K., Elektriker, Uglev
 Nielsen, Karetmager, Hunborg
 Nielsen, Joh., Maltgører, Snedsted
 Nygart, J. A., Landstingsm., Hvidbjerg
 Nørbjerg, Jens Chr., Lærer, Gjærup
 Nørgaard, Svend, Sinnerup, Ydby
 Odgaard, Gaardejerske, Smerup
 Olsen, Ole, Propr., Nørgaard, Hellerød
 Overgaard, Jørgen, Knudegaard, Sennels
 Overgaard, Petrus, Knudegaard, Sennels
 Overgaard, A., Propr., Hindsels
 Overgaard, N. C., Gisselbæk, Hørdum
 Overgaard, H., Proprietær, Broager, Nørhaa
 Overgaard, Lærer, Næstrup
 Overgaard, Anders, Grdj., Hillerslev
 Pedersen, P., Lærer, Brund
 Petersen, Hilden-, Provst, Hillerslev
 Petersen, Henrik, Sognef., Tilsted
 Petersen, P. Mikkelsen, Gaardejer, Hillerslev
 Petersen, I. C., Istrup pr. Bedsted
 Povlsen, Povl Petersen, Serup
 Poulsen, Julius, Grdj., Skjoldborg
 Poulsen, Carl, Lærer, Torsted
 Rahbek, Apoteker, Hunborg
 Ravnsmed, A. Jensen, Købm., Bedsted
 Riis, M., Lærer, Smerup
 Riis, M., Gaardejer, Uglev
 Riis, Chr., Forpagter, Stokhøjgaard, Uglev
 Ringgaard, Jens Smed, Postkører, Skyum
 Roesen, Bendthe, Gaardejerske, Tousig
 Rune, Plantør, Tvorup
 Rysgaard, A., Slagter, Uglev
 Sindbjerg, Proprietær, Kallerup
 Skadholm, Enkefru, Skjoldborg
 Skalshøj, Kr., Gaardejer, Odby
 Skammelsen, Gaardejer, Doverodde

Skibsted, Sundbygaard, Vilsund
 Sloth, P., Murermester, Hvidbjerg
 Sloth, N., Propr., Hvidbjerg
 Sloth, N., Sparekassedir. og Gaardejer,
 Styvelgaard
 Soetmann, Læge, Hurup
 Sognebogsamlingen, Skyum-Hørdum
 Sortfeldt, Sev., Lærer, Skjoldborg
 Stensgaard, N. N., Hurup
 Styvlgaard, A., Propr., Odbygaard, Uglev
 Sunesen, Skoleinspekt., Hunborg
 Svanborg, Chr., Søndergaard, Malle
 Svendstrup, Lærer, Tved
 Sø, Jens, Gaardejer, Boddum
 Søndergaard, Propr., Madstedgaard
 Sørensen, P. C., Lærer, Aarup
 Sørensen, M., Lærer, Tousig
 Sørensen, Propr., Vestervig
 Sørensen, Maler, Østerild
 Sørensen, Mejeribestyrer, Vestervig
 Sørensen, Propr., Irup, Hørdum
 Sørensen, Peter, Part., Tilsted

Thomsen, Jens, Inspektør, Hvidbjerg St.
 Thøgersen, Søren, Vandet
 Thøgersen, Ravnsborg, Bedsted
 Toft, E., Læge, Vestervig
 Tousgaard, P. Mikkelsen, Grdj., Hillers-
 lev
 Wadmann, Lars, Elsted
 Vestbjerg, Propr., Bjørndahl
 Vestergaard, Diggaard, Nors
 Vestergaard, Chr., Kjærgaardsholm, Nors
 Vestergaard, Pejter, Grdj., Ullerup,
 Hurup
 Vestergaard, P. Madsen, Snedsted
 Weye, C., Købmand, Bedsted
 Vogensen, Mejeribestyrer, Nors
 Volf, Pastor, Visby
 Wuust, Kathrine, Sygeplejerske, Vestervig
 Yde, Lærer, Tilsted
 Yde, Kreaturhandler, Skjoldborg
 Yde, And., Grdj., Koldby
 Østergaard, J. K., Gdr., Hunborg

Vester Han Herred:

Andersen, Stationsfst., Vesløs
 Bach, Ole Svenningsen, Arup
 Bech, Provst, Kollerup
 Bertelsen, Skomager, Vesløs
 Bisgaard, Mads, Kollerup
 Boll, Bager, Amtoft
 Broeng, Plantør, Torup
 Damsgaard, J., Lærer, Klim
 Eriksen, Ane, Øsløs
 Fromholt, Lærer, Kærup, Frøstrup
 Hansen, Pastor, Øsløs
 Hav, Josef, Fisker, Øsløs
 Herskind, Pastor, Thorup
 Jacobsen, J. C., Lærer, Øsløs
 Jensen, Urmager, Halvrimmen
 Jensen, Jenny, Lærerinde, Vesløs
 Jerslev, Aage, Apoteker, Fjerritslev
 Korsgaard, A., Grdj., Øsløs Mark
 Lassen, Sagfører, Fjerritslev
 Lauersen, Stationsforst., Østerild
 Leegaard, Lærer, Arup

Lyng, S., Landpost, Vesløs
 Madsen, Niels, Sparekassedirektør, Klim
 Odde
 Madsen, Niels, Fisker, Fæggesund
 Mikkelsen, Lærer, Thorup Holme
 Mortensen, Chr., Grdj., Amtoft
 Mortensen, M., Frk., Frøstrup Postkontor
 Mølbæk, Grdj., Ullerup pr. Thorup
 Mølbæk, Jens, Grdj., Vesløs
 Nielsen, Poul, Landlyst, Vesløs
 Petersen, J. F., Banef., Tømmerby
 Rendtorff, Frk., Boghandler, Fjerritslev
 Saabye, Læge, Tømmerby
 Sodborg, Lærer, Vesløs
 Thomsen, A., Hmd., Øsløs Mark
 Thorhauge, A., Manufakturh., Holstebro
 Tranberg, Lærer, Tømmerby
 Vestergaard, Lærer, Øsløs
 Vittrock, Plantør, Svinkløv, Fjerritslev
 Østergaard, Skræderm., Frøstrup

Thisted Købstad:

- Aaberg, M., Redaktør
 Agerholm, Edv., Delikatessehandler
 Agerholm, Charles, Slagtermester
 Andersen, Chr., Postbud
 Andersen, R., Manufakturhandler
 Andersen, A., Kommunebogholder
 Andersen, H., Amtsfuldmægtig
 Antonsen, A. F., Lærer
 Bang, Ole, Partikulier
 Bangsgaard, A. Lærer
 Bendixen, C. F., fhv. Bankdirektør
 Behr, Barber
 Berg, Carl, Isenkræmmer
 Bertelsen, Bagermester
 Biblioteket for Thisted By og Amt
 Bjerregaard, S., Dommerfuldm., Borg-
 mester
 Bjerregaard, Købmand
 Bredahl, J., Brygger
 Bruunsgaard, Redaktør
 Buchholtz, Boghandler
 Bunch, C. K., Kunstdrejer
 Busk, S., Installatør
 Christensen, C., Boghandler
 Christensen, Snejstrup, Farver
 Christensen, Vilh., Dyrlæge
 Christensen, Vald., Brugsforeningsbest.
 Christensen, Herluf, Konditor
 Christensen, Parmo, Tandtekniker
 Christiansen, C. F., Købmand
 Dahl, Jeppe, Gaardejer
 Degner, Guldsmed
 Dolleris, Axel, Branddirektør
 Eriksen, Eluf, Restauratør
 Espersen, G., Overlæge
 Fenger, Jernbaneassistent
 Foged, J., Arkitekt
 Frederiksen, A. C., Lærer
 Frederiksen, J. T., Postassistent
 Gram, L. H., Fotograf
 Grønkjær, N., Bibliotekar
 Guldager, Bankdirektør
 Hald, P. L., Viceinspektør
 Hagedsted, Overretssagfører
 Hansen, H., Ekviperingshandler
 Hansen, Garnæs, Julie, Lærerinde
 Hansen, Toldforvalter
 Hansen, Niels, cand. theol & mag.
 Hansen, Westh, Frøken
 Hansen, Bankdirektør
 Hansen, Edv., Læge
 Hedegaard., M., Tømmerhandler
 Henningsen, Guldsmed
 Hillers, Købmand
 Holm, pens. Postmester
 Hove, T., Direktør
 Hvass, L. S., Snedkermester
 Hviid, Amtsforvalter
 Høyer, Slagteridirektør
 Jansen, Billeskov, Overretssagfører
 Jacobsen, Abildgaard, Bogtrykker
 Jepsen, J., Lærerinde
 Jensen, Chr., Dommerfuldm.
 Jensen, J. A., Vognmand
 Jensen, C., Billedhugger
 Jensen, Sanderhoff, Billedhugger
 Jensen, Andreas, Murermester
 Jensen, Richardt, Lokomotivfører
 Jensen, Otto, Overinspektør
 Jensen, Didrik, Strandvejen
 Jensen, Kjeld, Redaktør
 Jespersen, E., Hotelbestyrer
 Jespersen, V., Gartner
 Jespersen, Urmager
 Johansen, Glarmester
 Johansen, Haugen, Amtmand
 Jørgensen, A., pens., Havnefoged
 Jørgensen, Chr., Forretningsbestyrer
 Jørgensen, M., Lærer
 Kabell, A., Lærerinde
 Kamp, L., Trikotagehandler
 Kappel, L. C., Kusk
 Karner, K., Skolefondskasserer
 Kierulff, Apoteker
 Kjellerup, Tømmermester
 Kjær, Carl, Isenkræmmer
 Kjær, G., Entreprenør
 Klavsen, Ravn, Sparekassebogh.
 Knakkegaard, Snedker
 Krarup, Pastor emerit.

- Kortegaard, P. C. C., Fabrikant
 Kramer, Handelsrejsende
 Larsen, Jens, Agent
 Larsen, A., Skoleinspektør
 Larsen, N. C., Gartner
 Leerhøj, Bankbogholder
 Leerskov, M., Rentier
 Legind, Rentier
 Lunde, Gartner
 Lustrup, J. J., Redaktionssekretær
 Lyhne, Ivar, Urmager
 Lærerbiblioteket, Vestre Borgerskole
 Lærerbiblioteket, Østre Borgerskole
 Madsen, Postmester
 Madsen, Robert, Bankbogholder
 Meibom, thv. Gasværksbestyrer
 Møller, Poul, Lærer
 Møller, A. M., Sognepræst
 Nielsen, P., Lærer
 Nielsen, Hove, Lærer
 Nielsen, N. P., Købmand
 Nielsen, H. P., Lærer
 Nielsen, Th., Manufakturhandler
 Nielsen, C., Godsekspeditor
 Nielsen, Tandlæge
 Nielsen, pens. Lærer, Møllevej
 Nørby, N. K. N., pens. Lærer
 Nørgaard, Chr., Lærer
 Nørgaard, Gr., pens. Overlærer
 Odde, P., Bagermester
 Petersen, H., Lærer
 Petersen, pens. Lærer, Kristiansborg
 Poulsen, P. O., Købmand
 Poulsen, P., Hotelejer
 Poulsen, Yde-, Sagfører
 Poulsen, O., Lærerinde
 Preuss, M., pens. Lærerinde
 Quist, Knud, cand. jur., Amtsfuldm.
 Rasmussen, R., Handelsbestyrer
 Ravnemose, N., Redaktør
 Realskolens Bibliotek
 Ryge, Banemester
 Schiønning, Manufakturhandler
 Schmitz, P., Læge
 Selmer, H., Skræder
 Skaarup, T., Lærer
 Skinhøj, Overlærer
 Smith, Vald., Manufakturhdl.
 Spangberg, N. L., Grosserer
 Spanggaard, K. K., Lærer
 Spleth, Dommer
 Steensgaard, Louise, Lærerinde
 Sund, Konsul, Dampskibsekspedit.
 Svalgaard, A. C., Konduktør
 Søe, N. Chr., Manufakturhdl.
 Søgaard-Christensen, fhv. Dyrslæge
 Søndergaard, Bundtmager
 Søndergaard, Smed, Landinspektør
 Søndergaard, Chr., Grosserer
 Sørensen, F., Lærerinde
 Sørensen, N. Skov, Lærer
 Sørensen, Biering, Amtsvejinspektør
 Sørensen, M., Guldsmed
 Sørensen, Chr., Isenkræmmer
 Sørensen, Tømmerhandler
 Sørensen, Tandlæge
 Thomsen, Hans, Manufakturhandler
 Thomsen, Overpakmester
 Thomsen, Th., Sparekassedir., Konsul
 Toft, L., Dyrslæge
 Tolderlund, Distriktslæge
 Thykier, N. J., Kalkværksejer
 Topp, Wilh., Skomager
 Wilster, Driftsbestyrer
 Zacho, S., Konsul, Grosserer
 Østerbye, H. P., Maler

I det øvrige Land:

- Aalborg Haandværkerf.s Bibliotek, Aalb.
 Abildstrup, Lærer, Lomborg nordre Skole,
 Bonnet
 Aggerholm, Nina, Sygepl., Nykøbing M.
 Andersen, Aksel, Assistent ved Red-
 ningsvæsenet, Skagen
 Andersen, Chr., Købmd., Ø. Assels
 Andersen, S., Overretssagf., Kbhvn.
 Andersen, Jens, Fabrikant, Søbjerg
 Bach, J. C., Lærer, Nakskov
 Bache, Stiftamt., Kammerherre, Aalb.
 Bagger, Poul, Grosserer, Thorvaldsens
 Vej 2, Kbhvn.
 Balsby, Posteksp., Grindsted
 Bendixen, N. P., Telegrafist, Kina
 Bendixen, C., Konsul, Fabrikant, Kbh.
 Behrens, Carl, Redaktør, Kbh.
 Biblioteket for Vejle By og Amt
 Bjerregaard, Valdemar, Inkassator, Øre-
 vadsvej 11, København L.
 Borre, Poul, Snedker, Haudrup St.
 Bruse, J. S., St. Paulsvej 2, Hellerup
 Carstensen, F. C., Post- og Telegrafdir.,
 Bangkok
 Christensen, P., Byretsfuldm., Slagelse-
 gade 10, København Ø.
 Christensen, Poul, Lærer, Aarhus
 Christiansen, Mejeribest., Erslev
 Det statistiske Departement, København
 Det danske Sprog- og Litteraturselskab,
 København
 Engelsted, Frue, Fakse
 Enggaard, M., Lærer, Hinge
 Esbjerg Bibliotek, Esbjerg
 Folkebiblioteket, Nykøbing M.
 Hansen, C. B. V., Etatsr., Hellerup
 Hansen, K., Statskonsulent, Lyngby
 Hansen, Will., Pastor, Klinte pr. Bogense
 Hauen, Reinh. v., Gl. Kongevej, Kbh.
 Hald, Bankinspektør, København
 Hundahl, N. J., Lærer, Holbæk
 Industriforeningens Bibliotek, Kbhvn.
 Jacobsen, Marie, Lærerinde, Grønnegade,
 Aarhus
 Jensen, Ewart, Postassistent, København
- Jepsen, Pastor, Skagen
 Kabell, Cementvarefabriken, Hillerød
 Kirk, Doktor, Hadsund
 Kjeldtoft, H., Jerup Skole, Jerup
 Kjær, Vilh., Amtslæge, Viborg
 Klitgaard, C., Postmester, Brønderslev
 Klitgaard, Johannes, Statens Havebrugs-
 forsøgsstation, Odense
 Knudsen, Chr., Grdj., Sundby, Mors
 Kragholm, Automobilforhdl., København
 Kristensen, J. Krogh, Lærer, Hvilshøj,
 Brønderslev
 Kungl. Vitterhets Historie- & Antikvitets-
 Akademien, Stockholm
 Landsarkivet for N. Jylland, Viborg
 Landsarkivet for Fyn, Odense
 Landsarkivet for Sjælland, København
 Lassen, Apoteker, Amagergade 7, Kbhv.
 Lund, Holger, cand. pharm., Kbhvn.
 Lundbye, S. P., Professor, Kbhvn.
 Lundsgaard, P., Lærer, Højrup, St. He-
 ding
 Ludvigsen, Johs., Prokurist, Kbhvn.
 Lykke, Højskoleforstander, Galtrup
 Lærerrhøjskolen, København
 Mendolah, Frue, Snoghøj
 Mikkelsen, Kr., Lærer, Vesterø, Læsø
 Morslands historiske Museum, Nykøb.
 Morsø Læreres Læseforening, Nykøbing
 Møller, G., Apoteker, Slagelse
 Møller, J. L., Telegrafbestyrer, Maribo
 Neergaard, C., Inspektør, Nationalmuseet
 Nielsen, Pastor, Skibsted pr. Kongerslev
 Nielsen-Dahl, Frue, Nørresundby
 Nordjydsk Landsbibliotek, Aalborg
 Nyboe, Lærer, København
 Olesen, Chr., Boghandler, Holte
 Overgaard, Mejeribest., Højmark, Lem
 Poulsen, Jens, Diakon, Viborg
 Rigsarkivet, København
 Roelsgaard, Læge, Vejle
 Rossing, Sognepræst, Agerskov
 Rugholm, Pastor, Als pr. Hadsund
 Rørsig, Lærer, Hallund, Brønderslev
 Schou, H. H., fhv., Direktør, Kbhvn.

Seesten, Arkivar, Odense	Søndergaard, Partikulier, Hasseris
Skadhauge, Poul, København	Søndergaard, Chr., Lærer, Flade
Skinhøy, Rudolf, kgl. Translatør, Kbhvn.	Termansen, N., Kunstmaler, Hillerød
Skjoldborg, Joh., Forf., Løgstør	Tilly, pens. Lærer, Jyderup
Skov, Ida, Frue, Hallinsgade 3, Kbhvn.	Topp, C. V., Grosserer, Hellerup
Stadsbiblioteket, Aarhus	Winther, P., Isenkræmmer, Skive
Stürup, Ekspeditionssekretær, Enghave- vej 14, København	Worm, Ludv., Grosserer, Hellerupvej 3, Hellerup
Sunesen, Pastor, Argentina	

Samlet Medlemsantal 497.

Regnskabsoversigt for 1926.

Historisk Samfund.

Indtægt.	Kr. ø.
1. Kassebeholdning fra forrige Aar	1 47
2. Medlemsbidrag	1444 00
3. Medlemmerne betalt udlagt Porto	116 23
4. Tilskud fra Staten til Aarbogen	370 00
5. Salg af Aarbøger	156 40
6. Andre Indtægter	2 75
Ialt Indtægt...	2090 85

Udgift.	
1. Udgifter ved Aarbogen m. m.	1449 96
2. Bidrag til Museet for Thy og V. Hanherred	200 00
3. Kundgørelser, Tryksager og Porto	223 37
4. Foredrag	110 00
5. Andre forskellige Udgifter	88 60
6. Kassebeholdning ved Aarets Udgang	18 92
Ialt Udgift...	2090 85

Museet.

Indtægt.	Kr. ø.
1. Modtagne Bidrag:	
Statstilskud til Erhvervelser	462 50
Historisk Samfund	200 00
Thisted Amt	200 00
Thisted Købstad	400 00
Sparekassen for Thisted Amt	25 00
2. Indvunden Husleje	300 00
3. Midlertidigt Laan	310 17
4. Andre Indtægter	16 00
Ialt Indtægt...	1913 67

Udgift.	
1. Anskaffelser til Museet m. m.	304 94
2. Udgifter vedrørende Bygningen	162 76
3. Lønninger	200 00
4. Renter	416 25
5. Afdrag	605 81
6. Skatter, Afgifter, Assurance	150 20
7. Andre Udgifter	73 71
Ialt Udgift...	1913 67

